

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Filozofická fakulta
Katedra bohemistiky

Kritická analýza vybrané mediální kauzy. Srovnání interpretace události ve veřejnoprávní a komerční televizní stanici.

**Critical analysis of selected media cases.
Comparison of the interpretation of events in the
public and commercial television
station.**

Magisterská diplomová práce

Bc. Barbora Hinková

Česká filologie

Vedoucí práce: Mgr. Jindřiška Svobodová, Ph.D.

Olomouc 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem v textu použila.

V Olomouci dne 30. dubna 2018

Bc. Barbora Hinková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Jindřišce Svobodové, Ph.D., za její čas, vstřícnost, cenné rady a ochotu při vedení mé bakalářské práce.

Obsah

Úvod	6
1. Média ve společenském kontextu	8
1.1 Mediální komunikace	8
1.2 Sociální konstrukce reality.....	8
1.3 Mediální reprezentace a stereotyp	9
1.4 Zobrazování minorit.....	11
1.5 Vlivy a účinky médií.....	12
1.6 Pojetí publika.....	14
1.7 Význam zpráv.....	15
2. Analýza diskurzu	17
2.1 Diskurz.....	19
2.1.1 Mediální diskurz jako specifický typ diskurzu	21
2.2 Kritická analýza diskurzu a její proudy.....	22
2.2.1 Diskurzivně-historická metoda Ruth Wodakové a Martina Reisigla ..	24
2.2.2 Dialekticko-relační přístup Normana Fairclougha	28
2.2.3 Kritika CDA.....	32
3. Metodologie	34
4. Analýza	38
4.1 Design výzkumu	38
4.2 Kontext diskurzu.....	40
4.3 Background zkoumané události	42
4.4 Kvalitativní analýza.....	44
4.4.1 Makrostruktury zpravodajských příspěvků.....	44
4.4.2 Aspekty analyzovaného diskurzu	50
4.4.3 Jazyková analýza komunikátů.....	58
4.5 Kvantitativní analýza.....	71

Závěr.....	83
Anotace.....	87
Resumé.....	88
Seznam použité literatury a internetových zdrojů	89
Seznam příloh.....	97

Úvod

Předkládaná diplomová práce se bude zakládat na kritické analýze vybrané mediální kauzy a srovnání její interpretace ve veřejnoprávní a komerční televizní stanici. Na nejobecnější rovině bude tématem našeho výzkumu migrace a v jeho kontextu nás bude zajímat zejména způsob, jakým jsou v českých médiích zobrazováni uprchlíci. Pozornost bude soustředěna i na interpretaci mediální kauzy v rámci dvou odlišně fungujících mediálních systémů, tedy v rámci komerční a veřejnoprávní televizní stanice. Materiál pro analýzu získáme z databáze Anopress IT a jeho excerpce záměrně specifikujeme na období, v němž byl spáchán teroristický útok v Berlíně.

Naším cílem je tedy na konkrétní mediální kauze zjistit, zda existují rozdíly v interpretaci totožné kauzy ve veřejnoprávní a komerční televizní stanici, a v případě že ano, bude nás zajímat jaké. Pozornost bude rovněž soustředěna i na recipienta zpravodajských sdělení a na způsoby, jakými mohou na příjemce působit a jak je mohou ovlivňovat.

Tomu bude odpovídat i teoretická část předkládané práce, kdy se v rámci její první kapitoly zaměříme na pojetí publika, způsoby kódování a dekódování zpráv a jejich významů. Pojednáno bude i o vlivech a účincích médií, o nichž se v rámci mediální teorie uvažuje. Pozornost zaměříme i na to, jak mediální produkce přispívá ke konstrukci reality, mediální reprezentaci aktérů zpravodajských příspěvků a také na způsoby, jakými jsou v médiích nejčastěji zobrazovány minority. V rámci druhé kapitoly se zaměříme na problematiku analýzy diskurzu, v jejímž rámci představíme různá pojetí diskurzu, blíže se pak budeme věnovat diskurzu mediálnímu, kritické analýze diskurzu a jejím proudům. Neopomene ani zhodnocení výhod a nevýhod této metody.

Vybrané metody kritické analýzy diskurzu budeme v praktické části práce ilustrovat na příspěvcích odvysílaných v obou médiích v souvislosti s berlínskou kauzou. Kvalitativní metoda je pro náš výzkum klíčová, v rámci práce ji ale budeme kombinovat s metodami analýzy kvantitativní, tím by měla být eliminována možná předpojatost a subjektivita hodnocení. Vedlejším cílem předkládané práce je tedy

verifikace výsledků kvalitativní analýzy empirickými postupy metod kvantitativních.

Nově získané poznatky vyplývající z provedené analýzy řádně okomentujeme a shrneme v závěru této práce. Na tomto místě se rovněž pokusíme dosažené výsledky usouvztažnit v širším kontextu dlouhodobé prezentace uprchlíků v českých médiích, kdy námi získané závěry porovnáme s výsledky dalších výzkumů orientujících se na toto téma.

1. Média ve společenském kontextu

1.1 Mediální komunikace

Podstatou mediální komunikace je mediace neboli zprostředkování. Média jakožto institucionální činitelé zprostředkovávají publiku žijícímu v určité společnosti jisté poznání a kulturní hodnoty, mimo to ale zprostředkovávají i určité společenské uspořádání a způsob rozdělení sil, odpovědnosti a moci, jaké je v dané společnosti akceptované. Média vstupují do procesu mediace jako aktivní činitelé, podílí se na formování společenských vztahů, a tím podle některých mediálních teoretiků přispívají k hegemonii vládnoucí skupiny (Jirák, Köpplová, 2007, s. 42).

Každé zprostředkování je současně činností interpretativní, což znamená, že i média vtiskují mediaci určitou podobu. Ta je ovlivněna např. osobnostní a sociální rolí jednotlivce a organizace, u masových médií rozhoduje i jejich zaměření, kulturní status, postavení na trhu a dostupné technologie. Výsledná podoba rovněž závisí i na pravidlech společnosti, aktuální situaci a sledovaných cílech. V mediální komunikaci se tak uplatňuje více typů zprostředkování najednou, pokud např. média podávají svědectví o světě, se kterým recipient nemusí mít vlastní zkušenosti, a přesvědčují ho o správnosti jistého chování a platnosti panujících hodnot a norem. Současně jsou prostřednictvím diskuzí a komentářů konzumentům mediálních sdělení objasňovány prezentované názory a stanoviska. Média zároveň plní i funkci zábavní, vzdělávací atd. (Jirák, Köpplová, 2007, s. 43).

1.2 Sociální konstrukce reality

Na konstruování sociální reality se podílí zvláště mediální produkce, která nereprezentuje svět „přirozený“, ale reprezentuje svět konstruovaný v konkrétní historické situaci. Média tak zajišťují společnosti její stabilitu, neustále obnovují strukturu a rozložení sociálních vztahů, a tím plní své institucionální poslání a podílí se tak na existenci společnosti v daném uspořádání (Jirák, Köpplová, 2009, s. 291).

V mediální komunikaci rozeznáváme dva typy produktů, a to produkty založené na prezentaci fikce (např. seriály, filmy) a produkty založené na prezentaci faktů

(např. dokumenty a zpravodajství). Fakticita se u mediálního produktu projevuje autenticitou, přesností a věcnou správností uváděných informací. Na základě těchto faktorů je následně médium považováno za věrohodný zdroj. Ačkoliv se zpravodajství inspiruje událostmi, které se staly, je tato inspirace velmi volná, protože rozhodující je vždy výběr konkrétní události, jež bude prezentována, a způsob jejího zpracování. Zpracování faktů tak odpovídá rutinním postupům daného média (Jiráček, Köpplová, 2009, s. 293–294).

Pro zpravodajství je charakteristická forma konstativních výpovědí, kdy je řečeno, komu se co stalo a také kdy a jak se to stalo. Jiráček a Köpplová ale uvádí, že jednotlivá zpravodajská sdělení mohou implicitně být i výpověďmi performativními, to znamená, že jsou samy o sobě činem a mohou v sobě skrývat sociální, kulturní či politický rozměr – např. snahu očernit a kompromitovat některé osoby a tím současně ovlivnit konzumenty mediálních sdělení. Mediální fakta tak mohou být cílem manipulace a mystifikace, což vede ke stírání rozdílů mezi faktem a fikcí. K manipulaci a ovlivňování mediálních obsahů dochází ze strany lobbistů, politiků, celebrit apod. Typickým příkladem manipulace jsou tzv. pseudoudálosti, neboli události konstruované proto, aby přilákaly pozornost médií a případně odlákaly pozornost od aktivit jiných. K mystifikaci pak dochází v případě, kdy vydáváme něco nepravdivého za pravdivé, a tím úmyslně klameme. Ke stírání rozdílů mezi faktem a fikcí dochází zejména u komerčních médií, což je pravděpodobně dáno snahou o maximalizaci zisku a návratnost investic. U tohoto typu médií se žurnalistika stává součástí zábavy a zpravodajství je připravováno zejména tak, aby bylo jednoduché a snadno pochopitelné. Dalším rysem je upřednostňování emocionality před analytičností (Jiráček, Köpplová, 2009, s. 294–298).

1.3 Mediální reprezentace a stereotyp

Mediální reprezentace aktérů zpravodajských příběhů nejsou čirým zrcadlem reality, mohou se od ní více či méně lišit, nabývat variability a odlišné míry ustálenosti. Jednotlivé postavy jsou v médiích opakovaně dávány do souvislosti s určitými tématy a událostmi, jejich charakteristika je založena na vybírání a následném zdůrazňování určitých atributů a na druhé straně upozadování

atributů jiných. Jednotlivé reprezentace jsou současně i rekontextualizací sociální praxe, neboť vybrané atributy jsou vyňaty ze svého přirozeného kontextu, zbaveny některých vztahů a vlastností a následně dány do kontextu nového. Celý tento proces má významotvorný potenciál, jelikož vytváří celkový rámec mediální reprezentace zobrazovaného a současně vypovídá o optice konkrétního média, právě proto je důležité mediální reprezentace sledovat a zkoumat (Trampota, 2006, s. 91–92).

Na základě odlišné míry ustálenosti způsobu zobrazení a odlišné podoby vztahu mezi reálným a popisovaným se rozlišují tři úrovně reprezentace, a to typ, archetyp a stereotyp. K typizaci dochází v případě, kdy je určitý subjekt popisován na základě charakteristické a opakující se vlastnosti a nikoliv na základě své vlastní individuality. Na rozdíl od stereotypu je ale tato vlastnost vykreslena podrobně. Typizace ve zpravodajství probíhá na úrovni aktérů (typ politik, zločinec, odborník, ovšem může být i podrobnější, např. zkorumpovaný politik či arogantní podnikatel), dále na úrovni situace a způsobu jejího zobrazování (Trampota, 2006, s. 93).

Archetyp symbolizuje takovou úroveň reprezentace, která je v dané kultuře hluboce zakořeněná – nejčastěji se tedy jedná o principy, základní hodnoty a normy, jež daná společnost vyznává. Ve zpravodajství je archetyp nejčastěji reprezentován např. soubojem dobra a zla či dosažením úspěchu pomocí píle, tento typ reprezentace souvisí s mýtickým rozměrem zpráv¹ (Trampota, 2006, s. 93).

Stereotypní reprezentace je výsledkem složitých sociálních vztahů a objevuje se kontinuálně po delší dobu. Je pro ni typické zjednodušení a zkrácení popisovaných skupin a etnik, jejich rysů a vlastností, které jsou mnohdy vyobrazeny až přehnaně. Důležité je sledovat nejen to, co je v textu přítomné, a to jak explicitně, tak

---

¹ Mýtická rovina zpráv představuje soubory hodnot a ideálů promítnutých do produkovaných textů (tomu v sociologii odpovídá pojem „ideologie“). Prostřednictvím těchto mýtů daná společnost podporuje svůj výklad světa, rozpoznává dobro od zla a hodnotí smysl a významnost věcí. Mytologie tak funguje jako jistota, důvěrnost a potvrzení známého principu a společenských zkušeností. Podle amerického mediologa Roberta Smithe dělíme zpravodajské příběhy na příběhy o rozhodnutí, utrpení, dopadení darebáka, dále na příběhy o moudrosti, záchraně a úniku, o mateřství a další. Jinou typologii mytologických příběhů ve zpravodajství vytvořil James Lule, který rozlišuje sedm základních mýtů, a to oběť, obětní beránek, hrdina, dobrá matka, podvodník jiný svět a potopa (Trampota, 2006, s. 68–70).

implicitně, ale soustředit se i na to, co absentuje úplně (Trampota, 2006, s. 94). Ke vzniku a šíření stereotypů nejčastěji dochází prostřednictvím médií, jelikož ta lidem nabízí obecně platný hodnotící soud panující v dané společnosti. Prezentované názory přijme publikum snadno za své zejména v případě, kdy nemá se zobrazenou skupinou žádné vlastní zkušenosti (Jirák, Köpplová, 2009, s. 299). Stereotyp tak může být založen na společně sdílených předsudečných představách, které mohou být na základě neustálého opakování posilovány a dále modifikovány. Taková stereotypní reprezentace sociální skupiny, etnika či třídy může následně vyvolávat jejich negativní vnímání, stigmatizaci a postupné vyřazování z majoritní společnosti (Trampota, 2006, s. 94). Častým příkladem stereotypu bývá způsob, jakým jsou v médiích zobrazovány menšiny a cizinci (Jirák, Köpplová, 2009, s. 299).

Mediální reprezentaci zpravodajských obsahů silně ovlivňuje způsob, jakým je zacházeno s jazykem, a také volba jazykových prostředků užitých pro popis reality. Při tvorbě textů má redaktor na výběr z široké škály lexémů, jež se od sebe navzájem liší svými významy a konotacemi, roli může rovněž hrát i aktivní a pasivní přisuzování. Jako příklad Trampota uvádí lexikální řadu vražda – zabití – vyhlazení – etnická čistka – masakr – umučení. Důležitou roli může hrát i kombinace a sekvence daných lexémů a také jejich uspořádání, tedy jak za sebou prvky následují, co čemu předchází a proč (Trampota, 2006, s. 94).

1.4 Zobrazování minorit

Příslušníci minoritních skupin jsou ve zpravodajských obsazích často vymezováni na základě explicitního vyjadřování jejich odlišnosti, případně zdůrazňováním atributů, kterými se odlišují, a jejich prezentováním jako základních vlastností a identifikujících znaků. Tím dochází k polarizaci společnosti na my versus oni. K vytváření odlišností může docházet i v případech, kdy je uváděna příslušnost k jistému etniku v kontextu, kdy není uvedena příslušnost majority, jelikož ta je považována za běžnou a normální (Trampota, 2006, s. 97).

Podstatným aspektem reprezentace je i událost, v souvislosti se kterou jsou subjekty spojovány, jakou roli v ní hrají a v jakých situacích vystupují. Je to právě opakované zobrazení osob ve stále stejných či podobných situacích, co podporuje

vznik stereotypu a dojmu, že právě tyto situace či aktivity jsou pro ně typické. Následně dochází k přenesení vlastností situace na zobrazovaný subjekt. Podle Trampoty lze u médií vyzorovat sklony k prezentaci příslušníků minoritních národností zejména v souvislosti s negativními událostmi a tématy, jako jsou zločin, ilegální práce či ilegální pobyt. Představitelé etnika rovněž obvykle nemají přístup do médií, a tak ztrácí možnost vyjádřit se a sdělit své stanovisko či svůj názor. Opakované spojování etnik s negativními událostmi může vést k jejich etiketizaci a vytváření názoru, že negativní události se týkají zejména těchto konkrétních skupin a že od nich nelze očekávat nic pozitivního (Trampota, 2006, s. 98).

1.5 Vlivy a účinky médií

Významný vliv na jednotlivce, ale i na celou společnost, je připisován právě médiím. Jejich prostřednictvím lze ovlivnit chování, postoje a názory jedinců. Média mohou své konzumenty vzdělávat, rozšiřovat jim obzory, ovlivňovat jejich rozhodnutí či životní styl, ovšem mohou i děsit, uvádět v omyl, vyvolávat napětí a tím ohrožovat stabilitu společnosti a podporovat, či naopak brzdit společenské změny. Prostřednictvím médií je možné recipienty přesvědčovat a manipulovat s nimi. Ačkoliv je vliv médií na jedince a společnost empiricky ověřený a nepopíratelný fakt, výklad povahy účinků je obtížný, poněvadž média fungují jako součást komplexního prostřední podnětů a jejich dopad závisí zejména na tom, jak je toto prostředí nastaveno (Jirák, Köpplová, 2009, s. 321–322).

Míra vlivu a účinků médií závisí i na jejich příjemcích. Roli hraje zejména motivace vyhledání mediálních obsahů a také to, co upoutá pozornost recipientů, co si zapamatují a později vybaví. Míru vlivu a působení médií ovlivňují i individuální kognitivní, psychologické a sociální vlastnosti jedinců, podstatné jsou i profesní, demografické a etnické aspekty. Na příjemce mediálních obsahů působí i momentální kontext přijímaného sdělení (Trampota, 2006, s. 133).

Vliv médií na úrovni skupiny nebo na úrovni celé společnosti lze pozorovat např. v medializaci a digitalizaci společnosti. Ta se stále více podřizuje médiím, jejich logice a stává se na nich závislou. Současně dochází k jejich naturalizaci, kdy je např. sociální svět chápán jako přirozený a daný v té podobě, v níž je médii

prezentován. Nepopiratelný vliv mají média i na politiku a další společenské instituce, jako jsou rodina či škola. V tomto případě lze hovořit o vlivech, které média mají na stabilitu společnosti a její uspořádání. Oproti tomu na úrovni jedince lze pozorovat vliv médií na změny, případně utvrzování postojů, dále ovlivňování emocí či vyvolávání nejrůznějších fyziologických reakcí, vliv médií lze spatřit i v působení na chování jedinců či působení kognitivní povahy (Jiráček, Köpplová, 2009, s. 342–356).

Jiráček a Köpplová rozdělili vliv médií do tří kategorií, a to a) krátkodobý a dlouhodobý dopad působení médií, b) přímé a nepřímé působení médií a c) plánované a neplánované působení médií (Jiráček, Köpplová, 2009, s. 333–337).

Distinkce krátkodobé vs. dlouhodobé působení médií je vystavěna na době trvání účinků. Krátkodobé se děje okamžitě a bezprostředně po konzumaci mediálního obsahu a zpravidla je rychlé a pomíjivé. Příkladem mohou být reakce emocionální či fyziologické povahy jako je bušení srdce a pocit strachu u sledování hororu, smích u komedie či pocit pohoršení a ohrožení u kriminálního zpravodajství. Oproti tomu dlouhodobé účinky médií jsou budovány postupně a vyznačují se trvalejším charakterem. Příkladem je tzv. agenda setting, neboli nastolování témat, která jsou danou společností považována za významná. Dlouhodobé účinky médií se projevují změnou postojů, hodnot a názorů či životního stylu, jenž příjemce zastává (Jiráček, Köpplová, 2009, s. 332–334).

O přímém působení mediálních obsahů na publikum je uvažováno jako o rozhodujícím podnětu, jenž vyvolává okamžitou reakci. Účinky přímého působení jsou chápány v rámci dopadu na publikum jako jednotné a často se uvažuje o jejich možném zneužití za manipulativními či propagandistickými účely. Negativní přímý vliv mohou mít některé typy mediálních obsahů na nedospělé jedince (např. násilí nebo pornografie), zasaženy mohou být i některé skupiny či společenské klima (např. vyvolávání/posilování rasové či náboženské nesnášenlivosti). S přímým působením médií souvisí snaha omezit přístup k některým mediálním obsahům legislativními a organizačními zásahy. Nepřímé působení médií je založeno na myšlence zprostředkování mediálních obsahů přes jednoho či více prostředníků. Příjemce tak s daným médiem ani nemusí přijít do

styku a mediální komunikace se tak zcela propojí s komunikací interpersonální (Jirák, Köpplová, 2009, s. 335–336).

Plánované a neplánované účinky médií jsou založeny na intencionální výrobě a šíření mediálních produktů, intence může mít různou povahu, např. ekonomickou, politickou či vzdělávací. Do mediální komunikace se tak promítají zájmy inzerentů, politiků, institucí nebo nejrůznějších podniků, kterým médium přizpůsobuje svou komunikační strategii, jež je volena s ohledem na předem stanovené cíle – např. dosáhnout zamýšleného spotřebitelského chování, získat voliče, zvýšit úroveň znalosti v dané oblasti apod. Pokud dojde k úspěšnému naplnění stanovených cílů, lze hovořit o efektivní komunikaci. Záměrné působení médií je záležitostí managementu, marketingu a public relations a jeho podstatou je ovlivnit chování jedinců a jejich postoje v oblastech veřejného i soukromého života přesvědčováním, sugerováním a manipulováním. Vedle těchto záměrných účinků vyvolávají mediální obsahy i účinky nezáměrné, které nikdo neplánoval, např. účinky mediálního násilí na agresivní chování jedinců, účinky předpojatosti médií na stereotypizaci, dopad mediálních výjevů na životní styl, vkus a na sociální konstrukci reality (Jirák, Köpplová, 2009, s. 336–337).

1.6 Pojetí publika

Dosud jsme se věnovali mediální komunikaci a médiím jakožto tvůrcům světa více či méně reflektujícího svět reálný. Pozornost byla věnována i vlivům a účinkům, které média mají na společnost, ale i na jednotlivce. Vliv na to, jaké významy jsou mediálním obsahům přisuzovány, má i samotné publikum. Zájem o jeho chování se projevuje např. v politice, a to při nutnosti efektivně oslovit voliče a veřejnost vůbec, nebo v rovině komerční, kdy je potřebné získat přízeň spotřebitelů (Jirák, Köpplová, 2009, s. 218).

Publikum nelze vnímat jako jednotnou statickou kategorii, neboť se neustále proměňuje podle společenských a technologických podmínek, v nichž se nalézá. Navíc se publikum liší i koncepčně, a to podle východisek, na základě kterých je popisováno. Podle postavení publika v mediální komunikaci rozeznáváme dva přístupy, a to koncept aktivního a pasivního publika. Koncept pasivního publika je historicky starší a vychází z kritických teorií sociální komunikace. Tento přístup

vychází z představy, že publikum je v přijímání mediováných sdělení pasivní, médium má na ně silný vliv a příjemci pouze reagují na přicházející podněty. Princip pasivního publika vychází rovněž ze zkušeností s nacistickou propagandou a pozdější komercializací, které se staly důkazem toho, že média účinně působí na myšlení a postoje jednotlivců, kteří jim nejsou schopni čelit. Pasivně je publikum vnímáno i v kontextu masových médií, která nad ním získávají značnou moc, jelikož zajišťují propojení společnosti a kultury (Jirák, Köpplová, 2009, s. 218–221).

Opačný pohled na publikum, tedy jako na činitele aktivního, se začíná uplatňovat po druhé světové válce, kdy do popředí vstupuje individuální uživatel a subjektivní způsob, jakým je s mediálním obsahem nakládáno v praxi. Tato koncepce vnímá publikum jako aktivního činitele mediální komunikace, jenž si sám volí médium a mediální obsah, sám jej interpretuje a nakládá s ním podle svého uvážení. Koncept aktivního publika rovněž připouští kontakt mezi jednotlivými recipienty, kteří tak již nejsou vnímáni atomizovaně, jak tomu bylo v případě konceptu publika pasivního. Aktivní publikum mezi sebou komunikuje, sděluje si své názory, jednotlivé mediální obsahy hodnotí a následně doporučují, případně odsuzují. Vznik této koncepce vedl ke zvýšenému zájmu o publikum, jejich motivací pro vyhledávání mediálních obsahů a způsobů, jakými s nimi zacházejí, zkoumány jsou rovněž i vztahy uvnitř publika (Jirák, Köpplová, 2009, s. 223–224).

Jak již bylo řečeno výše, koncept publika se mění simultánně s vyvíjejícími se technologiemi, nebo se společenskými změnami. Se vznikem síťových neboli digitálních médií, jako je např. internet, se změnilo i publikum a vyvinul se koncept interaktivního publika. Jeho členové se vyznačují možností aktivního podílení se na výsledné podobě mediálního sdělení a tedy i pozměňováním jeho podoby. Prostřednictvím interakce je uživatel vtažen do komunikace a stává se partnerem média, které se přizpůsobuje jeho potřebám a zájmům (Jirák, Köpplová, 2009, s. 228–230).

1.7 Význam zpráv

Každý text v sobě obsahuje významy, jež svým čtenářům nabízí. Při budování významu textu ale není rozhodující to, co do něj vložil autor, podstatné je

především to, co z něj vyčte příjemce. Každé sdělení je tak polysémické, obsahuje v sobě více významů a u různých příjemců může vyvolat významy rozdílné, neboť čtenáři si je vybírají na základě svých kognitivních a psychických zkušeností. Na tuto skutečnost upozornil S. Hall svým modelem kódování a dekodování, který stanovuje tři způsoby, jakými je možné význam mediálního sdělení dekodovat (Trampota, 2006, s. 133).

První způsob, kterým je dominantní dekodování, připouští situaci, kdy příjemce mediálního sdělení dekoduje významy přesně tak, jak je do sdělení zakódoval jejich autor. Druhý typ – dohodnuté dekodování – již pracuje s možností, že příjemce rozumí tomu, co autor do sdělení zakódoval, ale tyto významy vnímá jako nepřirozené a záměrně na ně nepřistoupí. Posledním typem je opoziční dekodování, kdy příjemce vnímá dominanci autorova kódování, proti němuž se přímo vymezí. Výše uvedená kategorizace ale slouží pro vymezení krajních opozic, ve skutečnosti se mohou typy dekodování různě kombinovat a škála dekodování tak může být mnohem bohatší (Trampota, 2006, s. 133).

2. Analýza diskurzu

Analýza diskurzu (*discourse analysis*, dále AD) je vlastně analýzou komunikace založenou na lingvistických tradicích. Snaží se aplikovat tradiční lingvistické přístupy, jež byly vypracovány na analýze věty, na analýzu celé komunikace, případně tyto přístupy zcela přepracovat (Karlík, Nekula, Pleskalová, 2002, s. 37). Jejím hlavním cílem je zkoumat diskurz krystalizující na pozadí analyzovaných textů. Tím dochází k odklonu od zkoumání reality jako takové a pozornost je věnována zejména procesům, v nichž je na základě symbolických systémů tato realita reprodukována a zvýznamňována (Sedláková, 2014, s. 427). Analýza diskurzu se vyznačuje svou interdisciplinarností, její záběr je velmi široký a existují různá pojetí pojednávající o tom, jak k ní přistupovat, a rovněž existuje mnoho verzí a způsobů, jak ji uplatnit (Schneiderová, 2015, s. 17). Při aplikaci této metody je tedy podstatné nejprve specifikovat badatelské chápání pojmu diskurz a následně stanovit obsah analýzy a způsob, jakým budeme postupovat (Sedláková, 2014, s. 427).

Tradičně rozeznáváme dva směry analýzy diskurzu, a to konverzační analýzu a kritickou analýzu diskurzu. Kořeny konverzační analýzy (*conversation analysis*, dále CA) nalezneme v lingvistické teorii mluvních aktů, ale zejména v etnometodologické tradici. O její rozvoj se zasloužili zejména etnometodolog H. Garfinkel a sociolog H. Sacks, mezi pozdější spolupracovníky patří např. G. Jefferson. Primárním zájmem etnometodologie 60. let byly postupy užívané jedinci v každodenní komunikaci při reprodukci sociální skutečnosti, která se skrze komunikaci odehrává ve vzájemných interakcích. Později se CA rozšířila i na zkoumání mediální komunikace a centrem zájmu se stala i organizace rozhovoru a jeho interpretace, dále střídání rolí mluvčích, jejich komunikační záměr, jemu přizpůsobené komunikační strategie a dosažení komunikačního efektu. Data CA jsou autentické přepisy formálních i neformálních rozhovorů, např. rozhovor mezi známými či záznamy z telefonní komunikace z help linky (Sedláková, 2014, s. 461–462). Mezi základní pojmy CA tedy patří např. monolog, dialog, replika, komunikační situace, komunikační událost, prozódie aj. (Jurka, Martinková, Roubínková, 2014, s. 58). Metodu konverzační analýzy aplikuje např. Steven

Clayman a John Heritage, David Greatbatch aj., z českého prostředí můžeme jmenovat Jana Kořenského, Janu Hoffmannovou či Olgu Müllerovou.

Za inspirační zdroje kritické analýzy diskurzu (*critical discourse analysis*, dále CDA) jsou považovány Hallidayova systémově-funkční lingvistika, dále pak kritická teorie Frankfurtské školy, Gramsciho vymezení ideologie a Foucaultovo pojetí diskurzu. CDA přistupuje k diskurzu jako k formě sociální praxe, kdy předpokládá dialektické vztahy napříč diskurzem – tedy existenci vztahů mezi jednotlivými událostmi, situacemi, institucemi a sociálními strukturami. Hlavním cílem CDA je odhalit, nakolik je v dané společnosti zatíženo užívání jazyka, a to dominující ideologií, ale i způsobem reprezentace a konstrukce společnosti samotné. CDA se soustředí zejména na vztah diskurzu a moci, kdy reflektuje nerovnost, dominanci a vykořisťování, zneužití moci, ale i perspektivu, z níž jsou nahlíženy vztahy mezi skupinami a institucemi. Moc může být v diskurzu potvrzována, nebo naopak zpochybňována. Mít moc nad diskurzem znamená rozhodovat o tom, kdo, co, kdy a kde bude říkat (Karlík, Nekula, Pleskalová, 2002, s. 37). Mezi klíčové pojmy CDA tedy řadíme diskurz, diskurzivní strategii, mocenskou strukturu a její organizační formy a ideologii (Prokopová, Országová, Martinková, 2014, s. 10–17). Pro svou analýzu si CDA záměrně vybírá psané a mluvené jazykové projevy produkující, případně reprodukující rasovou či jakoukoli jinou nerovnost (Karlík, Nekula, Pleskalová, 2002, s. 37). Při aplikaci CDA se profilovalo několik směrů, mezi jejichž zástupce patří např. Michel Foucault, Ruth Wodaková, Michael Meyer, Teun A. van Dijk či Alan Bell.² V českém prostředí CDA aplikují např. Jiří Homoláč či Jiří Kraus.

Rozdíl mezi výše uvedenými směry AD lze spatřovat v tom, že v případě konverzační analýzy jsou jednotliví mluvčí chápáni jako uživatelé jazyka sledující vlastní komunikační záměry a cílem této analýzy je zjistit, co interakce znamená pro mluvčí samotné. Oproti tomu kritická analýza diskurzu se soustředí zejména na sociální praktiky, diskurzy a diskurzivní strategie, v jejichž rámci je subjekt konstituován. CDA tak před interakcí upřednostňuje teorii a předpoklady, které se snaží v textech nalézat. To je jí ale často vytýkáno, naopak konverzační analýze se vyčítá absence širších společenských souvislostí (Schneiderová, 2015, s. 18), neboť CA nezohledňuje širší kontext či diskurz, pokud jej nezohledňuje mluvčí sám,

---

² Podrobněji o CDA a některých jejích směrech pojednáme v kap. 2.2.

a soustředí se tak pouze na to, co se vyskytuje přímo v datech (Sedláková, 2014, s. 462).

Mezi společné znaky obou proudů patří kritický přístup k vědění, k textům samotným i k tzv. objektivní pravdě. Oba směry spojuje i myšlenka kulturní a historické determinace současného jednání a přesvědčení, že svět a veškeré jeho vědění se zakládá na sociální interakci, která jej produkuje, utvrzuje a udržuje takový, jaký je. Současně ale platí, že svět ve svém uspořádání k jistému sociálnímu jednání také vede (Schneiderová, 2015, s. 20).

2.1 Diskurz

Centrální postavení v analýze diskurzu zastává samotný pojem diskurz, ovšem jeho přesné vymezení je problematické. Děje se tak zejména proto, že je užíván mnoha vědními obory, mj. lingvistikou, sociologií, psychologií, politologií a vyskytuje se i v širších interdisciplinárních souvislostech, nicméně pokaždé je vykládán různě a získává tedy mnoho významů. Neostré je jeho užívání i v rámci jazykovědy. Ve všech případech je ale diskurz chápán jako způsob užívání jazyka v textech, v dorozumívání a v interakci (Schneiderová, 2015, s. 18).

Podle Sedlákové lze na nejobecnější rovině vydělit dvě základní pojetí diskurzu, a to lingvistické a sociologické. Lingvistické pojetí vymezuje diskurz úžeji než pojetí sociologické, jelikož nezohledňuje sociální kontext a jako diskurz označuje text či řečovou událost delší, než je věta. Oproti tomu pojetí sociologické vnímá jako součást diskurzu i již zmíněný sociální kontext užívání jazyka a jednotlivé komunikační akty tak chápe jako druh sociální interakce. Avšak hranice mezi lingvistickým a sociologickým pojetím diskurzu není neprostupná a některé lingvistické disciplíny jako pragmatika, sociolingvistika a psycholingvistika se k sociologickému pojetí postupně přibližují (Sedláková, 2014, s. 430).

S výše uvedeným dělením koresponduje i definice diskurzu podle *Encyklopedického slovníku češtiny*, jenž diskurz chápe jako synonymum k pojmům text a promluva. Textem se zde rozumí především monologické výklady psané, zatímco termíny diskurz či dialog jsou užívány zejména pro útvary mluvené.

V širším pojetí je diskurz chápán jako komunikát zahrnující kombinaci verbálních a neverbálních prostředků (Karlík, Nekula, Pleskalová, 2002, s. 489–490).

Variabilitu chápání vztahu diskurzu a textu reflektuje i Jana Hoffmannová, která charakterizuje diskurz a) jako synonymum ke slovu text, b) jako termín spojovaný výhradně s komunikáty mluvenými, zatímco text je užíván v souvislosti s komunikáty psanými a c) diskurz je chápán jako nadřazený pojem pro text, téma diskurzu se může dlouhodobě orientovat na jedno téma, k němuž přináleží více textů, které se navíc dostávají do různých vzájemných vztahů. Samotný diskurz tak Hoffmannová chápe jako spojení textu a kontextu, zahrnuta jsou všechna textová sdělení vztahující se k danému tématu, dále pak mluvčí (autor) a příjemce sdělení, stejně tak i bezprostřední a rozsáhlejší situační kontext (Hoffmannová, 1997, s. 8).

Ještě dál při definování diskurzu zachází Jiří Kraus, jenž do diskurzu zahrnuje i styl, který se podle něj nevyskytuje pouze v řeči, ale je přítomný jako činnost záměrná, ale i automatizovaná, ve všech oblastech lidského chování. Tradičně vymezované stylové postupy tak na úrovni diskurzu odpovídají řádu diskurzu, tj. souboru sociálních praktik a událostí, na základě kterých je rozhodnuto o tom, co a jak bude, případně nebude řečeno. Na nižší úrovni se pak vyskytují stylové žánry, tj. komunikační vzorce, u nichž rozeznáváme shodné tematické, kompoziční a jazykové vlastnosti. Žánry jsou rovněž příznačné svou relativní ustáleností a kulturní a historickou podmíněností (Kraus, 2008, s. 84–90).

V této práci na diskurz nahlížíme širěji než jako na text či komunikát. Diskurz vnímáme jako výsledek integrace textu a kontextu zahrnující v sobě množinu všech tematicky propojených komunikátů, jejich produktorů, recipientů a rovněž i celé komunikační situace. Do interpretace těchto sdělení rovněž zahrnujeme i sociální a kulturní prostředí, v němž texty figurují (Svobodová, Hamrusová, Hinková, 2018, s. 6).

Představa diskurzu je rovněž spojena i s přenosem, vytvářením a zprostředkováním nejrůznějších kulturních, sociálních a politických hodnot. V tomto smyslu se mluví např. o diskurzu politiky, diskurzu massmédií, feministickém diskurzu apod. (Hoffmannová, 1997, s. 8). V rámci naší práce považujeme za příhodné blíže charakterizovat současný mediální diskurz.

2.1.1 Mediální diskurz jako specifický typ diskurzu

Oblast médií je významná zejména proto, že nám poskytuje informace o dané společnosti a kulturně-historických a politických poměrech, které jsou prostřednictvím médií reflektovány, ale také spoluutvářeny a ovlivňovány. Podle Schneiderová je v současné době mediální sféra stále více pod vlivem komerčních médií, která upřednostňují vlastní prezentaci pohledu před nezávislou informací. Samotný výběr prezentované události a její transformace jsou taktéž přizpůsobeny komunikační strategii média, jež je ovlivněna zejména snahou zaujmout příjemce mediálního sdělení a uspět na mediálním trhu. Klasické zpravodajství se tak v komerčních médiích mění spíše ve společenský magazín vykazující tendence k zábavnímu až bulvárnímu zpracovávání obsahů. Současně s tím se mění i funkce jazyka, kdy primární již není předat nezaujaté informace, ale především zaujmout diváka, přilákat jeho pozornost, vyvolat v něm emoce a přimět ho k přijetí nabízeného hodnocení. Jako příklad ústupu klasického zpravodajství ve prospěch zpravodajství zábavnějšího a bulvárnějšího charakteru zde Schneiderová uvádí např. relaci Divácké zprávy vysílanou FTV Prima (Schneiderová, 2015, s. 90–92).

Dalšími rysy současného mediálního diskurzu jsou konverzacionalizace a kolokvializace (Schneiderová, 2015, s. 90–92).³ Konverzacionalizací se rozumí pronikání uvolněnosti do sféry, jejíž původní doménou byl oficiální a formální způsob vyjadřování. Novou komunikační strategií se tak stává snaha přiblížit se divákovi a nahradit původní dojem autoritativnosti a nadřazenosti média přívětivostí, vlídností a důvěrností směřující k publiku (Čmejrková, 2008, s. 74). Dalším projevem konverzacionalizace je snaha navodit dojem dialogické komunikace mezi moderátorem a divákem řečnickými otázkami, dále pak kontaktové formulace, familiární stylizace a sdílení osobních pocitů a zážitků reportéra (Schneiderová, 2015, s. 93). Kolokvializace se ve zpravodajských textech projevuje rostoucí neformálností a užitím takového jazyka, který je blízký příjemci mediálního sdělení, tj. mluvené sféře vyjadřování, např. frazeologismy, expresivní

---

³ Užitá terminologie se objevuje např. v příspěvcích S. Čmejrkové a J. Hoffmannové v *Jazykovědných aktualitách* (dostupné online: <http://www.jazykovednesdruzeni.cz/JA0834.pdf>). O konverzacionalizaci zde referuje S. Čmejrková ve svém příspěvku *Jazyk médií a jeho konverzacionalizace*, o kolokvializaci J. Hoffmannová v článku *Jazyková neformálnost a „kolokvializace“ v českých médiích*.

výrazy apod. Takový způsob realizace obsahu může vést k znevážení popisované události, její trivializaci, ironizaci a ke zlehčení odpovědnosti za to, co bylo řečeno (Schneiderová, 2015, s. 94–99).

Neméně důležitým rysem současného mediálního diskurzu je i bulvarizace a zábavní funkce zpráv. Ty se projevují volbou přitažlivých témat dotýkajících se soukromí lidí či kriminality a způsobem zpracování příspěvků, které jsou podány tak, aby měly co největší účinek na lidské emoce. Použita jsou tedy osobní jména, expresivní výrazy, syntaktické konstrukce se subjektivním větným uspořádáním, celkové vyjadřování je konkrétnější a více se orientuje na detaily. K bulvárním znakům rovněž patří i zpracování obecné události formou osobního příběhu zúčastněné osoby či volba výrazné zvukové složky, jež působí na emoce diváka. Bulvární způsob zpracování obsahů činí potíže při prezentaci závažných událostí a recipient zpráv tak nemusí být schopen zorientovat se v tom, které zprávy jsou podstatné a které nikoliv, neboť všechny události prezentované médii jsou kladeny na jednu úroveň, a tím se pohled na dané jevy nivelizuje. Rovněž sledujeme tendence k pronikání reklamních a propagačních odkazů do žurnalistických textů, to se týká např. self-promotion, vysílání upoutávek na vlastní pořad v průběhu zpravodajství, či reklamování vlastních produktů (Schneiderová, 2015, s. 102–111).

Mimo výše uvedené rysy současného mediálního diskurzu, lze sledovat i způsoby, jakými je mediální komunikace ovlivňována. Ta je charakteristická zejména tím, že sociální přesilové hry neprobíhají otevřeně, ale realizují se skrytě, a to např. volbou obrazných či vágních a neurčitých pojmenování apod. Schopnost kriticky zhodnotit mediální obsahy, vytvořit si od nich odstup, odhalit hodnoty zastávané médii a identifikovat motivace, které k vytvoření zprávy vedly, stejně tak jako úvahy, proč je zpráva ve své výsledné podobě prezentována tímto, a nikoliv jiným způsobem, jsou součástí komunikační kompetence recipientů a vypovídají o míře jejich mediální gramotnosti (Svobodová, 2016, s. 25–26).

2.2 Kritická analýza diskurzu a její proudy

Obecně jsme o kritické analýze diskurzu pojednali výše (viz kap. 2), kdy jsme blíže představili teoretická východiska, z nichž CDA vzešla. Věnovali jsme se vztahu,

který CDA zaujímá k diskurzu, a způsobům, jakým jsou pro analýzu vybírány texty. Řekli jsme si, že hlavním cílem autorů CDA je demystifikace diskurzu, odhalení ideologie (zde chápáné jako soustava postojů) a zakódovaných mocenských struktur a mechanismů (Hoffmannová, 1997, s. 56). V úvodní kapitole pojednávající o analýze diskurzu jsme rovněž zdůraznili, že pro aplikaci metody CDA je podstatné vymezit chápání diskurzu a stanovit obsah analýzy a způsob, kterým při ní bude postupováno. Nutné je rovněž specifikovat i školu, proud či autora, k němuž se badatel hlásí (Sedláková, 2014, s. 427).

Vzhledem k tomu, že existuje hned několik tradic AD a že neexistuje univerzální návod na to, jak CDA provádět, rozlišují se tradičně tři základní proudy kritické analýzy diskurzu, a to a) sociokognitivní pojetí Teuna A. van Dijka, b) diskurzivně-historická metoda Ruth Wodakové a Martina Reisigla a c) dialekticko-relační přístup Normana Fairclougha. CDA ve svém specifickém pojetí ale aplikují i další autoři, např. James Paul Gee, který se soustředí zejména na jazykovou analýzu komunikátů, dále pak Alan Bell, jenž vytvořil analytický rámec, na základě kterého lze rekonstruovat informační jádro zprávy a detailně popsat, co, komu, kde a kdy se stalo (Svobodová, Hamrusová, Hinková, 2018, s. 109), případně Gerlinde Mautner, jenž při aplikaci CDA spojil kvalitativní analýzu s analýzou kvantitativní (Svobodová, Hamrusová, Hinková, 2018, s. 9). Ačkoliv jsou proudy CDA a s nimi spojené oblasti výzkumu a jednotlivé metody značně diverzifikovány, všechny mají společných sedm oblastí výzkumu:

- 1) nesoustředí se na jazyk jako na abstraktní systém, ale na autentické texty vytvořené skutečnými komunikanty;
- 2) nezaměřují se na izolované jednotky, jako jsou slova či věty, ale pozornost soustředí na větší celky, jako jsou texty či mluvní akty;
- 3) zájem se posouvá za hranice tradiční gramatiky, zkoumány jsou především akce a interakce;
- 4) do výzkumu zahrnují i neverbální aspekty interakce a komunikace, jako např. gesta, obrazy a filmy;
- 5) pozornost soustředí i na interakční postupy a strategie;
- 6) zohledňují funkční (kognitivní, sociální, kulturní a politický) kontext užití jazyka;

- 7) při analýze je zohledňována celá řada jevů textové gramatiky jako např. koherence, koheze, zdvořilost, mentální modely či mluvní akty (Svobodová, 2016, s. 19–20).

S ohledem na další zaměření předkládané diplomové práce se budeme blíže věnovat metodě Ruth Wodakové a Normana Fairclougha.

2.2.1 Diskurzivně-historická metoda Ruth Wodakové a Martina Reisigla

Ruth Wodaková je čelní představitelkou aplikované lingvistiky se specifickým zaměřením na kritickou analýzu diskurzu. Ve své práci prolíná jazykovědu s širokým spektrem dalších sociálních věd. Většinu svého akademického života strávila na Vídeňské univerzitě, kde působila jako docentka sociolingvistiky a psycholingvistiky, později jako profesorka aplikované lingvistiky. V letech 1997–2006 působila jako ředitelka vídeňského výzkumného centra *Discourse, Politics, Identity* zaměřujícího se na analýzu diskurzu. V následujících letech působila na Univerzitě v Lancasteru ve Velké Británii, kde jako emeritní profesorka působí dodnes (Lehečková, Hořejší, 2015, s. 125–126).

Publikační i editorská činnost Ruth Wodakové je velmi rozsáhlá, svými texty výrazně ovlivnila způsob, jak je prováděna analýza diskurzu, a jako odborník a autor stála také u zrodu kritické analýzy diskurzu v jejím současném pojetí.⁴ Tematicky se Wodaková orientuje na institucionální diskurz (např. ve zdravotnictví, školství či národních i evropských politických orgánech), dále na témata sociolingvistická (multilingvismus), politická (veřejný politický diskurz, jazyk v politice, konstrukce národních a nadnárodních identit), na problematiku genderu (např. diskurzivní praktiky při socializaci žen) či na problematiku diskriminace (např. xenofobie, rasismus) a předsudků (Lehečková, Hořejší, 2015, s. 125–126).

---

⁴ Počátky CDA vidí Wodaková v 90. letech, a to zejména na sympoziu v Amsterdamu (1991), kterého se spolu s Teunem A. van Dijkem, Normanem Faircloughem, Guntherem Kressem či Theem van Leeuwenem účastnila. Sympozium bylo vhodnou příležitostí pro diskusi nad teoriemi a metodami AD a taktéž nad specifiky CDA. Zúčastnění zde měli možnost konfrontovat své teorie s ostatními, což vedlo ke konstituování přístupů, které rozeznáváme dodnes. Jako počátek CDA Wodaková neopomíná ani vydání van Dijkova časopisu *Discourse and Society* (1990) či dalších monografií, jako je např. *Language and Power* (1989) od Normana Fairclougha, institucionální zrod CDA ale Wodaková vidí právě v amsterdamském sympoziu (Wodaková, Meyer, 2001, s. 4).

Pro CDA je v tomto pojetí charakteristický odklon od studia jazyka jako systému a příklon ke komunikaci, přirozenému jazyku a jeho zkoumání v akci a interakci. Centrem zájmu se tak stávají projevy mluvčích v přirozených komunikačních situacích. Komunikace je tak vnímána jako sociální akce utvářející sociální postoje a vztahy. Diskurz je v tomto rámci pojímán jako pole významů, které mění svou podobu podle aktérů, již mu vtiskují jistý řád. Kritická analýza diskurzu zde slouží jako prostředek k odhalení tohoto diskurzivního řádu, jeho aktérů a způsobů, jakými jsou utvářeny významy a rovněž se snaží rozkrývat i účely, za jakými se tak děje (Lehečková, Hořejší, 2015, s. 128–129).

Jako klíčové pojmy CDA Wodaková vnímá kritiku, ideologii a moc. Přívlastek kritický pro diskurzivní analýzu podle Wodakové znamená způsob, s jakým badatel k textu přistupuje. Za nutné považuje schopnost udržet si odstup od textu, badatel musí být schopný uplatnit více perspektiv a více úhlů pohledu, při hodnocení dat zapojit i jejich sociální a politické pozadí a v neposlední řadě musí vykazovat i schopnost sebereflexe (Wodaková, Meyer, 2001, s. 9). Kritickým přístupem by tak výzkumník měl ve struktuře textu rozpoznat skryté přesvědčování, manipulaci a ovlivňování a také odhalovat nelogičnosti a paradoxy textu (Svobodová, Hamrusová, Hinková, 2018, s. 38). Ideologie je důležitým aspektem pro legitimizaci a udržování nerovných mocenských vztahů ve společnosti (Wodaková, Meyer, 2001, s. 10). Určuje perspektivu, vnímání a hodnocení světa, utváří postoje a názory společnosti, v níž je zakořeněna, a současně nabízí i takový obraz světa, jaký by podle této ideologie v budoucnu měl být (Svobodová, Hamrusová, Hinková, 2018, s. 38–39). Moc upozorňuje na přesvědčení, že se v diskurzu uplatňují nerovné vztahy mezi komunikanty. Podle CDA není jazyk mocný sám o sobě, svou moc získává v případě, kdy je užit osobou disponující mocí měnit diskurz a prosazovat tak své vlastní zájmy na úkor ostatních. Z tohoto důvodu se CDA staví vždy na stranu znevýhodněných a kriticky nahlíží na ty, jež jsou za vzniklou asymetrii zodpovědní a zároveň disponují možnostmi a prostředky ke zlepšení stávající situace (Wodaková, Meyer, 2001, s. 10).

Ve svých pracích autorka taktéž zdůrazňuje angažovanost výzkumníků a nutnost aktivně vstoupit do analyzovaného dění. Současně však poukazuje na to, že CDA

nikdy nemůže být neutrální, neboť každý analytik přistupuje ke zkoumanému materiálu s jiným cílem, očekáváním, odlišnou perspektivou a z rozdílného prostředí (Lehečková, Hořejší, 2015, s. 131). Zkoumaná data by neměla být analyzována výhradně z hlediska lingvistického, výzkum by měl být interdisciplinární a měl by v sobě zahrnout jak lingvistiku, tak např. sociologii, historiografii, antropologii, politologii aj. (Lehečková, Hořejší, 2015, s. 129). CDA tak v sobě inkorporuje celou řadu metod, které by neměly být použity k hodnocení toho, co je dobré nebo špatné, ale měly by odůvodňovat, proč se některé interpretace zdají být vhodnější než ostatní (Wodaková, Meyer, 2001, s. 65).

Ve spolupráci s Martinem Reisiglem vytvořila Ruth Wodaková vlastní podtyp CDA, tzv. diskurzivně-historickou metodu (*discourse-historical approach*, dále DHA), jež je obohacena o společensko-kulturní a historické prvky (Svobodová, Hamrusová, Hinková, 2018, s. 38). Charakteristiky této metodologie jsou podle autorů následující: 1) interdisciplinarita a 2) její uplatnění na všech úrovních, 3) orientovanost na problém, nikoliv na specifické lingvistické prostředky, 4) eklektičnost teorie i metodologie, 5) spojení práce v terénu s etnografií, 6) usouvztažnění teorie a empirických dat, 7) analýza intertextových a interdiskurzivních vztahů, rekontextualizace, 8) integrace historického kontextu, 9) definování zkoumaných kategorií a nástrojů analýzy podle předmětu zkoumání, 10) snaha nezakládat výzkum pouze na „velkých teoriích“, 11) převedení výsledků výzkumů do praxe, jejich publikování a aplikace. Cílem badatele by mělo být odstranit nerovnost, diskriminaci a podobné diskurzivní praktiky, případně je zmírnit (Wodaková, Meyer, 2001, s. 69–70).

Jako k inspiračním zdrojům své práce se Wodaková hlásí zejména k lingvistice K. Hallidaye, sociolingvistice B. Bernsteina, dále ke kritické teorii, Frankfurtské škole, a to hlavně k J. Habermasovi. Při analýze se navíc opírá o teorii argumentace a rétoriku v kombinaci s funkční systémovou lingvistikou (Wodaková, Meyer, 2001, s. 7–8).

V rámci DHA Wodaková a Reisiogl ustanovili vlastní pojetí diskurzu, ten je zde chápán ve své komplexnosti jako oblast společenské praxe podávaný z konkrétní

perspektivy. Autoři rovněž odmítají synonymní chápání pojmů diskurz a text.⁵ Diskurz je tedy tvořen komplexem kontextově souvisejících vyjádření vázaných k určité situaci. Jeho výslednou podobu ustanovuje sociální situace, v níž diskurz vzniká, ten ji ale může regresivně ovlivňovat a měnit. Podobu diskurzu určují i makrostrukturní témata a jednotná argumentace (Svobodová, Hamrusová, Hinková, 2018, s. 39–40).

Diskurzy jsou tedy výsledkem sociálního jednání a DHA reflektuje jak vztahy mezi promluvami, texty, žánry a diskurzy, tak i vztahy mimojazykové, kdy sleduje sociální a historický kontext, situační rámování nebo příslušnost k organizaci či instituci. Sledování výše uvedených vztahů pak DHA umožňuje pozorovat způsob, jakým se jednotlivé texty, žánry a diskurzy mění (Prokopová, Országová, Martinková, 2014, s. 36). Reflektování interdiskurzivních a intertextových vztahů⁶ může hranice diskurzu rozostřovat a působit problémy při snaze o jeho vymezení od diskurzů ostatních (Svobodová, Hamrusová, Hinková, 2018, s. 40).

DHA provádí trojdimenzionální analýzu⁷ založenou na 1) identifikaci obsahů a témat spojených s konkrétním diskurzem, 2) určení užitých diskurzivních strategií a 3) analýze užitých jazykových prostředků a jejich kontextově závislých jazykových realizací (Prokopová, Országová, Martinková, 2014, s. 37). Pro analýzu si DHA záměrně vybírá texty zaměřené na rasovou, etnickou či náboženskou problematiku,⁸ v nichž by si výzkumník měl pokládat následující otázky:

---

⁵ Blíže o této problematice např. Wodaková, Meyer, 2001, s. 66.

⁶ Interdiskurzivita je zde pojímána jako vzájemné propojování diskurzů. Pokud v obecné rovině uvažujeme o diskurzu „x“ vztahenému k nějakému konkrétnímu tématu, později zjistíme, že námi sledovaný diskurz obsahuje i témata a podtémata diskurzů jiných. Diskurzy je tedy třeba chápat jako hybridní, neustále se proměňující a neuzavřené. Intertextovostí je myšleno vzájemné provázání textů (do přítomnosti či do minulosti), a to jak přímým odkazováním na dané téma, událost či aktéra události, tak evokacemi, aluzemi či přenášením argumentů z jednoho tématu na druhé. Mimo tyto pojmy se u Wodakové setkáme i s výrazy dekontextualizace a rekontextualizace, tj. vyjmutí prvků z původních kontextů a jejich následný přenos do kontextů nových, čímž tyto prvky získávají nové významy, a dále pak pojem akční pole, kterým rozumíme výsledek sociální reality vytvářející rámec diskurzu (Prokopová, Országová, Martinková, 2014, s. 36–37).

⁷ S ní souvisí i triangulační princip, autory zvolený jako metoda DHA. Ten je založený na konceptu kontextu, jenž zohledňuje následující čtyři úrovně: 1) bezprostřední jazykový nebo textový kontext, 2) intertextový a interdiskurzivní vztah mezi diskurzy, projevy, žánry a texty, 3) institucionální rámování specifické kontextové situace a mimojazykové proměnné, 4) širší sociologický a historický kontext, k němuž se vztahují diskurzivní strategie (Wodaková, Meyer, 2001, s. 67).

⁸ O zaměření na diskriminační diskurz a podobné otázky svědčí i mnoho jiných publikací, na jejichž vydání se Wodaková podílela, např. *Discourse and Discrimination* (2001) či *The Discursive*

- 1) Jak jsou osoby pojmenovány a jak je k nim odkazováno?
- 2) Jaké jsou jim přisuzovány rysy, charakteristiky, vlastnosti a kvality?
- 3) Prostřednictvím jakých argumentů a argumentačních schémat je ospravedlňováno a legitimizováno jejich vyloučení ze společnosti?
- 4) Z jakého úhlu pohledu a z jaké perspektivy je problém podáván?
- 5) Jsou stanoviska vyjadřována otevřeně? Jsou zesilována, nebo naopak zeslabována? (Wodaková, Meyer, 2001, s. 72–73).

S výše uvedenými otázkami korespondují diskurzivní strategie, jež jsou užívány k pozitivní prezentaci sebe sama a negativní prezentaci ostatních, uvedená polarizace společnosti na my vs. oni je typickým znakem diskriminačního diskurzu. Strategií má Wodaková na mysli více či méně systematické užívání jazyka za účelem dosažení jitých sociálních, psychologických či politických cílů (Wodaková, Meyer, 2001, s. 72–73). Diskurzivní strategie jsou užívány na různých úrovních výstavby komunikátu a řadíme mezi ně:

- 1) nominaci – způsob, jakým jsou osoby, objekty a události vyobrazeny;
- 2) predikaci – způsob kvalifikace osob a objektů;
- 3) argumentaci – způsob přesvědčování o správnosti našeho pohledu, pojetí pravdy a normy;
- 4) perspektivizaci – vysvětlení diference úhlu pohledu;
- 5) posilování nebo zmírňování – způsoby modifikace ilokuční síly (Svobodová, Hamrusová, Hinková, 2018, s. 42–43).

V rámci teorie argumentace Wodaková vytyčila seznam topoi neboli loci, tedy míst v textu, která se opakují a pomocí nichž je argumentováno pro, případně proti rasismu, etnicismu či nacionalismu (Wodaková, Meyer, 2001, s. 73–74).⁹

2.2.2 Dialekticko-relační přístup Normana Fairclougha

Stejně jako Ruth Wodaková je i Norman Fairclough řazen mezi zakladatele CDA (viz výše) a této problematice je věnována i většina Faircloughovy publikační činnosti. V roce 1989 autor vydal své nejznámější dílo *Language and Power*, v němž

Construction of National Identity (2009), které vydala ve spolupráci s M. Reisiglem, či autorčina monografie *Gender and Discourse* (1997).

⁹ Blíže budou jednotlivá topoi představena ve třetí kapitole.

představil svůj osobitý přístup k analýze diskurzu. Ten s menšími změnami uplatnil i ve svých následujících pracích, mj. v *Critical Discourse Analysis: the Critical Study of Language* (1995), či *Discourse and Social Change* (1992). V současné době Fairclough působí jako emeritní profesor na Univerzitě v Lancasteru ve Velké Británii (Bednářová, 2013, s. 12).

CDA v podání Normana Fairclougha by stejně jako u Wodakové a Reisigla měla přesahovat hranice textu, reflektován podle něj musí být i širší kontext, a to jak textový, tak společenský (Schneiderová, 2015, s. 26). Diskurz je ve Faircloughově pojetí chápán podobně, jako to, čemu ostatní lingvisté říkají užití jazyka, parole či performance. Současně ale autor dodává, že diskurzem má na mysli spíše formu sociální praxe než individuální aktivitu či situační proměnné (Fairclough, 1992, s. 62–63). Diskurz je tvořen akcí, tedy způsobem, jakým lidé ve světě jednají, a reprezentací. Mezi diskurzem a sociální strukturou tak lze vysledovat dialektický vztah, neboť se navzájem ovlivňují. Společenská struktura diskurz formuje na všech jeho úrovních, např. společenské třídy a další společenské vztahy, které jsou dány panujícími normami, právem či vzděláváním. Na druhou stranu je ale diskurz těmito obsahy formován, tvarován a omezován. Není tedy jen pouhou reprezentací, protože konstruuje významy (Fairclough, 1992, s. 63–64). Ve svých publikacích se Fairclough věnuje zejména mediálnímu a politickému diskurzu, v nichž se diskurz konstituuje jako forma ideologické a politické praxe (Karhanová, 1998).

Rozšířením analytického aparátu o politický, společenský, kulturní a historický kontext spolu se zaměřením na užší kontext komunikační situace tak vznikl dialekticko-relační přístup CDA. Inspiraci pro svou metodu Fairclough čerpá zejména u M. Foucaulta a jeho pojetí diskurzu, dále u funkční lingvistiky K. Hallidaye či z Bachtinovy koncepce dialogičnosti. Sám Fairclough se rovněž odvolává i na T. van Dijka či J. Habermase (Schneiderová, 2015, s. 27–36). Mezi klíčové pojmy tohoto přístupu patří moc, ideologie a hegemonie.

Ideologii Fairclough chápe jako významy či konstrukce reality, například fyzický svět či sociální vztahy, které jsou součástí různých dimenzí a forem diskurzivní praxe, čímž mohou přispívat k produkci, transformaci a reprodukci vztahů dominance. Ideologie jsou podle Fairclougha nejmocnější v případě, že se stanou

přirozenými a začnou být vnímány jako „zdravý rozum“ (Fairclough, 1992, s. 87). Současně ale platí, že všechny diskurzy být ideologické nemusí, a to proto, že ideologie vyrůstá ve společnostech, pro něž je typická dominance v rámci třídních, genderových či kulturních skupin. Fairclough věří, že pokud jsou lidé schopni překonat takové společenské uspořádání, jsou schopni překonat i samotné ideologie (Fairclough, 1992, s. 91). Prostřednictvím ideologií také dochází i k ustavování a legitimizaci stávajícího rozložení mocenských sil (Fairclough 1989, s. 33), které je v textech zakotveno především implicitně. Jako diváci zpravodajství se tak setkáváme s rozdílnými způsoby prezentace stejných faktů, čímž dochází k persvazivnímu působení na konzumenta mediálního obsahu ve prospěch vysílatele a jeho zájmů (Schneiderová, 2015, s. 40).

Hegemonie získává vedoucí postavení napříč politickými, ekonomickými, kulturními a ideologickými doménami společnosti. Avšak navzdory svému vedoucímu postavení je hegemonie nestabilní, neboť její nadvláda je vždy jen částečná a dočasná (Fairclough, 1992, s. 92). Již zmíněný zápas o hegemonii je pak prostředek pro zachycení diskurzivních změn, jako druhý prostředek zde figuruje intertextualita¹⁰ (Karhanová, 1998).

Mocenské vztahy jsou ve společnosti hluboce zakořeněny a jsou úzce spjaty s jazykem a řečí. Jazyk je podle Fairclougha neoddělitelně spjat s mocí, podílí se na ní a je do ní zahrnut prostřednictvím svých ideologických vlastností (Fairclough, 1989, s. 17). Moc a přístup k diskurzu jsou omezeny několika aspekty, jako je např. sociální role nebo vzdělání – jako příklad zde Fairclough uvádí kněze disponujícího privilegiem vykonávat bohoslužby či soudce způsobilého soudit. Dosažené vzdělání ale jedince determinuje i v dalších oblastech – získají horší práci s nižším finančním ohodnocením a automaticky se tak omezují možnosti jejich sociálního zařazení. Dalším aspektem omezení přístupu k diskurzu je formalita a zdvořilost, ty jsou závislé na znalostech a dovednostech, které si jedinci během svého života osvojí, jako je správné používání kódu, gramatiky aj. Dominantní skupina musí

---

¹⁰ Svým pojetím intertextuality se Fairclough vrací k Bachtinovi, když intertextualitu vidí jako vlastnost každého textu, neboť všechny texty jsou vlastně fragmenty textů jiných. Fairclough rozlišuje intertextualitu manifestovanou, pro niž je typické přímé označení textů jiných, a intertextualitu konstitutivní neboli interdiskurzivitu, v níž se prolíná více typů diskurzu a více diskurzivních konvencí (Karhanová, 1998).

svou moc neustále potvrzovat a udržovat, v opačném případě by o ni totiž mohla přijít (Fairclough, 1989, s. 63–68).

Fairclough rozlišuje mezi mocí „uvnitř diskurzu“ a „za diskurzem“. Příkladem moci uvnitř diskurzu je komunikace odehrávající se tváří v tvář mezi nerovnými účastníky, zde si autor všímá jejich vzájemného postavení a rozlišuje je podle toho, zda disponují, případně nedisponují mocí. Moc uvnitř diskurzu Fairclough ilustruje na rozhovoru lékaře se skupinou studentů medicíny (Fairclough, 1989, s. 41–46). Nejasné je rozložení moci v mediálním diskurzu, ta je zde distribuována nerovnoměrně, neboť mediální obsah vytváří pouze produktor, který jako jediný rozhoduje také o tom, co bude zveřejněno a co nikoliv. Tím se vytváří ostrý předěl mezi výrobcí a interprety. Moc médií spočívá v jejich schopnosti udržovat a konzervovat stávající mocensko-politické uspořádání, k čemuž ale nedochází otevřeně, a tak tuto moc Fairclough označuje jako moc skrytou (Fairclough, 1989, s. 49–50). Mocí za diskurzem autor rozumí způsob soudržnosti celého diskurzu, k čemuž jako efekty a výsledky mocenských vztahů přispívají standardizace jazyka a typ diskurzu (Fairclough, 1989, s. 55–62).

Východiskem diskurzivní analýzy Normana Fairclougha jsou interdisciplinarita přístupu a kritičnost. To vychází z jeho přesvědčení o sociální asymetrii a nespravedlnosti, které v současné společnosti panují. Výzkum by měl odhalit jejich zdroje a příčiny vzniku a rovněž přinést řešení, jak se jim v budoucnu vyvarovat (Svobodová, Hamrusová, Hinková, 2018, s. 11). Označení přístupu jako dialekticko-relačního tkví v autorově přesvědčení, že významy užitých výrazových prostředků jsou utvářeny v rámci sociálních procesů, nejsou tedy izolovány ani omezeny jedním konkrétním způsobem užití, ale mohou se měnit a modifikovat v rámci jednotlivých diskurzů (Svobodová, Hamrusová, Hinková, 2018, s. 10).

Úkolem analýzy je vysvětlit, jak výrazové formy v jednotlivých komunikátech fungují, a ukázat, jak přispívají ke vzniku nerovných vztahů, uplatňování moci, dominance, a také dekódovat manipulační strategie, které se mohou v textech projevat otevřeně nebo mohou být umístěny za text. Výsledky analýzy by neměly zůstat pouze na rovině teoretické, ale měly by být aplikovány v praxi, čímž by mělo dojít k vyrovnaní situace. Tomu byl uzpůsoben i čtyřstupňový

metodologický aparát, kdy je nutné 1) zaměřit se na určitou problematiku (vyhledat soubory textů), 2) zjistit, proč není tento společenský jev odstraněn, 3) prozkoumat, do jaké míry je tento jev využíván v komunikačních strategiích a 4) nalézt vhodné řešení dané problematiky (Svobodová, Hamrusová, Hinková, 2018, s. 11).

Cílem analýzy je tedy detailně prozkoumat jak komunikační událost, a to s ohledem na všechny roviny a plány jazykového systému, tak celkové upořádání diskurzu. Interpretace výsledků by neměla být orientována pouze na materiál jazykový, zapojen by měl být i širší společensko-historický a politický kontext stejně tak jako aktuální uspořádání světa (Svobodová, Hamrusová, Hinková, 2018, s. 10).

Samotná analýza pak probíhá ve třech krocích, a to 1) analýza textu se zřetelem na všechny jazykové roviny, 2) analýza diskurzivní praxe zahrnující distribuci a recepci komunikátu, a 3) analýza kulturní a sociální praxe, jež ovlivňuje výslednou podobu komunikátů (Svobodová, Hamrusová, Hinková, 2018, s. 12).

2.2.3 Kritika CDA

Kritická analýza diskurzu je jakožto kvalitativní výzkum interpretativní, a tím se zásadně liší od empirického výzkumu kvantitativního, jenž je založen zejména na metodách exaktních (Sedláková, 2014, s. 48). Sílu kvalitativních výzkumů spatřujeme v jejich citlivosti a schopnosti zachytit drobnosti a okrajové jevy, ale také v možnosti zkoumat sociálně či osobně citlivá témata, jako jsou např. vztahy na pracovišti, vztahy k nadřízenému, vztahy k etnickým menšinám apod. (Sedláková, 2014, s. 50). Jak již bylo řečeno výše, předmětem zájmu CDA jsou diskurzy spojené s establishmentem a pro své výzkumy si CDA záměrně vybírá politicky či sociálně exponované texty určené veřejnosti. Pozornost je věnována hlavně textům zapojeným do řízení, manipulace a kontroly či rozhodování, častým předmětem zkoumání je ale i reklama (Hoffmannová, 1997, s. 58).

Právě pro své intencionální zaměření na problematické texty je kritická diskurzivní analýza v posledních dvou desetiletích podrobována kritice. Je jí vyčítána angažovanost analytiků, která následně vede k subjektivnosti výsledků a neobjektivnosti výzkumu (Prokopová, Országová, Martinková, 2014, s. 6). Tuto

problematiku reflektuje i Jana Hoffmannová, jež konstatuje, že z pozice kritické lingvistiky nebude nikdy žádný diskurz nevinný, neutrální a transparentní (Hoffmannová, 1997, s. 58).

Výše zmíněná kritika tak vede ke snaze o reformulování teoretických východisek a ke snaze o zapojení kvantitativních metod, a to zejména využitím korpusové lingvistiky či frekvenčních analýz, které mají vést k větší preciznosti a objektivnosti výzkumu a ke kontrolovatelnosti a validitě získaných výsledků (Prokopová, Országová, Martinková, 2014, s. 6).

3. Metodologie

Kritickou analýzu vybrané mediální kauzy a srovnání její interpretace ve veřejnoprávní a komerční televizní stanici provedeme s využitím kombinace dvou metod. Primárně budeme vycházet z metody kvalitativní, tj. metody kritické analýzy diskurzu, ale využijeme i metod jazykovědy kvantitativní, k tomu nám poslouží korpusový nástroj KWords.

Analýza diskurzu se zaměřuje na vyšší rovinu než rovina textů, ta se pro vyhledání všech významů sdělení, která produkují média, jeví jako nedostatečná. Při hledání sociálních významů je třeba jít mnohem dál, a to na úroveň společnosti či celé kultury, a zkoumat texty, které na dané téma kolují společností a podílejí se tak na vytváření významů. Mediální texty nefungují od podmínek percepce a produkce izolovaně, ale svými obsahy odkazují k řadě dalších textů, se kterými je naše vnímání spojuje (Trampota, Vojtěchovská, 2010, s. 169–170).

Jak již bylo avizováno, data zpracujeme s využitím metod kritické analýzy diskurzu, konkrétně pomocí dialekticko-relačního přístupu Normana Fairclougha doplněného o diskurzivně-historickou metodu Ruth Wodakové. Přístup N. Fairclougha se nám jeví jako vhodný hned z několika důvodů. Jedním z nich je předpoklad o nemožnosti změny přiděleného sociálního statusu, jemuž výrazně přispívá i mediální obraz, jakým jsou osoby prezentovány. Masová média, jež v rámci diachronního třídění médií spadají do terciární sféry,¹¹ jsou charakteristická nerovnoměrným rozložením a jednostranností. Produktorem zpráv je vždy médium a produkováný obsah je vytvářen a následně vyslán hromadnému a nehomogennímu publiku. Pro terciární média je charakteristické i institucionální zastřešení jedné strany, obsahy jsou plně v rukou produktora, který jako jediný rozhoduje o tom, která zpráva bude vysílána a jak v ní bude skutečnost interpretována. Podle N. Fairclougha působí média jako prostředek pro expresi a reprodukci moci dominantní třídy (tedy té, která má přístup do médií).

---

¹¹ Primární média jsou vývojově nejstarší a využívají se při každodenní komunikaci; je pro ně typická jednota místa a času a jsou původně určena k interpersonálnímu styku. Sekundární média tuto jednotu místa a času rozbíjí technickými vymoženostmi, jde např. o telefon či poštu. Oproti tomu kvartérní neboli síťová média slouží vznikem technologického prostředí jako podpora spojení interpersonální a masové komunikace – jako příklad lze uvést e-mail, chat apod. (Jirák, Köpplová, 2009, s. 36–40).

Manipulační síla v médiích má spíše latentní charakter, závisí na zpravodajských tendencích a uplatňuje se především vštěpováním, ke kterému dochází na základě opakování (Fairclough, 1989, s. 50–52).

Přístup R. Wodakové jsme zvolili pro jeho zaměření na diskriminační diskurz. Ve své studii (Wodaková, 2001) stanovila seznam tzv. topoi, pomocí nichž lze kategorizovat argumenty pro, ale i proti rasismu a odhalit rétoriku legitimizující diskriminaci a různé formy sociálního vyloučení, a to užitečnost, výhoda; zbytečnost, nevýhoda; definice, jmenná interpretace; nebezpečí, hrozba; humanitářství; spravedlnost; odpovědnost; zatěžování; finance; realita; čísla; zákon, právo; historie; kultura a zneužívání.

První topos je podmíněn užitečností a výhodami plynoucími z konkrétní situace; v našem případě např. může být jako argument proti rasismu užit fakt, že cizinci přicházející do země za prací mohou být užiteční pro národní ekonomiku. V přímé opozici k argumentu užitečnosti a výhody je topos zbytečnosti a nevýhody, který užívá opačných argumentačních schémat a strategií. Topos jmenné interpretace zahrnuje způsob označování osob, jakým jsou těmto lidem přiděleny atributy, vlastnosti a specifika, jež odpovídají podstatě přiděleného pojmenování. Při analýze mediálního diskurzu si lze klást otázky, jak jsou osoby pojmenovány, jaké atributy jsou jim přisuzovány a zda je v příspěvcích přítomné dichotomické dělení společnosti na skupiny nás a jich, které je typickým znakem diskriminace. Topos nebezpečí a hrozby v sobě zahrnuje argumentaci nepřátelskou proti cizincům, v mediálním diskurzu často dochází k převrácení role oběti a pronásledovatele, kdy jsou oběti odpovědné za předsudky, které jsou proti nim namířeny. Opakem může být výrazně protirasistický topos humanitářství, který argumentuje proti nerovnému zacházení, diskriminaci a uznání rasových, etnických, náboženských, genderových a dalších odlišností. S humanitářstvím úzce souvisí topos spravedlnosti, zdůrazňující rovná práva pro všechny, a odpovědnosti – ten je často užíván v argumentaci proti diskriminaci, ale může sloužit i opačnému cíli, například při vysoké nezaměstnanosti vláda často snižuje kvóty přistěhovalců, kteří jsou považováni za její příčinu.

Topoi zatěžování, financí, reality, čísel, zákona, historie, kultury a zneužívání spojuje jejich diskriminační charakter, setkáváme se s nimi v případech, kdy jsou migranti chápáni jako přítěž pro náš sociální, kulturní a ekonomický systém. Časté je zvýrazňování kulturních rozdílů, specifik odlišných sociálních skupin a uvádění paralel z minulosti. Ty bývají kombinovány s toposem nebezpečí, které migranti znamenají pro „naše“ rodiny, děti ale i tradiční kulturní hodnoty. Chápání migrantů jako zátěže pro ekonomický systém je patrné při poukazování na zneužívání sociálního systému, argumentem je zdůraznění finanční náročnosti, kterou s sebou přijímání uprchlíků nese (často se při tom setkáváme s uváděním čísel a statistik).

Na analýze diskurzu se mohou podílet i výzkumy kvantitativní, které za pomoci počítačového programu provádí precizní textovou analýzu, zjišťují frekvenci slov a vybírají nejčtenější slova z textu tvořící soubor spojený nějakým společným jmenovatelem. Kvantitativní analýza se nejlépe uskutečňuje na textech produkovaných organizacemi, u nichž předpokládáme, že operují s určitým slovníkem, uspořádávají slova do vztahů tak, aby plnila určitý účel, a usilují tím o změnu sociálního jednání (Schneiderová, 2015, s. 72).

Z dostupných kvantitativních metod jsme zvolili webovou aplikaci KWords, jež byla původně vyvinuta za účelem analýzy politických projevů, postupně byla rozvíjena a nyní je implementována pro analýzu českých a anglických textů (Fidler, Cvrček, 2015). K analýze komunikátů dochází na základě jejich srovnávání s obecným územ, tj. referenčním korpusem. Výsledkem je identifikace klíčových slov (keywords), která slouží jako základ další textové analýzy (např. jejich distribuce v textu aj.) a interpretace (Cvrček, Richterová, 2016b).

Domníváme se, že kvantitativní metoda může kritickou analýzu diskurzu vhodně doplňovat a obohatit ji o další dimenze, které pomohou zkoumaný diskurz komplexněji uchopit a lépe charakterizovat. Výhodou kombinace obou metod může být zmírnění subjektivní interpretace, jež je často vytýkána metodám čistě kvalitativním, a na druhé straně udržení hloubky výzkumu, která se při kvantitativních metodách často ztrácí. Nespornou výhodou je rovněž i fakt, že pokud při aplikaci obou metod dojdeme ke stejnému závěru, je výzkum verifikován.

Vzhledem k tomu, že centrem našeho výzkumu je především jazyk textů, je naše analýza intencionálně zaměřena na stránku verbální, nikoli na stránku vizuální. Oporu pro zkoumání verbální části nalézáme i u Marka Lapčíka, který uvádí, že v mnoha publikacích orientujících se na vztah obrazu a zvuku/textu se lze setkat s názorem, že se vzrůstající vizualizací kultury automaticky roste i její význam na úkor ostatních složek, tzn., že obraz hraje čím dál větší roli než vlastní text. Toto tvrzení Lapčík hodnotí jako zjednodušující a pokládá si otázku, co se stane, pokud divák u televize vypne zvuk, a co se stane, když neuvidí obraz? V prvním případě sice divák uvidí sled obrázků, ale nebude schopen interpretovat událost, ani smysl dané reprezentace. Ve druhém případě sice divák neuvidí aktéry, ani situace, v nichž jsou zobrazováni, avšak základní významy, které tvoří smysl reprezentace dané události, budou verbalizovány. Ovšem připsání významové důležitosti pouze zvuku by podle Lapčíka vedlo k opětovnému zjednodušení vztahu obrazu a zvuku – mezi rovinou vizuální a audiální se totiž podle Lapčíka zakládá hierarchizující vztah, který z hlediska recepce a interpretace podřizuje jednu rovinu druhé. Specifičnost povahy vizualizace ve zpravodajství je podle Lapčíka dána rozdílnou dynamikou a proporcionalitou významových struktur daných rovin – verbální jazyk je v mnoha obecných teoriích chápán jako obecnější a konotativnější, oproti tomu obraz je vnímán jako konkrétnější a denotativnější. Lapčík rovněž konstatuje, že zobrazená událost je často zřejmá až prostřednictvím verbalizace (Lapčík, 2012, s. 76–78).

4. Analýza

4.1 Design výzkumu

Aby bylo srovnání interpretace události dostatečně komplexní a kontrastní, zvolili jsme komparaci dvou odlišně fungujících mediálních systémů,¹² tj. veřejnoprávní a komerční televizní stanice. Jako zástupce veřejnoprávního média byla zvolena Česká televize, z komerčních stanic figurujících na českém trhu byla vybrána TV Nova. Při volbě média jsme se orientovali podle faktoru sledovanosti,¹³ jelikož lze předpokládat, že s její rostoucí mírou a větším rozsahem se simultánně zvyšuje i možnost persvazivního působení na publikum prostřednictvím vlastní interpretace a prezentace událostí.

Materiál pro analýzu byl vyexcerpován z databáze zajišťující monitoring českých médií Anopress IT. Výzkum jsme zúžili na hlavní zpravodajské relace Události ČT a Televizní noviny. Výhradní orientaci na zpravodajství jsme zvolili pro jeho specifické vlastnosti, jako je snaha o nestrannost, srozumitelnost, objektivitu, konkrétnost, nasycenost fakty, rychlost a ryze informační charakter (Čechová a kol., 2008, s. 263–264). Hledisko žánrové jsme se rozhodli neomezovat a do analýzy byly zahrnuty všechny odvysílané komunikáty, tedy čtené zprávy, ale i moderované studiové části či reportáže kombinující úvodní moderaci ve studiu, vizuální a auditivní složku, komentáře reportérů a výpovědi dotazovaných. Učinili jsme tak proto, aby byla analýza komplexní a pokryla veškeré odvysílané komunikáty sledované relace v daném čase, jelikož např. České televize pracuje

---

¹² Česká televize provozuje netržní model vysílání, její příjmy tvoří koncesionářské poplatky, reklama, product placement a vlastní podnikatelské aktivity. Česká televize se jako veřejnoprávní stanice řídí Kodexem ČT, který představuje závazek kvality, nestrannosti, vyváženosti, objektivitu a kritické reflexe daný divákům a veřejnosti (viz Česká televize, ©1996–2018a). Dodržování Kodexu dokládá Česká televize analýzami, které pro tyto účely vytváří výzkumná asociace Media Tenor, spol. s r. o., a které jsou pravidelně zveřejňovány na webových stránkách České televize. TV Nova a další komerční stanice patří k tržnímu modelu vysílání, jejich hlavní příjem pochází z reklamy, vedlejší příjmy pochází rovněž z product placementu a vlastních podnikatelských aktivit. Specifikem tohoto mediálního systému je orientace na sledovanost. Na rozdíl od ČT není TV Nova vázána žádným interním kodexem zaručujícím kvalitu a stejně jako ČT se zodpovídá Radě pro rozhlasové a televizní vysílání.

¹³ Podle údajů uveřejněných na webu ČT (viz Česká televize, ©1996–2018b) je sledovanost v hlavním vysílacím čase, tj. 19:00 – 22:00, nejvyšší u TV Nova – za I. čtvrtletí roku 2017 dosáhla 26,98 %, na druhém místě byla ČT 1 s 19,13 %.

s tzv. tematickými bloky, v nichž se na ústřední téma váže více komunikátů, které jej postupně rozvíjí a zobrazují z více úhlů pohledu.

Data byla excerpována na základě klíčových slov uprchlík, migrant, imigrant a běžенеec. Časový rozsah jsme záměrně specifikovali na období, v němž byl spáchán teroristický útok v Berlíně. Tato kauza byla od samého začátku médií podávána značně neobjektivně, jelikož u potenciálního pachatele byly zvýrazňovány dva atributy, a to jeho národnost (mělo se jednat o Afghánce, nebo Pákistánec) a fakt, že do Německa přišel v únoru roku 2016 jako uprchlík. Další vyšetřování ale ukázalo, že zadržený muž pachatelem nebyl, a celá událost tak odpovídá předpokladu o negativní prezentaci uprchlíků v médiích. Výše uvedeným nastavením databáze jsme získali dvacet dva příspěvků, jedenáct z nich bylo odvysíláno v Událostech ČT v časovém rozmezí 18. – 29. prosince 2016 a zbylých jedenáct odvysílala TV Nova ve dnech 20. – 30. prosince téhož roku.

Komparace mediálních systémů může rovněž ukázat, jak se užití textových prostředků a budování textových vazeb (a to nejenom těch explicitních, ale i implicitních) může podílet na vytváření odlišných prezentací téže události, jejich interpretací a následném vnímání publikem. Vzhledem k tomu, že mediální texty ve společnosti nefungují odděleně, se celý tento proces dále odráží v kontextu daného diskurzu.

Jak bylo již avizováno, bude materiál zpracován dvojí metodikou – kvalitativní metodou kritické analýzy diskurzu za pomoci postupů N. Fairclougha a R. Wodakové a kvantitativní metodou s využitím aplikace KWords. Kvalitativní analýza je charakteristická svým hloubkovým přístupem aplikovaným na malý soubor textů. Vzhledem k tomu jsme rozdělili analýzu do tří částí – v první části budeme zkoumat makrostrukturální výstavbu komunikátů. Pozornost budeme věnovat zastřešujícím tématům příspěvků a událostem, které jsou v nich zachyceny, zhodnotíme kompozici, koherenci a „bílá místa“ textu, rovněž budeme sledovat, zda je, či není příspěvek uveden do širšího kontextu. Další sledovanou kategorií budou atributy příběhu (komu je zpráva připsána, případně koho lze považovat za jejího autora), atributy konkrétních zdrojů, aktérů zpráv a přítomnost, či nepřítomnost expertů. V této kategorii k analýze využijeme diskurzivně-historickou metodu R. Wodakové a pozornost zaměříme především na

to, jak jsou osoby pojmenovány, jaké atributy jsou jim přisouzeny a zda se v textu explicitně či implicitně vyskytují prvky xenofobie, rasismu a stereotypního zobrazování osob. K posouzení příspěvků využijeme výše uvedených topoi. Poslední kategorií bude analýza gramatické a lexikální roviny komunikátů, v nichž posoudíme jak funkci lexikálních prostředků a vhodnost, či nevhodnost jejich užití ve zpravodajské relaci, tak některé výrazové prostředky gramatické roviny, jako jsou aktivní a pasivní větné konstrukce komunikátů, užitá modalita atp.

Empirické zakotvení kvantitativní analýzy nám poslouží k verifikaci výsledků analýzy kvalitativní, k jejich objektivnímu posouzení a případně i doplnění. Cílem kvantitativní analýzy bude taktéž nalézt odpovědi na výše položené otázky, tentokrát ale prostřednictvím aplikace KWords.

Tematické zaměření textu bude posuzováno na základě klíčových slov, tematické koncentrace a frekvenčního slovníku lemmat. Vztahy mezi klíčovými slovy budeme sledovat pomocí funkce Keyword Links. V centru našeho zájmu budou opět i způsoby pojmenování osob, vlastnosti, které jsou jim přisuzovány, a události, se kterými jsou spojovány – k tomu nám taktéž poslouží analýza klíčových slov, míra jejich prominence a bezprostřední Keyword Links. Nástroj KWords nám rovněž poslouží i k posouzení topoi.

Za podstatné považujeme sdělit, že práci na kvalitativní analýze předcházela příprava monografie s názvem *Kritické čtení mediálních textů* (Svobodová, Hamrusová, Hinková, 2018) a v předkládané diplomové práci používáme získané výsledky obohacené nově o analýzu kvantitativní, která by měla s předešlými výsledky korespondovat, případně je doplnit, tím by měl být celý výzkum verifikován. Očekávaným přínosem předkládané diplomové práce je tedy spojení kvantitativních a kvalitativních metod při kritické analýze diskurzu.

4.2 Kontext diskurzu

V předkládané analýze se zaměříme na problematiku migrace, specificky na uprchlickou krizi vyvolanou situací na Blízkém východě, která vrcholila zejména v roce 2015, kdy kvůli válce v Sýrii odešlo mnoho tamějších obyvatel do Evropy za lepšími životními podmínkami. Pohyb lidí do Evropy probíhal po dvou hlavních

migračních trasách, Balkánské a Středoevropské, a podle údajů Eurostatu (Eurostat, 2016) lidé nejčastěji směřovali do Německa, Maďarska, Švédska, Rakouska, Itálie, Francie či do zemí Beneluxu. V České republice byl zaznamenán mírný nárůst žádostí oproti roku 2014.

Situace gradovala během září, kdy vyvstaly organizační a administrativní problémy spojené s přechodem velkého množství lidí. Některé evropské státy situaci řešily výstavbou pohraničních plotů (Maďarsko, Makedonie, Slovinsko). Vzhledem k velkému počtu migrantů se otevřela diskuze nad otázkou, zda uprchlíky přijímat, či nikoliv. Řešením mělo být schválení kvót o přerozdělení migrantů na evropské úrovni, pro tento návrh hlasovala většina europoslanců mimo např. Českou republiku (Český rozhlas, 2015).

Původně zejména otevřenou migrační politiku evropských států ovlivnila i série teroristických útoků, které se odehrály koncem roku 2015 a v roce 2016, jelikož jsou atentáty často vnímány jako důsledek příchodu obyvatel z Blízkého východu. Za svůj otevřený postoj k migrační krizi je kritizována i např. německá kancléřka Angela Merkelová. Napříč společností tak rezonuje strach, který umožňuje růst popularity protiimigračních politických stran a vznik nejrůznějších protiimigračních organizací a hnutí.

Analýzu ochoty, případně neochoty vybraných světových zemí přijímat uprchlíky vydala analytická společnost Gallup. Z jejich výzkumu (Esipova, Fleming, Ray, 2017) vyplývá, že mezi nejochotnější země k přijímání migrantů patří Island, Nový Zéland, Rwanda, z evropských zemí je to například Švédsko či Irsko. Mezi nejméně ochotné země byly zařazeny Makedonie, Maďarsko, Srbsko, Slovensko a Česká republika, která se umístila na 131. místě s indexem 2.26¹⁴. Postoj české veřejnosti k přijímání uprchlíků blíže reflektuje i tisková zpráva Centra pro výzkum veřejného mínění,¹⁵ z níž vyplývá, že 61 % dotazovaných zastává názor, že Česká

---

¹⁴ Nejvyšší možný index je 9.00, nejvyšší reálně dosažený index je 8,26 patřící Islandu a oproti tomu nejnižší index ochoty přijímat uprchlíky o hodnotě 1,47 má Makedonie. Výzkum byl realizován v roce 2016 ve více než 138 zemích světa a respondenti měli odpovídat na otázky: a) jak vnímají přistěhovalce žijící / pracující v jejich zemi, b) přistěhovalce, kteří se stávají jejich sousedy, c) kteří se ožení s někým z jejich blízkých. Z výsledků výzkumů rovněž vyplývá, že méně ochotné přijímat uprchlíky jsou obecně země východní Evropy a že ochota přijímat uprchlíky je spojena s nižším věkem a vyšším vzděláním.

¹⁵ Dotazovaní se vyjadřovali k přijímání uprchlíků z oblastí válečného konfliktu, a to konkrétně ze zemí Blízkého východu, severní Afriky a Ukrajiny. Předmětem výzkumu byl i zájem o aktuální vývoj

republika by uprchlíky přicházející ze zemí válečného konfliktu neměla přijímat vůbec. Necelá třetina, tedy 32 % respondentů si myslí, že by měli být přijati do doby, než se budou moci vrátit do země svého původu a pouhá 3 % dotazovaných jsou toho názoru, že by měla Česká republika uprchlíky přijmout a nechat je se tu usadit. Dále je patrné, že lidé vnímají situaci kolem uprchlíků především jako bezpečnostní hrozbu, a to nejen ve spojení s Českou republikou, ale především v evropském a světovém měřítku (Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2017).

Na základě materiálu odvysílaného Českou televizí a TV Nova během září roku 2015 jsme provedli první analýzu způsobu prezentace uprchlíků v českých médiích (Hinková, 2016), jejíž výsledky budou prezentovány i v rámci této práce. A ačkoli migrační proud směřující do Evropy postupně slábně,¹⁶ téma migrace v české, ale i evropské společnosti rezonuje dodnes a je stále hojně medializováno. Z toho důvodu jsme se rozhodli výzkum opakovat a na základě nově vyexcerpovaných dat srovnat mediální prezentaci uprchlíků v českých médiích s odstupem jednoho roku.

4.3 Background zkoumané události

Vzhledem k povaze materiálu a jeho tematickému zaměření zejména k teroristickým útokům, pokládáme za vhodné krátce doplnit i background události, který opět vztáhneme k problematice terorismu obecně.

K nárůstu teroristických útoků v Evropě došlo během roku 2015, mezi největší atentáty tohoto roku můžeme jmenovat např. útok na redakci satirického týdeníku Charlie Hebdo, jenž se odehrál v lednu, a listopadový útok v pařížském klubu Bataclan a na několika dalších místech Paříže (Český rozhlas, 2017). K nárůstu došlo i v roce následujícím, mezi největší teroristické útoky roku 2016 patřily útoky na bruselském letišti, dále útok v jihofrancouzském městě Nice, při kterém najel nákladní vůz do pěší zóny plné lidí během oslav dobytí Bastily, a rovněž útok

---

situace a její vnímání jako bezpečnostní hrozby. Šetření proběhlo v únoru 2017 a celá zpráva je dostupná na webu Centra pro výzkum veřejného mínění (viz Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2017).

¹⁶ Vycházíme opět z údajů Eurostatu (Eurostat, 2017), z nichž je patrné, že celkový počet žadatelů o azyl z neevropských zemí od roku 2016 klesl. Na pokles měl vliv menší počet žadatelů o azyl pocházejících z oblasti Sýrie, Afghánistánu a Iráku. Podle statistických údajů Ministerstva vnitra České republiky (Ministerstvo vnitra České republiky, 2017a) byl pokles žádostí o mezinárodní ochranu v roce 2016 zaznamenán i v České republice.

kamionu, který najel do lidí na vánočních trzích v Berlíně. Další teroristické útoky se odehrály například v Turecku.

Ačkoliv je nárůst teroristických útoků v Evropě od roku 2015 patrný, podle údajů Global Terrorism Database, která od roku 1970 monitoruje teroristické útoky uskutečněné, ale i jejich pokusy, je zřejmé, že výše zmíněné atentáty nebyly z hlediska počtu obětí největší. V tomto smyslu byl v západní Evropě nejhorší rok 1988, kdy zemřelo téměř čtyři sta padesát lidí. V devadesátých letech došlo k výraznému poklesu, opětovný nárůst jsme zaznamenali v roce 2004 (tehdy v důsledku teroristických útoků zemřelo sto devadesát šest lidí) a dále v roce 2011, 2015 a 2016 (Datagraver, 2016).

4.4 Kvalitativní analýza

Kvalitativní analýza byla provedena na třech úrovních – na úrovni makrostruktury komunikátů, aspektů diskurzu analyzovaných příspěvků a jazykové analýzy vytěžených textů, tedy jejich mikrostruktury.

4.4.1 Makrostruktury zpravodajských příspěvků

Makrostruktura zpravodajských komunikátů bude posuzována na základě stanovení hypertématu jednotlivých příspěvků, z nich odvozených tematických skupin a rovněž událostí, které jsou v příspěvcích popisovány. Pozornost bude věnována i kompozici, textové koherenci a posuzovat budeme i zasazení, případně nezasazení odvysílaných komunikátů do širšího kontextu.

Hypertématem největšího počtu příspěvků byl terorismus, pojila se s ním témata jednotlivých atentátů, průběh jejich vyšetřování a rovněž i příspěvky s tematikou bezpečnostní. Uvedené hypertéma v sobě zahrnuje zejména útok na vánočních trzích v Berlíně, k tomuto tématu odvysílala Česká televize i TV Nova vždy tři příspěvky, které přinášely aktuální informace o útoku, jeho vyšetřování, pátrání po pachateli, následné dopadení a rovněž i shrnutí aktuální situace. Mimo útok v Berlíně informovala TV Nova i o dalších teroristických útocích, které se odehrály v Evropě a v Turecku. S tematikou bezpečnosti se pojí např. reportáž odvysílaná v Událostech ČT 27. 12. 2016 *Varování před terorismem*, která poukazuje na první stupeň ohrožení zavedený v České republice a s ním související bezpečnostní opatření. Aktuální situaci reflektuje i příspěvek *Pohled Čechů a Slováků žijících v zahraničí* odvysílaný v ČT 21. 12. 2016.

Nejvíce diskutovanou událostí v obou médiích byl teroristický útok na vánočních trzích v Berlíně, jenž se uskutečnil 19. 12. 2016 kolem osmé hodiny večer na náměstí Breitscheidplatz. Na vánoční trh vjel ve velké rychlosti kamion plně naložený ocelí. Událost je svou mediální prezentací specifická především způsobem, jakým bylo zacházeno s národností osob a zobrazením tematiky migrace. Podle agentury DPA měl být řidičem vozu Afghánec, nebo Pákistánec, který podle deníku Die Welt do země přicestoval jako uprchlík v polovině února 2016. Po zadržení podezřelého muže se ale ukázalo, že nebyl skutečným

pachatelem a následně byl propuštěn. Při vyšetřování byly v kabině kamionu nalezeny doklady patřící Tunisanovi Anisovi Amrimu, který se stal novým podezřelým. Skutečný pachatel byl dopaden v pátek 23. 12. 2016 poblíž italského Milána a agentura Reuters v odvolání na italské bezpečnostní zdroje uvedla, že byl Amri zastřelen během bezpečnostní kontroly. Další vyšetřování ukázalo, že Amriho cesta do Itálie vedla přes Francii. K teroristickému útoku se prostřednictvím agentury Amak přihlásil Islámský stát, při útoku zahynulo dvanáct lidí (Česká televize, 2016a). Berlínský útok byl tematizován hned několikrát, u obou médií bylo časté shrnutí události (pět příspěvků odvysílala ČT i TV Nova), pozornost byla věnována i vyšetřování (dva příspěvky v ČT a čtyři v TV Nova) a dále zadržení pachatele (ČT tři příspěvky, TV Nova příspěvky čtyři).

S přímým označením útoku jako teroristického zacházela obecně zahraniční média velmi opatrně a z počátku jej označovala lexémem „událost“ (Česká televize, 2016b). Přímé označení útoku jako teroristického reflektujeme u České televize v příspěvku *Aktuální informace z Berlína z 20. 12. 2016*:

(1) Redaktorka: *Na místo tragédie odpoledne dorazila německá kancléřka. O tom, že šlo o terorismus, se podle ní nedá pochybovat.*

AM, německá kancléřka: *Potrestáme to tak tvrdě, jak to jen zákon umožňuje.*

Televizní noviny explicitně označily útok za teroristický v reportáži *Teroristický útok na berlínském vánočním trhu* odvysílané 20. 12. 2016 (*Moderátor: Dvanáct mrtvých a čtyřicet osm zraněných si vyžádal teroristický útok na vánočním trhu v Berlíně. Zatím neznámý útočník najel ukradeným kamionem do davu lidí.*).

V souvislosti s berlínským útokem byla prostřednictvím médií vyjadřována soustrast a solidarita, ty ale měly mnohdy za následek posunutí zpracování události až na hranici neobjektivit – vyšší míru vyjadřování tohoto typu jsme našli v obsazích TV Nova (30 %) než v komunikátech České televize (10 %). Níže uvedená ukázka pochází z reportáže TV Nova *Teroristický útok na berlínském vánočním trhu*:

(2) Redaktorka: *Devětadvacetiletá L. má sice stejný názor, přesto při pomyslení, že tenhle zruďný útok se stal jen pár bloků od místa, kde vyrůstala, je pro ni zdrcující.*

L, Obyvatelka Berlína: *Nehodlám měnit kvůli strachu svůj život. Tohle je moje město a já ho těm bastardům jen tak nenechám.*

Redaktorka: *Ze svého žalu se přicházejí lidé vyplakat k pietám nebo přímo na mši do pamětního kostela císaře Viléma, který je jen několik metrů od místa tragédie.*

C, obyvatelka Berlína: *Je to pro mě šok. Určitě to ovlivní můj život.*

TV Nova odvysílala ve dvou příspěvcích i kritiku německé policie za její neschopnost rychle dopadnout pachatele útoku a rovněž za nevalnou bezpečností situaci v Německu.¹⁷ V jednom příspěvku byla tematizována i kritika otevřené migrační politiky německé kancléřky Angely Merkelové.

Zpracování tématu terorismu v obou médiích oscilovalo mezi dvěma póly – na jedné straně terorismus jako aktuální hrozba, ohrožení našich životů a hodnot, a na straně druhé terorismus jako akt, kterým se nesmíme nechat zastrašit a paralyzovat. Pro obě zkoumaná média byla častější prezentace prvního typu, k níž byl navíc přidán bezpečnostní rozměr a potřeba zvýšené ochrany nejen na území České republiky, ale i celé Evropy. K takovému zpracování tématu inklinovala samotná média, ale i lidé pracující ve státní správě a plnící veřejnou službu jako například ministr vnitra, premiér ČR a další. Racionálnější přístup k tematice terorismu jsme zaznamenali ve výpovědích řadových občanů, a to nejen v rámci České republiky, ale i jiných evropských států. Níže uvedená ukázka je z příspěvku z Událostí ČT z 21. 12. 2016 Pohled Čechů a Slováků žijících v zahraničí:

(3) MZ, dotázaný respondent: *Univerzitní prostředí obzvláště v Kolíně nad Rýnem je multikulturní. I já sám mám kolegy, kteří pocházejí z území Blízkého východu, která jsou postižená působením Islámského státu. V Německu je, myslím, už určitou tradicí zachovat si chladnou hlavu. Nepodléhat nějakým momentálním pocitům.*

Odlišný náhled na situaci je prezentován i v příspěvku České televize pojednávajícím o občanském aktivismu a zorganizování pochodu z Berlína do Sýrie, jehož účelem bylo projít v opačném směru trasu, kterou absolvovali uprchlíci.

Druhým hypertématem byl vánoční projev Miloše Zemana; Česká televize odvysílala jeden příspěvek, TV Nova příspěvky dva – shrnutí Zemanova roku podle

---

¹⁷ Podle deníku The New York Times byla německá policie informována o možném útoku na vánoční trh od amerického ministerstva zahraničí a o kontaktu Anise Amriho s organizací Islámský stát věděla již před útokem v Berlíně (tyto informace uvedla TV Nova v příspěvku *Berlínský útok: Policie pátrá po podezřelém* odvysílaném 22. 12. 2016).

TV Nova a poté samotný projev. Prezidentův projev byl komplexní a zahrnul hned několik témat: vyjádřil se mimo jiné k životní úrovni obyvatel České republiky, ekonomické situaci, krajským volbám, ale i k tématům evropským, jako je Brexit, či světovým – např. migrační krize, v tomto ohledu neopomněl zopakovat svůj nesouhlas s přijímáním uprchlíků.

Jako poslední hypertéma příspěvků jsme stanovili válku v Sýrii, obě média vždy ve dvou příspěvcích informovala o ukončení války v Sýrii a o mírových dohodách. Česká televize navíc tematizovala útok na sýrské město Aleppo a s tím spojenou evakuaci civilistů. Rovněž odvysílala i krátký příspěvek informující o otravě migrantů, k níž došlo během jejich nelegálního převozu přes hranice. V TV Nova bylo téma války v Sýrii zasazeno do širšího kontextu migrační krize obecně, kdy byl vyčíslen počet obětí a připomenuta náročná cesta, kterou museli uprchlíci absolvovat. Zmíněny byly i názory některých politiků na migrační krizi a přijetí povinných kvót, citován byl např. předseda Evropské komise, který odmítl měnit dosavadní politiku přijímání uprchlíků. Připomenut byl i vánoční projev Miloše Zemana, v němž prezident vyjádřil svůj nesouhlas k zavedení kvót.

Mimo výše uvedené tematické skupiny se vyskytly dva příspěvky – *Čiňané opět objevují výhody kol* z Událostí ČT a *16 let hledaného podvodníka dopadli náhodou* z Televizních novin. Ačkoli se v reportážích vyskytují hledané pojmy uprchlík a migrant, příspěvky se netýkají migrační krize, z toho důvodu budou z další analýzy elidovány.

Analýzu makrostruktury komunikátů jsme soustředili i na kompoziční výstavbu textů, jejich koherenci a zasazení do širšího kontextu. Kompoziční odchylky ve zkoumaném materiálu byly posuzovány na základě charakteristiky zpravodajských žánrů,¹⁸ textovou koherenci jsme posuzovali na základě Danešových typů

---

¹⁸ Za klasický zpravodajský žánr je považována zpráva, jejímž účelem je aktuálně, pohotově, rychle a stručně přinést nové informace. Podle formy dělíme zprávy na mluvené a psané, podle způsobu přenosu na zprávy novinové, rozhlasové a televizní (Čechová a kol., 2008, s. 216). Z hlediska kompozice je pro zprávu charakteristická tzv. obrácená pyramida – největší faktografická nasycenost textu je na začátku. V úvodu je recipient seznámen s nejdůležitějšími informacemi – tedy s tím, co se stalo, kdy a kde. Poté následují zpřesňující informace a zodpovězení otázek jak se to stalo a proč a zařazeny jsou komentáře zúčastněných osob (Čechová a kol., 2008, s. 264–265). Vzhledem k postupně klesající nasycenosti fakty je kompozice obrácené pyramidy výhodná i v případě nutnosti krácení textu, kdy jsou vynechány doplňující informace, ale základní text zprávy zůstává zachován. Na pomezí zpravodajství a publicistiky stojí reportáž, která přináší svědectví o konkrétní události, ale vyjadřuje i postoj autora – děj se ztvárněn prostřednictvím

tematické návaznosti (Daneš, 1968),¹⁹ s jejichž využitím jsme sledovali výstavbu nadvětných útvarů. Pro posuzování kompozice a koherence analyzovaných komunikátů uvedeme ilustrativní příklady, u nichž jsme zhodnotili podání informací jako nedostatečné, případně na nás text působil nekoherentním dojmem. Jako první uvedeme příspěvek s názvem *42 migrantů skončilo v nemocnici v Chorvatsku po otravě oxidem uhelnatým* odvysílaný v Událostech ČT 18. 12. 2016:

(4) Moderátor: *Čtyřicet dva migrantů skončilo v nemocnici v Chorvatsku po otravě oxidem uhelnatým. Šlo o Afghánce a Pákistánce, které do země převáželi pašeráci v dodávce. Někteří upadli do bezvědomí, podle lékařů se jejich stav ale lepší. Ve voze cestovaly ještě dvě desítky dalších uprchlíků, včetně dětí.*

Výše zmíněný komunikát posluchače jasně zpravuje o tom, co se stalo a kde se stalo (ale i v tomto případě shledáváme označení místa v Chorvatsku jako poměrně široké a za vhodnější bychom považovali lokaci zpřesnit), divák už se ale nedozví podstatný údaj časový, odpovídající na základní otázku kdy se to stalo. Trend neuvádět další časové a místní specifikace jsme zaznamenali u většího počtu příspěvků obou médií. Ovšem jejich absence nezpůsobí neporozumění textu, neboť divák si na základě presupozice informace doplní sám – u časového údaje lze vzhledem k charakteru zpravodajství předpokládat, že se událost stala během dnešního dne, nejpozději včera. Lokaci si divák odvodí z místa, v němž je reportáž natáčena. Výše citovaná zpráva je velmi stručná i z hlediska doplňujících informací, divák se nedozví, odkud a kam pašeráci uprchlíky vezli, případně co se stalo s dalšími dvěma desítkami lidí z dodávky.

Výsledky analýzy ukázaly, že kompozice reportáží byla dodržena, malé odchylky byly nalezeny pouze u závěrů, kdy např. Česká televize odvysílala reportáž *Pohled Čechů a Slováků žijících v zahraničí*, která skončila výpovědí svědka, nikoli klasickým závěrem, proneseným reportérem a přinášejícím doplňující informace, nebo informujícím o předpokládaném vývoji.

---

aktérů, dotazování a rešeršní činnosti reportéra (Osvaldová, 2002, s. 154–155). Kompozičně je reportáž členěna do tří částí, tj. na úvod, stať a závěr. Úvod posluchače stručně uvede do problematiky, která je následně ve stati šířeji rozvíjena a doplněna o širší kontext. Závěrem reportáže může být pointa, shrnutí či navrácení zpět k úvodu (Ruß-Mohl, 2005, s. 57).

¹⁹ V textech jsme hledali čtyři typy tematického navazování – návaznou tematizaci rématu, průběžné téma, rozvíjení rozštěpeného rématu a derivaci témat z hypertématu.

Při zkoumání koherence textu jsme zjistili, že dominantním způsobem textové návaznosti v České televizi je návazná tematizace rématu, která byla využita v pěti příspěvcích, ve třech komunikátech jsme našli derivaci témat z hypertématu a ve dvou příspěvcích téma průběžné. U TV Nova byla dominantní derivace témat z hypertématu, tento způsob převažoval v pěti reportážích, ve třech příspěvcích bylo užito průběžné téma a ve dvou příspěvcích návazná tematizace rématu. V komunikátech obou médií nebylo užito rozvíjení rozštěpeného rématu, domníváme se, že tento způsob aktuálního členění výpovědi nebyl využit pro jeho složitější kompozici a z důvodu vyšší recipientské náročnosti.

Jako ukázka textu, který na nás působí nekoherentním dojmem, nám poslouží úryvek z reportáže *Evakuace civilistů z Aleppa* odvysílané 19. 12. 2016:

(5) Redaktorka: *Evakuace začaly ve čtvrtek, pak nastaly komplikace. Znovu se rozběhly až o půlnoci na dnešek. Podle Ankary z východního Aleppa uniklo už dvacet tisíc lidí. A pět tisíc z šíitských vesnic, obklíčených rebely v provincii Idlib. Předejít válečným zločínům při evakuacích má čerstvá rezoluce Rady bezpečnosti.*

Velvyslankyně USA v OSN: Máme mnoho zpráv o mužích ve věku, kdy jsou bojeschopní, jak byli buď zadrženi, přinuceni jít bojovat na frontu nebo o nich už nikdo neslyšel.

Redaktorka: OSN proto žádá o dohled přímo na místě – pro své zmocněnce a pozorovatele Červeného kříže a dalších organizací. Výjimečně to podpořilo i Rusko.

Jako problematická se nám jeví výpověď velvyslankyně USA v OSN, která svým obsahem nezapadá do bezprostředního kontextu celé reportáže a výpovědní hodnota promluvy je tak oslabena.

V příspěvku *Pět tisíc obětí migrace za letošní rok* odvysílaném v Televizních novinách 23. 12. 2016 nalezneme informace o tom, co se stalo, kdy a kde, ovšem titulěk příspěvku nekoresponduje s obsahem komunikátu:

(6) Moderátor: *Více než pět tisíc běženců se za letošní rok utopilo ve Středozezemním moři při cestě do Evropy. To je dosud nejvyšší počet obětí na této migrační trase. Oznámil to Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky.*

Redaktor: Poslední oběti jsou ze dvou lodí, které se potopily u italských břehů. Bylo na nich až sto lidí. Do Evropy letos podle mezinárodní organizace pro migraci přišlo až tři sta sedmdesát tisíc běženců. To je výrazně méně než loni.

V titulku se hovoří o celkovém počtu obětí, ovšem text upozorňuje pouze na utopené, chybí zde informace doplňující způsob úmrtí dalších migrantů, případně další cesty, jakými uprchlíci do Evropy přicházejí.

4.4.2 Aspekty analyzovaného diskurzu

Druhá úroveň kvalitativní analýzy bude zaměřena na aspekty diskurzu zkoumaných příspěvků. V centru našeho zájmu budou tentokrát atributy příběhů a aktérů zpráv. Za pomoci metod R. Wodakové a výše uvedených topoi budeme zkoumat, jak jsou v médiích pojmenovány osoby, jaké atributy a vlastnosti jsou jim přisouzeny a zda se v textu explicitně či implicitně vyskytují prvky xenofobie, rasismu a stereotypního zobrazování osob. Pozornost rovněž zaměříme i na zdroje zpráv.

Jsou to právě média, která slouží jednotlivcům i celé společnosti jako nástroj k poznávání objektivní reality. Jejich význam tkví v možnosti aktivně se podílet na formování lidských názorů, hodnot a postojů, a tím determinují vnímání a interpretaci okolního světa a společenské reality. Lze říci, že způsob, jakým je okolní svět lidmi definován, tedy nevychází z toho, co existuje reálně, ale za skutečné je považováno to, co je zobrazeno v médiích. Významnou měrou se média rovněž podílí i na vytváření bezpečnosti reality – tj. existence reálné hrozby, rizika a ochranných mechanismů. Právě s vnímáním bezpečnostní reality souvisí i proces tzv. sekuritizace, kdy je v médiích nějaký problém definován jako bezpečnostní hrozba tak dlouho, dokud se s touto interpretací neztotožní většina společnosti. Tento proces je samoreferenční, protože hrozba ve skutečnosti existovat vůbec nemusí, nebo nemusí být tak naléhavá, jak ji prezentují média (Urban, Dubský, Murdza, 2007, s. 167–177). Sekuritizované problémy vznikají nejčastěji na základě interpretace politických elit a indikátorem jejich přechodu do veřejné sféry je jejich medializace. Celý tento proces souvisí s nastolováním témat v médiích a s tzv. agenda setting²⁰ (Urban, Dubský, Murdza, 2007, s. 177–178). A jsou to rovněž média, která hrají klíčovou roli ve vyvolávání masového strachu ze zločinu. Vznik

---

²⁰ Teorie agenda setting neboli nastolování témat vychází z myšlenky, že média výběrem prezentovaných témat určují, o čem máme přemýšlet, a je chápáno jako dlouhodobý účinek médií. Ze všech žánrů se na výběru témat nejintenzivněji podílí zpravodajství, v němž probíhá každodenní selekce informací. Následně dochází k seskupení více událostí pod jedno téma a jeho prezentování jako celku (Trampota, 2006, s. 112–113).

obav podle Dubského, Urbana a Murdzy souvisí především se sledováním bulvárnějšího typu zpravodajství, které má tendence problémy zveličovat. Jako příklad ovlivňování veřejného mínění médiiem autoři uvádí vznik morální paniky, tj. úzkostného strachu z veřejného zla a ohrožení hodnot. (Urban, Dubský, Murdza, 2007, s. 193–194).

Pocit potenciální hrozby může být vyvolán i negativní prezentací příslušníků konkrétní etnické skupiny, k tomu ve zpravodajství dochází explicitním vyjádřením odlišností, zdůrazňováním odlišných atributů a vlastností, volbou specifického lexika, šířením nepodložených domněnek a neopatrným zacházením se statistikami. Tím následně dochází k posílení dichotomie my versus oni. Pro vytváření mediálního obrazu minorit je typické také jejich časté spojování s negativními událostmi, jako jsou ilegální migrace či zločinnost, vedoucí ke vzniku stereotypů určujících reprezentaci etnické skupiny a k jejich etiketizaci (Trampota, 2006, s. 97–99).

Způsobem, jakým jsou v médiích uprchlíci prezentováni, lze docílit dvou možných účinků. V případě, že bude médium preferovat vyobrazení uprchlíků jako lidí, jejichž primárním cílem je dostat se do Evropy a maximálně využít její stávající ekonomiku a štědrý sociální systém, rozvrátit evropskou kulturu a společnost islamizací a teroristickými útoky, budou takto vnímáni i recipienty a napříč společnostmi bude panovat silný pocit nebezpečí a všudypřítomného ohrožení. V opačném případě lze uprchlíky prezentovat jako migranty válečné, kteří opustili svou zemi z důvodu válečného konfliktu, čímž lze docílit humánnějšího přístupu panujícího napříč celou společností.

V analyzovaném vzorku jsme zaznamenali celkem šestnáct způsobů označení osob.²¹ Z toho devět použila obě média, šest pouze Česká televize a jedno pouze TV Nova. Jak již bylo řečeno, souvisí se způsobem označování osob i přítomnost diskriminačních, xenofobních a rasistických prvků, které jsme zkoumali na základě výskytu topoi R. Wodakové. Z patnácti výše prezentovaných topoi se v námi analyzovaném materiálu vyskytlo osm. Do analýzy jsme zahrnuli i výpovědi svědků a dotazovaných osob, jež spoludotváří celkové vyznění příspěvku. Při analýze byly

---

²¹ Způsob označení osob koresponduje s toposem jmenné interpretace.

jednotlivé příspěvky řazeny k nalezeným topoi, některé příspěvky, v nichž se prolíná více topoi současně, byly zařazeny do všech kategorií.

Z hlediska frekvence bylo nejčastěji používanými výrazy pojmenování *uprchlíci* (ČT celkem osmkrát v 70 % příspěvků a TV Nova rovněž osmkrát v 50 % komunikátů) a *migranti* (ČT šestkrát v 50 % příspěvků a TV Nova sedmkrát ve 40 % komunikátů). Vzhledem k tomu, že jsou tato pojmenování hojně používána v médiích, vyšší míru jejich výskytu jsme předpokládali a z tohoto důvodu jsme je zvolili i jako klíčová slova při excerpci dat. Zbylá klíčová slova se v médiích vyskytovala podstatně méně, označení *běženci* se v Událostech ČT vyskytlo třikrát ve 30 % příspěvků a v Televizních novinách dvakrát v 10 % komunikátů. Označení osob za *imigranty* se v obou médiích vyskytlo vždy jednou, a to v 10 %, což odpovídá vždy jednomu odvysílanému příspěvku.

Podle SSČ (2015) jsou výše uvedená pojmenování neutrální, neobsahují hodnocení, nejsou nositeli expresivity, a lze je tedy ve zpravodajských relacích použít. Jak ale uvádí R. Wodaková, rozhodující není to, zda je pojmenování hodnoceno jako vhodné, či nevhodné, ale je to především efekt, který volba tohoto označení způsobí, dále důvod, proč bylo označení upřednostněno před ostatními, a podstatné jsou i souvislosti, se kterými je dáno do vztahu a uvedeno do kontextu (Wodaková, 2001, s. 65).

Všechna výše uvedená pojmenování byla v analyzovaném materiálu dávana do souvislosti s tématem migrace, uváděny byly statistiky a čísla vyhodnocující počty uprchlíků, kteří přišli do Evropy, ale i počty těch, kteří po cestě zahynuli. S tím souvisí i hojně reflektovaná problematika povinných kvót, která rozděluje společnost na ty, kteří s nimi souhlasí – tuto skupinu v našem materiálu reprezentovali evropští politici, kteří zůstávají v přijímání uprchlíků otevření, a na ty, kteří kvóty kategoricky odmítají – příkladem nám mohou být čeští státníci, především prezident České republiky.

S problematikou povinných kvót souvisí topos čísel, který se v České televizi vyskytl ve 40 % příspěvků, v TV Nova ve 30 %. V případě České televize se jednalo především o vyčíslování počtu obětí a lidí, kteří odešli do Evropy, a to jak legálně, tak nelegálně. Vyčíslení se rovněž vyskytlo i v příspěvku *Vyšetřování teroristického*

útoku v Berlíně z 28. 12. 2016, a to v souvislosti s navýšením počtu bezpečnostních složek, které budou povolány do akce na silvestrovské oslavy v Kolíně nad Rýnem, vzhledem k útoku na ženy, jenž se odehrál v roce 2015:

- (1) Redaktor: *Oslavy proto budou ve znamení posil. Tam, kde loni bylo policistů dvě stě, jich tento rok budou skoro dva tisíce. Přibudou vodní děla a bezpečnostní kamery, před katedrálou platí zákaz používání pyrotechniky. Vstupu do ochranných zón bude předcházet osobní prohlídka.*

Ve zprávách TV Nova byly vyčíslovány oběti (celkem ve třech reportážích) a tento údaj byl dáván do souvislosti s kvótami. Výskyt toposu zátěže pak souvisel např. s uváděním počtu policistů, jímž se recipientům implikuje, že migranti zatěžují ekonomický, sociální a bezpečnostní systém.

Dalším argumentem pro odmítnutí povinných kvót a k celkovému negativnímu postoji k přijímání uprchlíků ze zemí válečného konfliktu jsou kulturní rozdíly. Tento typ argumentace hojně využívá prezident České republiky, jehož názory a výroky jsou mnohdy chápány až jako xenofobní a rasistické a dlouhodobě rozdělují obyvatele České republiky. Ukázku jsme převzali z reportáže Televizních novin *Prezident Zeman pronesl tradiční vánoční poselství z 26. 12. 2016:*

- (2) Redaktorka: *Kvůli teroristickým hrozbám Zeman odmítá vládní plán přijmout do dvou let šest tisíc dvě stě migrantů.*
MZ, prezident ČR: *Umístit muslimské těžko slučitelné migranty na naše území by znamenalo vytvořit podhoubí pro případné teroristické útoky.*

Ovšem topos kultury nebyl ve zkoumaném materiálu použit pouze jako argumentace proti přijetí uprchlíků, ale objevil se i ve významu opačném, kdy byli občané vyzýváni k tomu, aby se nenechali zastrašit teroristickými útoky a nenechali si zničit a ovlivnit dosavadní styl a způsob života. Úhrnem jsme topos kultury zaznamenali ve 20 % příspěvků České televize i TV Nova.

Proti migrantům byl rovněž použit i topos zákona a práva, jenž se vyskytl v 10 % příspěvků obou médií. Níže uvedená ukázka pochází z příspěvku TV Nova z 23. 12. 2016 *Berlínský útok: německá policie pokračuje v razii:*

- (3) Redaktorka: *V reakci na stupňující hrozby Německo zpřísňuje zákony. Chce nasadit do ulic i do vlaků a autobusů více průmyslových kamer. Bezpečnost zesílila i přímo na vánočních trzích. Kancléřka Merkelová zase hodlá urychlit deportace zamítnutým nelegálním migrantům, mezi které patřil i berlínský atentáčník Amri.*

Jako problematické se nám jeví i vyjadřování spojitosti mezi migranty a teroristickými útoky, a to jak explicitní, tak implicitní. Názor na otázku migrace a dlouhodobé prognózy v médiích prezentoval prezidentův mluvčí, uvedená ukázka pochází z příspěvku TV Nova *Teroristický útok na berlínském vánočním trhu* z 20. 12. 2016:

(4) JO, mluvčí prezidenta ČR: *Pan prezident lituje, že se potvrdilo jeho dlouhotrvající varování před rizikem dalších teroristických útoků na území Evropy. Především je třeba konečně začít chránit vnější hranice Evropy.*

Explicitní vyjádření tohoto názoru se objevuje také v reportáži zaměřující se na identické téma s názvem *Prezident Miloš Zeman ve vánočním projevu* odvysílané v Událostech 26. 12. 2016:

(5) Redaktor: *Prezident zmínil i migrační krizi a zopakoval, že nesouhlasí s přijímáním uprchlíků.*

MZ, prezident republiky: *Dnes už téměř nikdo nepochybuje o souvislosti mezi migrační vlnou a teroristickými útoky.*

Domníváme se, že taková prezentace migrantů může v recipientech vyvolávat strach a obavy z uprchlíků a současně konstruovat a posilovat negativní postoj české společnosti k jejich přijímání. Jako problematické rovněž vidíme i prezidentem užitě pojmenování *migrační vlna*. Využívání slovníku, který vyvolává asociace přírodních katastrof, lze podle Urbana, Dubského a Murdzy označit jako mediální rasismus (Urban, Dubský, Murdza, 2007, s. 205).

Centrálním tématem komunikátů obou médií se stal teroristický útok v Berlíně, kterému se obě média věnovala ve velké míře a přinášela informace o pravděpodobném útočnickovi, jeho zadržení a propuštění. Následovalo hledání nového podezřelého, které se odehrávalo především v ubytovnách pro migranty, kde ale nebyl nikdo obviněn ani zatčen, poté konečné odhalení skutečného pachatele a jeho smrt. S vývojem berlínské kauzy souvisí i označení osob – *podezřelý* (ČT ve 20 % a TV Nova ve 30 %), poměrně často bylo voleno i obecné označení *muž* (ČT ve 20 % a TV Nova ve 30 %), dále *pachatel* (ČT ve 30 % a TV Nova v 10 %), *útočník* (ČT i TV Nova ve 20 %), *zadržený* (obě média v 10 %), *atentátník* (pouze TV Nova v jednom příspěvku) a *šílenec* – pojmenování se

vyskytlo v replice osoby žijící v Berlíně v příspěvku České televize z 20. 12. 2016 s názvem *Pátrání po pachateli*:

(6) Návštěvnice vánočního trhu v Berlíně: *Proč bych neměla chodit? Ten pachatel byl zřejmě šílenec, ale v Berlíně nejsou jen zlí lidé, kteří by takové věci chtěli páchat.*

Berlínská kauza je specifická i způsobem, jakým je zacházeno s národností osob. Ta je v médiích používána jako primární atribut, sloužící k jejich popisu. Charakteristiku podle národnosti, k níž osoby přísluší, jsme našli ve 40 % příspěvků odvysílaných v Událostech a ve 30 % komunikátů z Televizních novin. V analyzovaném materiálu byli národností označeni obyvatelé Kosova, Turecka, Maroka, Pákistánu, Tuniska a Afghánistánu. Takovým pojmenováním osob dochází k polarizaci společnosti na my a oni, což je typickým znakem diskriminačního diskurzu, má samoreferenční charakter a podporuje vytváření stereotypů.

Druhým nejčastěji se vyskytujícím toposem byl topos nebezpečí a hrozby, který jsme zaznamenali v 90 % příspěvků uveřejněných v ČT a 50 % komunikátů odvysílaných stanicí Nova. Vyvolání pocitu ohrožení prostřednictvím nominace je snadné, jako příklad můžeme uvést příspěvek *Evakuace civilistů z Aleppa* odvysílaný v Událostech 19. 12. 2016, a to především pro výpověď redaktorky ČT, která označila válečné migranty za *anonymní masu evakuovaných*. Označení masa není podle SSČ (2015, s. 173) vymezeno jako expresivum, užitím v tomto kontextu ale podle našeho názoru expresivní hodnotu získává a rovněž má potenciál vzbuzovat strach a obavy a porušit požadavek neutrality a informační kvality textu. Toto hromadné pojmenování bylo čteně užíváno v materiálu z roku 2015, kdy byli uprchlíci prezentováni jako neovladatelná masa lidí mířící do Evropy (blíže viz Hinková, 2016). Větší počet příspěvků České televize, v nichž se topos nebezpečí a hrozby vyskytl, lze zdůvodnit tím, že se médium věnovalo vyšetřování útoků detailněji a přinášelo informace v tematických blocích.

Výše zmíněná prezentace uprchlíků výrazně převažovala v obou médiích, čímž je konstruován obraz orientující se zejména na vzbuzování strachu, obav a pocitu neustále přítomné hrozby a ohrožení. Uprchlíkům jsou tak přiřčeny atributy osob primárně nebezpečných, přicházejících do Evropy jen proto, aby rozvrátili stávající kulturní a civilizační systém hodnot.

Ovšem v obou médiích jsme při analýze našli i mírné odchylky od negativní prezentace a snahu o zobrazení uprchlíků jako uprchlíků válečných. Tento jev koresponduje s toposem humanitářství argumentujícím proti diskriminaci a rasismu a vyskytl se ve 20 % reportáží odvysílaných v Událostech i Televizních novinách. Do této skupiny jsme zahrnuli příspěvky tematizující válku v Sýrii a evakuaci lidí z bombardovaného Aleppa, v nichž byla prezentována snaha OSN, Červeného kříže a dalších organizací či dobrovolníků pomoci při evakuaci a transportu humanitární pomoci na místa nejvíce postižená válkou. Rovněž jsme sem zahrnuli i příspěvky tematizující aktivní boj proti radikálům a aktivistický pochod upozorňující na náročnou trasu, kterou migranti museli zdolat při cestě do Evropy. Výrazně humánní přístup i po útoku v Berlíně zastávají němečtí představitelé, jako ukázkou uvádíme příspěvek *Teroristický útok na berlínském vánočním trhu* odvysílaný v Televizních novinách 20. 12. 2016:

(7) MD, berlínský biskup: *Zádušní mši uděláme ekumenickou. Zúčastní se jí i židé a muslimové. Musíme ukázat, že jsme společenství, které se drží především humanity.*

Redaktor: *Výzvu k zachování svobody, tolerance a solidarity přinesla spoluobčanům i kancléřka Merkelová.*

AM, německá kancléřka: *Nechceme žít ve strachu, který by nás paralyzoval. I když je to v tuto hodinu těžké, najdeme sílu žít takovým způsobem, jakým v Německu chceme. Svobodně, svorně a otevřeně.*

S toposem humanitářství se pojí i odlišný způsob, kterým jsou prezentované osoby pojmenovávány. V odvysílaných příspěvcích České televize jsme našli lexémy *evakuovaní* a *civilisté*, které budují obraz uprchlíků jako uprchlíků válečných. V Událostech ČT se rovněž vyskytlo i pojmenování *cizinci*, které je zcela neutrální, a ani pro kontext, se kterým bylo dáno do souvislosti, není příznakové.

Z prezentovaných výsledků a ilustrativních příkladů je patrné, že je v českých médiích výrazně upřednostňována negativní prezentace uprchlíků a jejich spojování převážně s negativními událostmi. Rovněž lze konstatovat, že v médiích zcela absentuje snaha o vyváženou prezentaci těchto osob. K podporování a prohlubování negativního postoje české společnosti vůči uprchlíkům rovněž vede i výrazný nepoměr v označování osob a konotací, kterou s sebou tato pojmenování nesou.

Pokud je v centru našeho zájmu způsob označování lidí a jim přisouzených atributů, je rovněž podstatné zaměřit se i na to, kdo dané osoby takto označuje, tedy komu je zpráva přisouzena a kdo je jejím autorem. Při konstruování mediálního obsahu totiž hraje významnou roli i to, komu je umožněn přístup do médií, jaké zdroje jsou použity a kdo je citován. Zdroje, od nichž byly informace převzaty, uvedla Česká televize ve dvou příspěvcích, TV Nova v příspěvku jednom. Vzhledem k tematickému zaměření materiálu se jednalo především o zdroje zahraniční, Česká televize uvedla například agenturu DPA, německý deník Die Welt, Der Spiegel či časopis Fokus. V jednom případě byl zdroj označen obecným pojmenováním německá média. TV Nova jako zdroj uvedla britský deník The Times a rovněž zvolila obecné pojmenování zahraniční média.

V reportážích byli jako zdroje přímých citací (v obou médiích se vyskytly v 90 % odvysílaných komunikátů) nejčastěji používáni řadoví občané (v ČT podstatně více než v TV Nova) vystupující jako svědci událostí nebo jako obyvatelé měst vyjadřující se k nastalé situaci. Rovněž byly jako zdroje využity osoby plnící veřejnou či politickou funkci. Rozložení zdrojů obou médií opět odráží tematickou strukturu komunikátů orientující se zejména na útok v Berlíně či válku v Sýrii a obě média tak zahrnula především výpovědi zahraničních veřejných činitelů či lidí žijících v zahraničí. Řadoví občané byli nejčastěji dotazováni na to, zda, případně jak se po útocích změnil styl jejich života. Tiskoví mluvčí se vyjadřovali k aktuální situaci, zdroje z oblasti státní služby odpovídaly na bezpečnostní otázky, vyšetřování útoku apod. Zahraniční politici byli citováni v souvislosti s migrací, jejich zastávanou politikou, zpřísněním zákonů, případně vyjadřovali soustrast rodinám obětí. Čeští státníci, kteří dostali v médiích prostor, odpovídali na otázky týkající se především bezpečnosti České republiky a změn bezpečnostních pravidel reagujících na teroristické útoky v Evropě, případně rovněž vyjadřovali soustrast s Německem.

Z výše uvedeného výčtu zdrojů je patrné, že jejich volba byla z hlediska vyjádření postoje homogenní. Přístup do médií získali pouze politici, případně policejní mluvčí, což vede k jednostrannému náhledu na situace a ke schematičnosti a analogickému zpracování témat. Ani Česká televize, ani TV Nova zdroje nerozšířila o další experty. Zcela chybí vyjádření představitelů armádních složek,

tajných služeb, protiteroristických úřadů, případně celní správy, které jsou při vyšetřování teroristických útoků, zvýšené aktivitě při zajištění státní bezpečnosti, ochraně obyvatel a zpřísnění kontroly hranic Schengenského prostoru zásadní. Pro zasazení událostí do širšího kontextu se nám rovněž jeví jako vhodné požádat o vyjádření sociology, arabisty apod., tak by médium mohlo dosáhnout vyváženější reprezentace migrantů.

Důvodem absence expertů a primárního využití zdrojů z politické sféry je podle nás jejich snadná dostupnost. Získat výpověď mediálně aktivních politiků či policejních mluvčích je snadné, neboť tyto lidé se k událostem vyjadřují veřejně na tiskových konferencích, případně sami vydávají prohlášení.

4.4.3 Jazyková analýza komunikátů

Poslední úroveň naší analýzy se soustředí na mikrostrukturu komunikátů a v centru našeho zájmu bude tentokrát rovina gramatická (zejména syntaktická) a rovina lexikální. Na rovině gramatické budeme posuzovat aktivní a pasivní větné konstrukce komunikátů, užitou modalitu, řečnické otázky atp. Na rovině lexikální se zaměříme na analýzu užitých výrazových prostředků, u nichž posoudíme jejich funkci a vhodnost, či nevhodnost jejich užití ve zpravodajských relacích.

Funkcí zpravodajských žánrů je ovlivněn i výběr výrazových prostředků; základní vrstvu by měly tvořit neutrální prostředky spisovného jazyka a pro výběr je zásadní nezaujatost, přesnost a konkrétnost, což je dáno nutností přinést v souvislosti s tématem odpovědi na otázky, co se stalo, kdy a kde se to stalo, kdo to udělal, případně proč a jak (Čechová a kol., 2008, s. 263). Tendence užívat nepříznakové výrazové prostředky se projevuje ve všech jazykových rovinách, k naplnění požadavků rychlosti a pohotovosti napomáhá i jejich ustálenost a modelovost (Čechová a kol., 2008, s. 263–264).

Úkolem médií je také udržovat standard jazykové kultury, případně ji kultivovat. Žurnalisté by měli dbát na korektní výslovnost, měli by se vyvarovat užívání výrazových prostředků náležejících k poloútvárům národního jazyka a snahy získat pozornost příjemce užitím expresivity, intenzifikací a nápadným lexikem,

případně volbou nepřímých pojmenování, frazeologismů a užívání klišé.²² Jazykové ztvárnění mediálních obsahů sehrává podstatnou roli ve schopnosti médií ovlivnit postoje, hodnotový systém a jednání příjemců (Jílek, Bednaříková, Svobodová, 2016, s. 13–14).

Na základě analýzy získaného materiálu byly vyhodnoceny výrazové prostředky použité při lexikální výstavbě komunikátů podle dichotomie příznakovost – nepříznakovost. Nepříznakové prostředky naplňují informativní funkci a umožňují bezproblémovou recepci a percepci komunikátů. Oproti tomu prostředky příznakové funkci informativní zastírají, plní i další funkce, které komplikují a případně až znemožňují adekvátní interpretaci komunikátů (Jílek, Bednaříková, Svobodová, 2016, s. 9). Příznakové prvky s potenciálem porušit zpravodajskou normu byly kategorizovány do šesti skupin: a) obrazná pojmenování, b) expresivní výrazy, c) frazeologismy, d) nepřesná označení, e) nespisovné výrazy a prvky sociolektu, f) intenzifikační označení.

Analýze lexika byly podrobeny celé komunikáty, nejen jazyk moderátorů, do výzkumu byly zahrnuty i výpovědi dotazovaných osob a taktéž odvysílaný vánoční projev Miloše Zemana. Médium výběrem zdrojů a konkrétních replik použitých při tvorbě reportáží ovlivňuje konečné vyznění komunikátů a celkovou úroveň vyjadřování ve zpravodajských relacích. Určité hodnocení tak v sobě obsahuje i rozhodnutí o zařazení, či nezařazení konkrétních pasáží do vysílaného komunikátu. Preferováním určitých mluvčích a typů výpovědí tak může dotvářet rámec mediálního sdělení.²³

Analýzu mikrostruktury budeme ilustrovat na textu vybrané reportáže *Aktuální informace z Berlína*, odvysílané v Událostech ČT 20. 12. 2016, na jejím pozadí

---

²² Česká televize je jako veřejnoprávní médium ke kultivaci jazykového projevu zavázána již zmíněným Kodexem ČT.

²³ Rámování je ústřední organizační ideou a vzniká jako důsledek selekce určitých atributů, které jsou médiem zdůrazněny, nebo naopak vynechány. Zarámování lze vnímat jako interpretační schéma události a rovněž platí, že řada aktérů události se snaží prosazovat své rámování a tvarovat jej tak, aby souznělo s jejich potřebami (Trampota, 2006, s. 123). Důraz na samotný text a na to, jak je organizován jeho význam, klade i S. Hall ve své studii *Kódování a dekodování* z r. 1973. Hall vychází z myšlenky, že do mediálních textů jsou vždy zakódovány dominantní ideologie, které jsou následně publikem dekodovány na základě orientátorů, které příjemce vedou k žádoucí interpretaci a rozpoznání preferovaného významu a preferovaného čtení zakódovaného v textu. Výsledná sdělení ovšem zůstávají polysémická a není zaručeno, že publikum na zakódovaný význam přistoupí (Jiráková, Köpplová, 2009, s. 237–239).

současně uvedeme i výsledky rozboru všech zkoumaných komunikátů a další ukázky a příklady.

(1) Moderátorka: *Policie už v noci zadržela podezřelého, jde o Pákistánce 23letého, který se do Německa dostal zhruba před rokem v únoru tohoto roku, potom požádal o azyl. Ovšem ten obvinění popírá, a tak policie pátrá dál a samozřejmě nabádá k obezřetnosti, protože je velice pravděpodobné, že ten reálný pachatel se stále pohybuje mezi lidmi a může být určitě ozbrojený. K činu se zatím nikdo nepřihlásil, a tak probíhá vyšetřování dál a zároveň probíhá také identifikace obětí. O 7 obětech už mají úřady jasno a právě kvůli nim se koná v tuto chvíli mše. My už nabízíme záběry z kostela, na jehož prahu k tragédii došlo. Klíčové okamžiky i reakce Němců teď ve zkratce.*

KS, redaktorka: *Berlínské vánoční trhy utichly. Ten na náměstí Breitscheitplatz se od noci plní svíčkami a květinami. Útok kamionem ze včerejšího večera odsuzuje celý svět. Některé evropské země zpřísňují bezpečnostní opatření. Německo posílá do ulic posílené a taky lépe vyzbrojené hlídky.*

DZ, redaktorka: *Dopoledne je místo incidentu stále uzavřené. Jinak frekventované centrum západního Berlína stojí. Úřady pomalu pracují na odklizení vraku a trosk.*

KS, redaktorka: *Policie dává dohromady všechny kousky do skládačky a znovu žádá Berlínany, aby hlásili cokoli podezřelého. Útočník je podle ní možná stále na útěku. Ozbrojený a nebezpečný. Zadržený 23letý Pákistánec, který přišel do Německa jako uprchlík před necelým rokem, možná v kamionu vůbec nebyl.*

PF, německý nejvyšší státní zástupce: *V tuto chvíli nemůžeme potvrdit, že tato osoba byla oním řidičem.*

KS, redaktorka: *Na místo tragédie odpoledne dorazila německá kancléřka. O tom, že šlo o terorismus, se podle ní nedá pochybovat.*

AM, německá kancléřka: *Potrestáme to tak tvrdě, jak to jen zákon umožňuje.*

Redaktorka: *Útočník podle všeho polský vůz i s nákladem a řidičem unesl v pondělí odpoledne. Do stánku na vánočním trhu, který byl plný lidí, najel kolem 8 večer. A zastavil se nejméně po 50 metrech.*

MF, svědek útoku: *Zrovna když jsme odcházeli, projel tudy obrovský kamion. Projel těsně kolem mě, kolem mé přítelkyně. Myslím, že mě minul tak o tři metry.*

KS, redaktorka: *Na místě zůstali mrtví a zranění. Muž z kabiny kamionu mezitím utekl, nejspíš se zbraní v ruce. Islamistickou stopu zatím vyšetřovatelé nepotvrdili a stále zjišťují, jestli pachatel nemohl mít komplice. Z Berlína Dana Zlatohlávková a z Prahy Katarína Sedláčková, Česká televize.*

Ilustrativní ukázka svým rámováním zcela koresponduje s již zmíněným popisem prezentace útoku v Berlíně a samotných uprchlíků. Za nejdůležitější a v toku textu reportérkami několikrát opakovaný atribut zadržného muže platí jeho národnost, kdy je muž médiem neustále prezentován jako třiaadvacetiletý Pákistánec a rovněž fakt, že se do Německa dostal jako žadatel o azyl v únoru minulého roku (tedy v období, kdy byla migrace na vrcholu). Žádné další charakteristiky uváděny nejsou. V následujících větách je divák obeznámen s faktem, že zadržovaný muž obvinění popírá, a skutečný útočník tak stále může být na svobodě.

Celkové vyznění komunikátu podle našeho názoru výrazně ovlivňuje recipienta. Médium v divácích záměrně vzbuzuje pocit strachu a ohrožení, toho je docíleno např. užitím prostředků epistémické modalit²⁴ – *stále může být ozbrojený, ozbrojený a nebezpečný; utekl nejspíš se zbraní v ruce; jestli pachatel nemohl mít komplice*. Prostředky epistémické modalit jsou v textu využívány k tvorbě prognóz o nežádoucím a negativním vývoji událostí, které mají výrazný manipulativní potenciál. Současně může jejich prostřednictvím docházet i ke vzniku stereotypů a negativního obrazu uprchlíků, a to v případě, kdy budou uprchlíci prezentováni v souvislosti s negativními událostmi.

V rámci všech zkoumaných příspěvků využila modalitu obě média ve stejné míře, a to vždy v 80 % komunikátů, ale zatímco v příspěvcích České televize převažovala modalita epistémická, v komunikátech TV Nova byla častěji užitá modalita voluntativní.

Ta byla užitá devatenáctkrát v sedmi příspěvcích TV Nova a šestnáctkrát v sedmi komunikátech České televize. Obě média nejčastěji pracovala s podkategorií záměru, která se v příspěvcích odvysílaných v Událostech vyskytla celkem šestkrát a ve všech případech byla realizována prostřednictvím verba *chtít*, např.: *úřady*

---

²⁴ Pro potřeby analýzy jsme s modalitou pracovali ve dvou kategoriích, a to s modalitou voluntativní, vyjadřující nutnost, možnost a záměr, a epistémickou, tj. jistotní (Grepel, Karlík, 1998, s. 153n., resp. 480n.). Záměr byl v příspěvcích nejčastěji realizován slovesem *chtít/nechtít*, případně modálním spojením infinitivu slovesa *mít* s finitními tvary dalších plnovýznamových sloves. Možnost byla v komunikátech vyjadřována spojením infinitivu modálního slovesa *smět* s finitními tvary dalších plnovýznamových sloves, případně byla vyjádřena slovesem *moci*. Pro podkategorii nutnosti je typické užití modálního modifikátoru *muset*. Za voluntativní modalitu nepovažujeme užití slovesa *moci* vyjadřující potenciálnost a evidenciálnost, které již řadíme k modalitě epistémické (Grepel, Karlík, 1986, s. 88–89). Prostředky epistémické modalit produktor vyjadřuje míru přesvědčení o realizaci či nerealizaci, možnosti či pravděpodobnosti platnosti vyjadřovaného děje.

v Berlíně chtějí nechat trhy zavřené; vláda chce zabránit tomu, aby v tuzemsku vznikla silná muslimská komunita, v Televizních novinách se vyskytla celkem sedmkrát, z toho ale čtyřikrát ve formě negace, a to ve výpovědích moderátorů či v citacích zdrojů: *Juncker nechce měnit politiku; nechceme žít ve strachu*. Vyjádření záměru prostřednictvím verba mít jsme v obou médiích našli šestkrát: *rezoluce má zajistit dohled; přístup k terorismu se má změnit* (ČT), případně *rozhovory mají pokračovat* (TV Nova).

Méně často byly v komunikátech obsaženy podkategorie možnosti a nutnosti. Možnost byla v příspěvcích vyjadřována vždy formou negace: *nemůžeme potvrdit, že tato osoba byla oním řidičem* (ČT), případně *více detailů vám sdělit nemůžeme; letošek pro Zemana nemohl začít lépe; rozhodně nesmíme vytvářet příležitosti* (TV Nova). Podkategorie nutnosti byla realizována modálním modifikátorem muset, a to v Událostech celkem třikrát a v Televizních novinách dvakrát: *musí ze země odejít; musíme udělat vše proto* (ČT) nebo *museli kriminalisté najít krátce po útoku; Merkelová musí pryč* (TV Nova).

Jak již bylo poznamenáno výše, užití voluntativní modality je příznačné především pro komunikáty TV Nova. V příspěvcích České televize převažovala modalita epistémická, která se vyskytla celkem jedenatřicetkrát v sedmi příspěvcích, oproti tomu v reportážích TV Nova jsme ji zaznamenali celkem třináctkrát v příspěvcích pěti. Je tedy patrné, že zatímco Česká televize podává informace s jistou obezřetností a události vnímá jako neuzavřené a neustále se vyvíjející, u TV Nova převažuje tendence prezentovat události jako daná fakta.

Epistémická modalita byla u obou médií nejčastěji užitá v souvislosti s tématem teroristického útoku na vánočních trzích v Berlíně, se zadržením pachatele a vyšetřováním události. Dále v příspěvcích věnovaných bezpečnostním opatřením v České republice: *já se obávám, že zůstane možná celý příští rok* (ČT), v příspěvcích tematizující vánoční projev Miloše Zemana: *koalice může být nestabilní* (ČT) nebo *podle Kalouska v něm prý chyběla; Babiš se se Zemanem neshodnou prý jen na investicích; podle opozice šlo prý spíš o bilanční hodnocení* (TV Nova) nebo v komunikátech týkajících se války v Sýrii: *nálety měly nejspíš na svědomí; cesta může trvat déle* (TV Nova). U obou médií byla epistémická modalita realizována i prostřednictvím partikulí: **zřejmě** použil nůž; že to **skutečně** ten muž být nemusí

(ČT) nebo *údajně náměstí několikrát objel; útočník je tak asi stále na útěku* (TV Nova).

Mimo modalitu jsme se zaměřili i na další prvky syntaktické roviny. V ilustrativním příspěvku převažovaly aktivní větné konstrukce, časté nebylo ani užití deagentních větných struktur, u nichž dochází k odsunutí konatele děje (agens) z pozice subjektu, čímž může produktor zamlčet nebo upozadit skutečného konatele děje. Užitím těchto větných konstrukcí tak potenciálně dochází k manipulaci a porušení informační hodnoty komunikátu. Rovněž lze konstatovat, že z hlediska slovosledného variování výpovědi²⁵ převažoval ve výše uvedeném ilustrativním komunikátu objektivní slovosled, našli jsme ovšem i výpovědi se slovosledem subjektivním, např. *K činu se zatím nikdo nepřihlásil; O sedmi obětech už mají úřady jasno; Islamistickou stopu zatím vyšetřovatelé nepotvrdili.*

Obdobné výsledky vykazovaly i zbylé příspěvky, kdy obě média volila především objektivní slovosled, vyskytoval se ovšem i slovosled subjektivní: *Čtyřicet dva migrantů skončilo v nemocnici v Chorvatsku po otravě oxidem uhelnatým; Pozitivně a dobrými zprávami zahájil Miloš Zeman své čtvrté vánoční poselství; 29. prosinec na povstaleckých předměstích Damašku, nálet na Východní Ghútu zasáhl podle syrské exilové organizace čtyřicet civilistů* (ČT); *Dvanáct mrtvých a čtyřicet osm zraněných si vyžádal teroristický útok na vánočním trhu v Berlíně; Po celé čtyři sta padesát kilometrů dlouhé hranici s Francií hlídají vojáci se samopaly a policisté namátkově kontrolují řidiče; Více než pět tisíc běženců se za letošní rok utopilo ve Středozemním moři při cestě do Evropy* (TV Nova).

Výpovědi se subjektivním slovosledem převažovaly zejména v komunikátech TV Nova a jejich prostřednictvím byla zdůrazňována bezpečnostní problematika. Uvedené ukázky jsou převzaty z reportáže *Berlínský útok: Německá policie pokračuje v razii*, odvysílané 23. 12. 2016 a lze u nich vysledovat evidentní potenciál ovlivnit recipienta: *Přestože se tuniského vraha podařilo zabít,*

---

²⁵ Norma zpravodajského žánru předpokládá především výpovědi s objektivním slovosledem, ve kterých jsou nejprve sdělovány informace známé a následně do koncové části výpovědi jsou umístěny informace nové, s potenciálem recipienta informačně obohatit. Právě takové členění výpovědi se vzrůstajícím výpovědním dynamismem je chápáno jako neutrální, oproti slovosledu subjektivnímu, pro nějž je typické zvýrazňování jádra výpovědi (tedy toho, co je nové). Takové uspořádání výpovědi může recipienta ovlivnit v tom, jak hodnotit význam a hierarchizaci předávaných informací (Jílek, Bednaříková, Svobodová, 2016, s. 181).

bezpečnostní situace v Německu zůstává napjatá; V jaké fázi se podařilo tajným službám překazit chystaný atentát v nákupním středisku s dvě stě padesáti obchody, zatím není jasné; Bezpečnostní situace v Německu je vyhrocená; V reakci na stupňující hrozby Německo zpřísňuje zákony; Bezpečnost zesílila i přímo na vánočních trzích.

Manipulativní charakter rovněž vykazují i deagentní větné struktury, mezi něž jsme zařadili výpovědi s užitou synekdochou, a to v případech, kdy byly jako konatel děje označeny instituce: *bezpečnostní složky mají pohotovost; úřady věděly; německá policie věděla*, nebo územní celky: *podle Ankary; Česko nezruší varování*, do této skupiny jsme zařadili i pasivní větné konstrukce např. *nedaří se stavět; včas se neprojednala; přeceňoval se význam (ČT), případně vyšlo najevo; ukázalo se; kdo je pochválen (TV Nova)*. Obě média je ale použila jen ve čtyřech případech.

V menší míře jsme v komunikátech obou médií zaznamenali elipsy predikátu: *známá tvář v anonymní mase evakuovaných, tragickým událostem navzdory, klíčové okamžiky a reakce Němců teď ve zkratce (ČT) nebo zármutek a neštěstí, určitě, jako pro bezpečnost, a to ani po útocích v Berlíně (TV Nova)*. V ilustrační ukázce byly nalezeny elipsy dvě – *Klíčové okamžiky a reakce Němců teď ve zkratce.; Ozbrojený a nebezpečný*. Užití elipsy nevede k porušení informativního charakteru výpovědi, neboť chybějící informace recipient získá z kontextu, problém tkví v jejich potenciálu porušit neutralitu zprávy a přiblížit komunikáty k beletristické či analytické publicistice (Jílek, Bednaříková, Svobodová, 2016, s. 182). Dalším prvkem s nízkou četností výskytu je tzv. overwording, tedy neobvyklé množství formulací a synonym svédčících o zaujetí některými aspekty předávaných informací (Fairclough, 1989, s. 115); případy tohoto jevu byly zaznamenány pouze v komunikátech TV Nova, a to v promluvových úsecích politiků: *zděšená, otřesená a hluboce zarmoucená; svobody, tolerance a solidarity; stranil míru, bratrství a klidu*.

Na ilustrativní ukázce lze demonstrovat i rysy personalizace zpravodajství. Té lze dosáhnout kombinací příznakového lexika a specifických gramatických prvků. Při výběru zprávy, která bude médiu odvysílána, hraje mimo jiné²⁶ roli i to, nakolik

---

²⁶ Rozhodujícími faktory pro hodnocení zprávy jsou čas (aktualita, trvání, kontinuita), blízkost (síla oslovení, relevance), status (centrálnost, moc a vliv, prominentnost), dále dynamika (moment překvapení, struktura, intenzita), valence zprávy (goodnews/badnews), výše zmíněná identifikace

umožňuje událost publiku se s ní identifikovat. Pokud v centru události stojí člověk, hodnota zprávy stoupá na základě tzv. humantouch („lidského rozměru“). Už se ale nerozlišuje, zda je člověk příčinou události, nebo postiženým. Zpráva navíc může získat pocitovou hodnotu, pokud příspěvek vyvolává pocity a obsahuje sentiment. V těchto případech hodnota zprávy stoupá (Ruß-Mohl, 2005, s. 104–105) a událost zpracovaná na základě metody humantouch má větší potenciál dostat se do vysílání. Ovšem takové zpracování událostí porušuje objektivitu a rovněž i informační hodnotu zprávy a není pro zpravodajské relace vhodné. Téma teroristického útoku v Berlíně je zde personalizováno účelně volenou výpovědí svědka události a umocněno jeho příběhem vyprávějším o tom, jak jen o kousek unikl projíždějícímu kamionu (MF, svědek útoku: *Zrovna když jsme odcházeli, projel tudy obrovský kamion. Projel těsně kolem mě, kolem mé přítelkyně. Myslím, že mě minul tak o tři metry.*)

Prvky personalizace zpravodajství jsme našli i u dalších komunikátů, úhrnem byla zaznamenána u tří příspěvků odvysílaných Českou televizí a dvou TV Nova. U obou médií se reportáže tematicky vztahovaly buď k teroristickému útoku v Berlíně, nebo k válce v Sýrii. Personalizace zpravodajství bylo v příspěvcích dosaženo kombinací několika prvků, a to a) volbou lexika s potenciálem působit na city recipientů, b) účelnou volbou zdrojů, jejichž repliky byly záměrně vybírány tak, aby korespondovaly se sentimentálním laděním reportáže, c) zpracováním obecného tématu (v našem případě migrace či evakuace) prostřednictvím příběhu konkrétní osoby.

Jako příklad nám poslouží úryvek z reportáže odvysílané Českou televizí 19. 12. 2016 pod názvem *Evakuace civilistů z Aleppo*, ve které reportérka personalizovala obecné téma migrace životním příběhem konkrétní osoby. Vše je navíc umocněno faktem, že evakuovanou a na životě ohroženou osobou je sedmiletá dívka, jejíž osud v divácích vyvolává silné emoce. Komunikační efekt umocňuje výběr lexika, které má potenciál vzbuzovat v recipientech sentiment:

(humantouch, etnocentrismus, pocitová hodnota) a možnost prezentace v obrazech (Ruß-Mohl, 2005, s. 97–105).

- (2) Redaktorka: *Známa tvář v anonymní mase evakuovaných. Sedmiletá Bana, která s matkou na Twitteru informovala svět o životě v bombardovaném Aleppu. Minulý týden se loučily se životem. Ted' i jim začíná život nový, zachráněných, ale vykořeněných.*
FA, matka Bany: *Nechávám tam (v Aleppu) duši. Chci pro nás získat svobodu, ale ne žít jako uprchlík v cizích zemích.*

Jako podstatný shledáváme rozdíl, že zatímco v komunikátech České televize se manipulativní charakter vyskytoval pouze v některých částech příspěvků, tak v komunikátech TV Nova je snaha ovlivnit recipienta přítomna napříč celou reportáží. Jako příklad uvádíme úryvek z reportáže *Teroristický útok na berlínském vánočním trhu* odvysílané 20. 12. 2016. TV Nova zde ovlivňuje pocitovou hodnotu zprávy rétorikou redaktorů, kteří k popisu události volí především příznakové a hodnotící lexikum. Se sentimentálním rámováním události korespondují i odvysílané výpovědi svědků. Původně informativní funkci zde zcela účelně nahradila funkce persvazivní. O záměrné manipulaci zpravodajství svědčí i fakt, že si redaktorka otevřeně protiřečí.²⁷

- (3) Redaktorka: *Dobry večer. Tady na Breitscheidplatzu je znát tíživá, úzkostná atmosféra, obzvlášť na místě, kde právě stojím. Z této křižovatky se totiž vyřítil černý kamion a najel do lidí na vánočním trhu tady za mnou. I přes policejní zátarasy je děsivá spoušť stále patrná. Proto se tu lidé stále zastavují a při pohledu na rozlámané dřevěné stánky se jim hrnou slzy do očí. Celý den jsou tu také slyšet houkačky, sanitek. Z druhé strany je ale pravda, že Berličané svým pragmatickým přístupem k životu přílišným sentimentem neplývají a o to víc jsou rozhodnutí se nenechat zastrašit tímto útokem. Ostatně autentické reakce a tu atmosféru tady z místa, na to se podívejte už v následující reportáži.*
Redaktorka: *Mrazivé ráno a ve vánočním západním Berlíně jako by se zastavil život. Namísto veselí zatažené rolety a lidé mlčky pokládají květiny.*
P, obyvatel Berlína: *Co se stalo, je příšerné, ale na druhé straně už žijeme v takovém světě. Ted' je důležité se neukvapovat a počkat na výsledky vyšetřování.*
Redaktorka: *Devětadvacetiletá L. má sice stejný názor, přesto při pomyslení, že tenhle zrudný útok se stal jen pár bloků od místa, kde vyrůstala, je pro ni zdrcující.*
L, obyvatelka Berlína: *Nehodlám měnit kvůli strachu svůj život. Tohle je moje město a já ho těm bastardům jen tak nenechám.*
Redaktorka: Ze svého žalu se přicházejí lidé vyplakat k pietám nebo přímo na mši do pamětního kostela císaře Viléma, který je jen několik metrů od místa tragédie.
C, obyvatelka Berlína: *je to pro mě šok. Určitě to ovlivní můj život.*

---

²⁷ Viz vyznačená místa v textu.

Redaktorka: Možná je to tím předvánočním časem, ale jako by si lidé včerejší útok tady v Berlíně ani moc nepřipouštěli.

Na narušování informačního charakteru výpovědí mají vliv i prvky řečnického projevu, jež byly nalezeny v příspěvcích TV Nova. V reportáži *Berlínský útok: Policie pátrá po podezřelém* odvysílané 22. 12. 2016 byly užity řečnické otázky a neukončené výpovědi, které umocňují celkové ladění reportáže vyznívající jako kritika německé policie.

(4) Redaktorka: *Důvěryhodnost německé policie v očích veřejnosti rapidně klesá. Důvody jsou nasnadě.*

Redaktor: *Falešná stopa. [...]*

Redaktor: *Selhání tajných služeb? [...]*

Redaktor: *Policejní chaos?*

Na základě analýzy lexika lze konstatovat, že uvedená ilustrativní reportáž je vystavěna zejména na užívání neutrálních prostředků spisovného jazyka, ovšem jsou v ní přítomny i prvky s potenciálem porušit zpravodajskou normu. Manipulativní potenciál shledáváme zejména v užití obrazných pojmenování a výrazů expresivních.

Mezi obrazná pojmenování řadíme metaforu, metonymii, personifikaci, synekdochu, ironii a eufemismus. Obrazná pojmenování slouží k ozvláštňení textu, jejich prostřednictvím dochází k dekonkretizaci a zvágnění předávaných informací. V případě zpravodajských textů může dojít k zastření významu a oslabení informačních kvalit. V ilustrativní reportáži jsme našli obrazných pojmenování šest, konkrétně čtyři synekdochy – *útok odsuzuje celý svět; Německo posílá do ulic; evropské země zpřísňují; úřady pracují na vyklízení trosek* – a dvě personifikace – *vánoční trhy utichly; centrum Berlína stojí*. Výraz expresivní jsme v ukázce našli jeden – *obrovský kamion* – konkrétně se jedná o expresivum hodnotící. Popis události byl v ukázce ozvláštňen i použitím slovesných frazeologismů – *mít jasno; dát dohromady všechny kousky skládačky*.

Obrazná pojmenování, expresiva a frazeologismy byly nejreflektovanějšími skupinami výrazových prostředků s potenciálem porušit zpravodajskou normu i v rámci výzkumu provedeném na celém materiálu. Z obrazných pojmenování byly nejčastěji užívány synekdochy, jež se vyskytly v osmi příspěvcích České televize

a čtyřech příspěvcích TV Nova. Primárně byla v příspěvcích synekdocha použita při generalizaci, kdy namísto uvádění přesných údajů docházelo k zobecnění konatele děje – např. *podle Ankary; úřady v Berlíně; Česko nezruší varování* (ČT), dále *bezpečnostní složky mají pohotovost; úřady věděly; německá policie věděla* (TV Nova). V komunikátech ale synekdocha plnila latentně i funkci sekundární, pokud byla využita k personalizaci zpravodajství. Synekdocha zde slouží jako prostředek umožňující ztotožnění publika s popisovanými událostmi, přijetí a ztotožnění se s interpretací, jakou dané médium přineslo a rovněž i pocit sounáležitosti – např. *útok odsuzuje celý svět; člověk to pozoruje; nikdo nepochybuje o souvislosti* (ČT) nebo *paměť veřejnosti je krátká; všichni na světě by měli vědět* (TV Nova).

Ve velké míře byly v obou médiích zastoupeny i metonymie, které použila Česká televize v pěti sděleních, TV Nova v příspěvcích sedmi – např. *lidé operují s falešnými zprávami; IS se snaží rozmíchat teroristické aktivity* (ČT) nebo *z dění v Ankaře mrazí; lékaři bojují o životy těžce raněných* (TV Nova). Personifikaci užila Česká televize v sedmi komunikátech, TV Nova v pěti – např. *předloha prošla; Vánoční trhy utichly; centrum západního Berlína stojí* (ČT) nebo *teroristický útok si vyžádal; kamion podává svědectví; v centru Berlína vládne smutek* (TV Nova).

Při analýze celého vzorku byla zaznamenána i přítomnost eufemismů a ironie. Eufemismus *loučit se se životem* použila ve své výpovědi redaktorka ČT, další eufemismy byly nalezeny ve třech příspěvcích TV Nova, konkrétně se jednalo o slovní spojení *zranění podlehl; lidé, kteří byli ještě včera mezi námi; útok, při kterém přišlo o život 12 lidí*. Ironie byla nalezena pouze v příspěvcích TV Nova, a to vždy ve výpovědních úsecích prezidenta Zemana. Ukázky pochází z reportáží *Vánoční poselství prezidenta zítra ve 13:00 na Nově* z 25. 12. 2016 a *Prezident Zeman pronesl tradiční vánoční poselství* z 26. 12. 2017:

(5) MZ, prezident ČR: *Představa, že sleduju kauzu Čapí hnízdo, drozdí hnízdo, kukaččí hnízdo a podobně, je naprosto nadsazená.*

MZ, prezident ČR: *Na jedné, že se tato reorganizace včas neprojednala se státními zástupci. Na druhé, že se poněkud přeceňoval význam a úspěšnost jednoho policejního útvaru, který sice sliboval, že odhalí mafiány, ale nakonec z toho odhalení byly pouze nezdaněné kabelky JN.*

Vysokou četnost výskytu v rámci celého vzorku jsme zaznamenali i u výrazů expresivních,²⁸ které vyjadřují citový, hodnotící, případně volní vztah mluvčího ke sdělované skutečnosti (Karlík, Nekula, Pleskalová, 2002, s. 131) a porušují aspekt neutrality vyjadřování. Expresivní lexikum se ve velké míře vyskytovalo u obou médií, výrazný ale byl rozdíl v míře jeho užití. Česká televize užila expresivní lexikum sedmnáctkrát v sedmi příspěvcích, zatímco TV Nova třicet pětkrát v příspěvcích osmi.

Obě média inklinovala především k expresivitě hodnotící, která vnáší do textů subjektivitu. Právě volba hodnotícího lexika může mít výrazný dopad na publikum, jelikož přítomnost hodnotícího prvku může ovlivnit interpretaci předávaných faktů (Jílek, Bednaříková, Svobodová, 2016, s. 108–109). Nejčastěji byl hodnocen teroristický útok v Berlíně, jeho provedení a následky, a to výrazy jako *obzvlášť odporný čin; obrovský kamion (ČT), brutální zločin; jízda smrti; tíživá, úzkostná atmosféra; zruďný útok; odporný čin; odporný a nelidský útok; strašný čin proti lidskosti; strašná tragédie; vražedný kamion; do davu se vrátil kamion (TV Nova)*. Hodnotící prostředky se objevují i v informacích o vyšetřování: *tvrdá vyjednávání; neschopné vedení; bezpečnostní opatření půjdou rapidně nahoru (ČT) nebo fatální omyl; absolutní selhání bezpečnostních složek; tvrdý postoj; neschopné a byrokratické vedení EU (TV Nova)*. Expresivní, případně hodnotící, lexikum jsme zaznamenali i při popisu války v Sýrii: *hrůzy války; tvrdý odpor radikálů; situace je strašná; k smrti vyděšené děti*. Rovněž byly expresivně hodnoceny i osoby: *ten člověk byl šílenec (ČT), bastardi (TV Nova)*.

V rámci analýzy všech příspěvků bylo u obou médií časté i užívání frazeologismů,²⁹ tj. ustálených slovních spojení (Karlík, Nekula, Pleskalová, 2002, s. 139), ty byly v Událostech ČT použity celkem jedenáctkrát, a šestnáctkrát v Televizních novinách, v obou médiích byly nalezeny vždy v šesti reportážích. Obě média užila především frazeologismy slovesné, např. *najít společnou řeč; dát zelenou; přijít na stopu; vrátit se do starých kolejí (ČT) nebo mít jasno; mít na kontě; vypsát tučnou odměnu; volit taktiku; sledovat stopy; připsat na vrub; neváhat ani minutu (TV Nova)*. V menší míře byly zastoupeny frazeologismy neslovesné, např. *za dobrých*

²⁸ Expresivitu jsme posuzovali na základě *Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost (2015)* a rovněž podle příručky J. Zimy: *Expresivita slova v současné češtině (1961)*.

²⁹ Frazeologismy jsme hodnotili podle *Slovníku české frazeologie a idiomatiky*, díly 2, 3 a 4 (2009).

časů; za každou cenu; ve znamení (ČT), příp. na vlastní pěst; falešná stopa (TV Nova). V komunikátech TV Nova jsme našli i tři frazeologismy větné: *Jako by se po něm slehla zem; Choval se jako utržený ze řetězu; Bylo mu do tance.*

Výrazným prvkem ilustrativní reportáže bylo i užití nepřesných označení, která znemožňují přesně a konkrétně označit popisovanou skutečnost (Jílek, Bednaříková, Svobodová, 2016, s. 105). V reportáži jich bylo použito pro vyjádření časového údaje: *zhruba před rokem; v únoru tohoto roku; kolem osmé hodiny večer; přišel do Německa před necelým rokem;* dále pro označení vzdálenosti: *nejméně po padesáti metrech,* případně pro nepřímé označení konatele děje: *některé evropské země.* Tendence k nepřesnému a vágnímu vyjadřování u moderátorů a redaktorů byly patrné i v rámci všech zkoumaných komunikátů. Úhrnem byla nepřesná označení nalezena v pěti příspěvcích České televize a v šesti příspěvcích TV Nova a vyskytovala se rovněž v souvislosti s vyjadřováním časových údajů: *krátce na to; zhruba před rokem (ČT); krátce před pondělní tragédií; kolem osmé hodiny večer; desítky hodin; už dávno (TV Nova)* a při vyjadřování kvantity: *několik tisíc (ČT); desítky záchranářů a policistů; stovky policistů; několik lidí; statisíce uprchlíků; stovky aktivistů (TV Nova).* Dále je užitá Česká televize pro vyjádření ceny: *více než tisíc korun měsíčně.* Ve zprávách TV Nova jsme našli nepřesné vyjádření vzdálenosti: *bezmála 3,5 tisíce kilometrů.*

Domníváme se, že k užití nepřesných označení moderátoři a redaktoři inklinují z důvodu ekonomičnosti vyjadřování, roli může hrát i fakt, že zaměstnanci média nemusejí pokládat uvádění přesných údajů za důležité, mohou tyto informace považovat za irelevantní (Jílek, Bednaříková, Svobodová, 2016, s. 173) a generalizace se jim může jevit jako dostačující. Podstatné je odlišit, zda jsou údaje pro recipienta dostačující (viz výše uvedené *kolem osmé hodiny večer*), nebo zda zkreslují skutečnost (viz *statisíce uprchlíků*) a mohou sloužit k manipulaci a persvazi. V ilustrativní ukázce jsme rovněž našli i intenzifikovaná sdělení: *je velice pravděpodobné; posílené a taky lépe vyzbrojené hlídky.* Jejich přítomnost byla zaznamenána i v rámci celého zkoumaného vzorku, např.: *velmi rychle (TV Nova).* V menší míře bylo v obou médiích přítomno i nespisovné a sociálně příznakové lexikum, které se vyskytovalo vždy v promluvových úsecích dotazovaných osob. Jejich vyjadřování bylo kultivované, převážně spisovné a prohrěšky proti

kodifikaci se vyskytovaly zejména ve volbě nespisovných koncovek: *mezi nima* (ČT); *sleduju kauzu* (TV Nova).

4.5 Kvantitativní analýza

Jak již bylo řečeno, kvantitativní analýza se bude zakládat především na práci s korpusovým nástrojem KWords, který slouží zejména k identifikaci klíčových slov, tzv. keywords, jež jsou textovým nástrojem odhaleny jako nejvíce prominentní a jsou úzce spojena s hlavními tématy textu a s jeho žánrem (Fidler, Cvrček, 2015). K analýze rovněž využijeme i vybrané funkce programů MorphoDiTa a Quita.

Vzhledem k tomu, že v předkládané diplomové práci slouží kvantitativní analýza jako ověření výsledků analýzy kvalitativní, uplatníme při vytěžování korpusu tzv. corpus-based výzkum. Ten již počítá s badatelovou introspekcí, pro kterou jsou následně v korpusu nacházeny doklady, na jejichž základě je vybudovaná hypotéza modifikována a zpřesňována. V opozici ke corpus-based výzkumu je corpus-driven výzkum, v němž korpus vystupuje jako východisko pro vytváření hypotézy, nikoli pouze jako soubor dokladů, tzn., že samotný výzkum je inspirován korpusem. Rozdíl mezi oběma přístupy tedy spočívá v míře vlivu, který badatel jazykovým datům při formulaci hypotéz připisuje (Cvrček, 2017b, 2017c).

K analýze prostřednictvím nástroje KWords dochází na základě srovnání textů s referenčním korpusem, který zde funguje jako obecný úzus. Vzhledem k tomu, že předmětem naší analýzy je srovnání způsobu, jakým je v médiích odlišného typu prezentována a interpretována totožná kauza, pracovali jsme s daty na úrovni tzv. multi-analýzy, jež umožňuje zpracování a komparaci více textů zároveň. Do aplikace KWords jsme tedy nahráli dva soubory, z nichž jeden obsahoval příspěvky odvysílané Českou televizí a druhý příspěvky odvysílané TV Nova. Abychom pro analýzu získali vhodný text, byly z komunikátů nejprve eliminovány technické údaje (např. názvy příspěvků, datum odvysílání, datum přepisu do databáze Anopress IT, jména redaktorů a moderátorů atd.), které by byly při textové analýze klíčových slov zavádějící. Následně jsme texty obou médií prostřednictvím

lemmatizátoru MorphoDiTa³⁰ převedli z jednotlivých slovních tvarů na lemmata. Lemma jsme před slovním tvarem upřednostnili zejména kvůli flexivní povaze českého jazyka a rovněž kvůli cílům výzkumu, kterými jsou analýza klíčových slov, tematické koncentrace textu apod. Do stop-listu, tj. mezi slova, jež mají být z analýzy vyloučena, jsme zařadili předložky a spojky. Rovněž jsme program nastavili tak, aby ignoroval distinkci malá/velká písmena.

Jako referenční korpus jsme vybrali SYN2013PUB – jedná se o referenční korpus psané české publicistiky obsahující 935 mil. textových slov. Publicistické korpusy řady SYN (SYN2006PUB a SYN2009PUB) nejsou reprezentativní a neustále se pracuje na jejich doplnění. V současné době pokrývají časové období od r. 2000 do r. 2009. Korpus SYN2013PUB obsahuje následující tituly: Deníky Bohemia; Mladá fronta DNES; Deníky Moravia; Právo; Lidové noviny; Hospodářské noviny; aktualne.cz; idnes.cz; Týdeníky Moravia; Blesk; Britské listy; Jihlavské listy; Týden; Reflex; Respekt a další (Cvrček, Richterová, 2017a). Korpus řady PUB jsme před novějším reprezentativním korpusem SYN2015³¹ upřednostnili proto, abychom dodrželi žánrové hledisko, jelikož korpus SYN2015 je tvořen třemi textovými makrotypy – beletrií, odbornou literaturou a publicistikou, a to vždy v 33,33% podílu (Cvrček, Richterová, 2016).

Volba referenčního korpusu může ovlivnit některé aspekty analýzy, jejíž výsledky jsou vázány právě na velikost a typ korpusu. Pokud srovnáme výsledky analýzy provedené a) na pozadí referenčního korpusu SYN2013PUB a b) na pozadí referenčního korpusu SYN2015 zjistíme, že rozdíly nejsou patrné v počtu klíčových slov, ani v tematické koncentraci, ale jsou zjevné zejména v hodnocení prominence klíčových slov, např. v případě TV Nova vygeneroval program při nastavení referenčního korpusu SYN2013PUB na čtvrtém místě slov s nejvyšší prominencí výraz *hodlat*, který se v případě volby korpusu SYN2015 vyskytl na místě osmém.

---

³⁰ Program MorphoDiTa byl vytvořen Ústavem formální a aplikované lingvistiky na Matematicko-fyzikální fakultě Univerzity Karlovy a slouží k morfologické analýze přirozených jazyků. Mimo již zmíněnou lemmatizaci disponuje program mnoha dalšími funkcemi, jako jsou např. taggování, tokenizace či morfologická analýza a generování (Straka, Straková, Hajič, 2014). MorphoDiTa je dostupná online na adrese: <http://lindat.mff.cuni.cz/services/morphodita/>.

³¹ SYN2015 je reprezentativní korpus současného psaného českého jazyka (psanost je zde zúžena na jazyk tištěný a veřejně publikovaný) obsahující 100 mil. textových slov. Korpusy řady SYN jsou vydávány v pětiletých intervalech (SYN2000, SYN2005, SYN2010) a pokrývají časové období od r. 1989. SYN2015 zachycuje jazyk období 2010–2014 (Cvrček, Richterová, 2016).

Rozdíl u tohoto výrazu byl patrný i v hodnotě vypočítaného diferenčního indexu. Obdobné změny lze vysledovat i u jiných lemmat a rovněž i v materiálu odvysílaném Českou televizí. Lze tedy říci, že některá lemmata jsou na pozadí publicistického korpusu hodnocena jako prominentnější než na pozadí korpusu obsahujícího i beletrii a odbornou literaturu.

Výsledky výzkumu jsou rovněž ovlivněny i preferováním určitého typu statistických testů pro zjištění klíčových slov textu. Nástroj KWords umožňuje volbu mezi metodou logLikelyhood a chí-kvadrát.³² Rozdíl při posuzování klíčových slov metodou logLikelyhood (LL) a metodou chí-kvadrát (x^2) je patrný v pořadí klíčových slov, a to především těch, která se umístila na prvních příčkách z hlediska významnosti. Např. v případě TV Nova bylo v případě volby metody LL prvních pět pozic obsazeno lemmaty *Amri; Breitscheidplatz; Brexit; hodlat; stotisíc*. Při změně metody na x^2 se pořadí změnilo následovně: *Brexit; Breitscheidplatz; Amri; stotisíc; hodlat*. Tytéž difference byly zaznamenány i v případě klíčových slov generovaných na materiálu České televize. Vzhledem k zjištění, že metoda x^2 vykazuje nesrovnalosti v případě, kdy je frekvence zkoumané jednotky nižší než pět (Cvrček, Richterová, 2013), rozhodli jsme se preferovat metodu logLikelyhood. Učinili jsme tak proto, že námi nastavená hladina minimální frekvence pro generování klíčových slov je dva a hladina významnosti nula celá pět desetin – takové nastavení se nám vzhledem k velikosti zkoumaného materiálu jeví jako nejvhodnější.

Cílem předkládané analýzy tedy bude zodpovědět následující otázky: Jaká témata médium reflektuje a co se médium snaží v rámci analyzovaného tématu zdůraznit? Jak se liší chápání a interpretace tématu u obou médií? Kdo je dominantním aktérem daného diskurzu, jak je označován a jaké vlastnosti jsou vyobrazeným osobám prisuzovány? S jakými událostmi jsou osoby spojovány?

Odpovědi na položené otázky nám přinesou funkce aplikace KWords. Jak již bylo řečeno, zásadní přínos pro naši analýzu má funkce klíčových slov, pozornost bude věnována i jejich prominenci. Prostřednictvím funkce Keyword Links lze sledovat

---

³² LogLikelyhood a chí-kvadrát řadíme mezi statistické testy, jenž složí k vyhledávání kolokací a klíčových slov, mezi dalšími asociačními mírami můžeme jmenovat např. MI-score, t-score, z-score, atd.

vztahy mezi klíčovými slovy navzájem a současně i vztahy mezi tématy, která v textu reprezentují (Fidler, Cvrček, 2015). Aplikace nám rovněž umožňuje zkoumat slova nesoucí tematickou koncentraci textu. Bezprostřední kontext klíčových slov lze zkoumat prostřednictvím konkordačních řádků. Pro zpřesnění a doplnění dat získaných prostřednictvím aplikace KWord použijeme program Quita.³³

Při výše uvedeném upravení vstupních textů, volbě referenčního korpusu, metody pro stanovení klíčových slov, hodnoty nejnižší frekvence a hladiny významnosti jsme získali následující výsledky:

Z hlediska vstupního textu jsou obsáhlejší příspěvky odvysílané TV Nova, které vykázaly velikost 5857 tokenů a 1668 typů, oproti tomu komunikáty České televize 4445 tokenů a 1386 typů.³⁴ S tím korespondovala i klíčová slova, kterých v případě TV Nova aplikace vygenerovala 166, u České televize bylo vygenerováno klíčových slov 138. Rozložení klíčových slov bylo podle aplikace KWords následující:

---

³³ Program Quita umožňuje provádět textovou analýzu prostřednictvím kvantitativních metod. Výsledkem jsou např. hodnoty aktivity a deskriptivity textu, tematické koncentrace, slovního bohatství, entropie atp.

³⁴ Typ a token jsou jednotky korpusové lingvistiky. Token označuje konkrétní výskyt formy v určitém kontextu a slouží jako jednotka míry pro udávání velikosti korpusu. Oproti tomu typ může být jednotkou libovolnou – nejčastěji se uvažuje o slovním tvaru či lemmatu, která je na kontextu nezávislá a nabývá takových vlastností, jako je např. frekvence (Cviček, Richterová, 2014).

Jak již bylo řečeno výše, klíčová slova jsou úzce spojena s tématy textu a jeho žánrem. Na základě jejich stanovení je tedy možné odhalit, co je v textu zdůrazňováno a čemu je přikládána váha. Na základě slov, která aplikace označila za klíčová, lze říci, že vygenerovaná data korespondují s výsledky kvalitativní analýzy (viz kapitola 2.4.1). Klíčová slova obou médií lze jednoznačně zařadit k výše stanoveným hypertémátům vztahujícím se k terorismu, válce v Sýrii a vánočnímu projevu prezidenta České republiky.

Vygenerovaná klíčová slova rovněž odpovídají výše stanoveným událostem. V rámci terorismu byl nejčastěji tematizován útok v Berlíně, jeho vyšetřování, dopadení pachatele, ale zmiňovány byly ale i jiné uskutečněné či plánované atentáty – z klíčových slov např. *kamión; kabina; vjet; samopal; Pákistánec; náraz; odehrát; podezřelý; pachatel (ČT)*, nebo *zranit; zastrašit; tragédie; zadržený; otisk; útok; odporný; razie; Tempelhof (TV Nova)*. Podstatné bylo i upozorňování na bezpečností tematiku např. *ostraha; hrozit; obava; stupeň; bezpečnostní (ČT)* nebo *ocitnout; bezpečný; zemřít; hrozit; policista; zátaras (TV Nova)*. Hypertéma války v Sýrii obsáhlo události bombardování Aleppa, evakuace civilistů, vyjednávání o mírových dohodách a jejich následné přijetí, s tím souvisí klíčová slova *evakuace; rezoluce; příčina; povstalecký; Idlib; aleppský; půlnoc (ČT)*, případně *Ankara; Damašek; tuniský; shodnout; Sýrie; azylový; pochod (TV Nova)*. Poslední hypertéma – vánoční projev prezidenta české republiky – zahrnuje např. názory na přijetí kvót a migrační krizi, prezident se vyjadřoval i k domácí a zahraniční politice, např. k Brexitu či ke kauze Čapí hnízdo. Mezi klíčovými slovy můžeme jmenovat *kvóta; migrační; přát; vina (ČT)* či *Brexit; hnízdo; Čapí; Babiš (TV Nova)*.

Mimo stanovená hypertémata se vyskytla klíčová slova technického charakteru, jako jsou jména redaktorů – *Zlatohlávková; Keblůšek; Černoهورský (ČT)* či *Klementová; Heřmanská; Nášelová; Tomašková (TV Nova)*. To odpovídá charakteristice zpravodajských textů, v nichž jsou pro dosažení maximální aktuálnosti studiové části prokládány živými vstupy – moderátoři ve studiu tak osloví redaktora jménem a předají mu slovo. V závěru vysílaného příspěvku je zase žádoucí, aby redaktor uvedl své jméno i příjmení a rovněž kompletní název televizní stanice. Médium tím zvyšuje svou prestiž a současně buduje image svých zaměstnanců.

Mimo klíčová slova pojednává o míře zaměřenosti textu i funkce tematické koncentrace (TC).³⁵ V případě České televize stanovila aplikace KWords jako nositele tématu lemma *mít* (výskyt třicet pětkrát), v případě TV Nova vygeneroval systém lemmat hned několik: *útok* (v textu třicet osm výskytů); *rok* (třicet dva výskytů); *mít* (třicet výskytů); *policie* (dvacet sedm výskytů) a *člověk* (dvacet šest výskytů). Téměř shodné výsledky TC vygeneroval i program Quita, který ale u obou médií eliminoval lemma *mít*. V případě České televize tedy Quita neoznačila jako slovo nesoucí tematickou koncentraci lemma žádné, v případě TV Nova totožně označila lexémy *útok*; *rok*; *policie*; *člověk* (s aplikací KWord se shodovala i v pořadí a frekvenci výskytů). Na základě hodnoty TC tedy můžeme konstatovat, že se příspěvky odvysílané Českou televizí zdají být tematicky neutrální. Hlubší vhled do tematického rozložení textu a jemnější odstínování témat i u České televize nám umožní program Quita, který pracuje i s hodnotou sekundární tematické koncentrace (STC).³⁶ V případě České televize Quita určila na základě výpočtu STC následující lemmata: *člověk* (dvacetkrát); *rok* (devatenáctkrát); *Berlín* (osmnáctkrát); *útok* (sedmnáctkrát); *policie* (šestnáctkrát); *stát* (patnáctkrát); *muž*; *český*; *prezident*; *vláda*; *místo*; *bezpečnostní* (vždy třináctkrát). V případě TV Nova se řada slov s tematickou koncentrací rovněž rozšířila: *útok* (třicet osmkrát); *rok* (třicet dvakrát); *policie* (dvacet sedmkrát); *člověk* (dvacet šestkrát); *Německo* (dvacet šestkrát); *policista*; *prezident*; *Berlín* (vždy jednadvacetkrát); *vánoční*; *celý* (dvacetkrát); *Zeman* (devatenáctkrát); *německý* (osmnáctkrát); *trh* (sedmnáctkrát); *další* (čtrnáctkrát) a *stát a projev* (vždy třináctkrát).

Na základě výše uvedených lemmat s tematickou váhou jsou podle TC i STC patrné rozdíly mezi Českou televizí a TV Nova. Významná diference je zjevná zejména u prvního lemmatu, kterým je v případě České televize *člověk* (v TV Nova na čtvrtém místě) a v případě TV Nova *útok* (u ČT na čtvrtém místě). To svědčí

---

³⁵ Výpočet tematické koncentrace textu je založen na tzv. h-bodu, tj. místo, v němž se pořadí slova rovná jeho frekvenci, a na pořadí a frekvenci slov vyjadřujících nějaké téma nad tímto bodem. H-bod je tedy možné vnímat jako přibližnou hranici oddělující synsémantika od autosémantik. Přítomnost autosémantik mezi synsémantiky tak lze vnímat jako zaměřenost autora na jisté téma (Čech, Popescu, Altmann, 2014, s. 14–16).

³⁶ Sekundární tematická koncentrace byla navržena za účelem jemnějšího rozlišení textu a používá se zejména v případech, kdy se nad hodnotu h-bodu nedostala žádná autosémantika a hodnota TC je tedy nulová. Sekundární tematická koncentrace zvyšuje pravděpodobnost výskytu tematických slov tím, že je hodnota h-bodu vynásobena dvěma – problémem ale zůstává fakt, že byl h-bod zdvojnásoben uměle. Mimo TC a STC rozeznáváme ještě PTC, tedy proporcionální tematickou koncentraci (Kubát, 2016, s. 67–68).

o humánnějším přístupu, který zastává veřejnoprávní televize, oproti tomu u komerční televizní stanice jsou patrné tendence k preferování slov s negativní konotací strachu, obav a nebezpečí a snaze přilákat diváka silným slovníkem.³⁷

Tematická váha lemmat u obou médií rovněž koresponduje s naším předchozím tvrzením o výrazném bezpečnostním a policejním rámování odvysílaných komunikátů – o tom svědčí následující lemmata s tematickou váhou: *bezpečnostní; policie; útok; policista*. Rovněž byla potvrzena domněnka, že na zpracování témat může mít vliv i výrazně homogenní volba zdrojů, kdy média dala prostor zejména politikům a policejním mluvčím, což je patrné z uvedených lemmat s tematickou koncentrací *Zeman; projev; český; vláda; prezident; policista*.

V rámci kvalitativní analýzy jsme pozornost soustředili i na způsoby označování osob, které mohou podle našeho názoru hrát důležitou roli v tom, jak budou pojmenovávány osoby vnímány recipienty. Podstatný vliv mohou mít i události, se kterými jsou aktéři nejčastěji spojováni. Jako klíčová slova byla aplikací KWords detekována následující pojmenování užitá Českou televizí (výrazy jsou řazeny od pojmenování s nejvyšší prominencí): *Amri* (třikrát); *migrant* (šestkrát); *Pákistánec* (pětkrát); *běženec* (třikrát); *uprchlík* (sedmkrát); *civilista* (dvakrát); *zadržený* (sedmkrát); *radikál* (dvakrát); *podezřelý* (šestkrát); *pachatel* (desetkrát). U TV Nova byla jako klíčová detekována pojmenování *Amri* (devětkrát); *migrant* (šestkrát); *Anis* (třikrát); *Tunisan* (sedmkrát); *Syřan* (dvakrát); *Pákistánec* (dvakrát); *běženec* (dvakrát); *uprchlík* (osmkrát); *radikál* (dvakrát); *atentátník* (třikrát); *zadržený* (třikrát); *podezřelý* (devětkrát).

V případě České televize byla všechna výše uvedená pojmenování použita výhradně v souvislosti s útokem v Berlíně – např. *Amri; migrant; Pákistánec; zadržený; pachatel; podezřelý*. V souvislosti s terorismem obecně a dalšími útoky byla užitá pojmenování *běženec; pachatel; podezřelý*. S tématem migrační krize a povinných kvót se pojila lemmata *migrant; Pákistánec; běženec a uprchlík*. Válka

---

³⁷ O tom svědčí i frekvenční slovník lemmat, v němž se jako první autosémantikum v případě České televize vyskytlo také lemma *člověk* a v případě TV Nova opět lemma *útok*. V rámci výzkumu jsme se u obou médií zaměřili i na rozložení slovních druhů, které bylo u obou médií totožné. Slovní druhy uvádíme v pořadí od nejvyšší frekvence: substantiva, verba, prepozice, adjektiva, pronomina, adverbia, konjunkce, dále skupina neznámých slov, numeralia a partikule. Rozdíl byl patrný pouze v celkovém počtu výskytů, v němž vždy převažovala TV Nova, což je dáno větším rozsahem textů. Frekvenční slovníky lemmat a slovních druhů jsou přiloženy v přílohách.

v Sýrii obsáhla pojmenování *uprchlík; civilista; radikál*. Současně platí, že dané výrazy na sebe v textu navzájem odkazovaly, a tím se příspěvky tematicky propojovaly, např. u lemmatu *migrant* je prostřednictvím funkce Keyword Links patrná vzdálená vazba na klíčová slova *Pákistánec* a *běženec* a opačně. Pojmenování *uprchlík* vykazuje vzdálené vazby na klíčová slova *Aleppo* a *migrační*. Výraz *pachatel* disponuje rovněž vazbami na klíčová slova *zadržený; kabina; zadržet; stopa; Berlín; ozbrojený*. Lexém *zadržený* vykazuje vzdálené vazby na klíčová slova *pachatel; minuta* a *stopa*.

V příspěvcích TV Nova byly výsledky totožné, nejvíce pojmenování se vyskytlo v souvislosti s berlínskou kauzou – *Anis; Amri; Tunisian; Pákistánec; uprchlík; radikál; atentátník; zadržený; podezřelý*. Téma terorismu obecně a dalších útoků obsáhlo lemmata *migrant; zadržený; podezřelý*. S migrační vlnou a povinnými kvótami byla užita pojmenování *migrant; běženec; uprchlík*. Oproti České televizi byla méně početná skupina lemmat vztahující se k válce v Sýrii, která obsáhla pojmenování *Syřan* a *uprchlík*. Výrazy taktéž vykazovaly vzdálené vazby na klíčová slova, např. lemma *uprchlík* disponovalo vazbami na klíčová slova *policista; pochod; Aleppo; Berlín*. Pojmenování *podezřelý* odkazovalo k berlínské kauze a s ní spojenými lemmaty *policista; desítka; doklad; Amri* a *Tunisian*. O způsobu, jakými jsou v TV Nova prezentováni migranti, rovněž vypovídají klíčová slova – *odmítat; teroristický; berlínský* – disponující vzdálenou vazbou na tato pojmenování. V případě České televize vykazuje lemma *migrant* vzdálené vazby na klíčové slovo *běženec* a *Pákistánec*.

Jak již bylo řečeno, důležitost způsobu, jakým jsou osoby pojmenovány, je patrná již z toho, že některá označení byla systémem označena jako slova klíčová, nesou tedy jisté charakteristiky, které odlišují analyzovaný komunikát od „úzu“ referenčního korpusu. Další podstatnou hodnotou, kterou můžeme z pojmenování vyčíst, je srovnání míry prominence klíčových slov.³⁸ U obou médií vykazovala klíčová slova týkající se označování osob vždy nejvyšší prominenci ve srovnání s referenčním korpusem.

---

³⁸ Prominence klíčových slov je posuzována na základě hodnoty DIN (diferenčního indexu). Vysoká hodnota DIN značí prominentnost slova, které se v analyzovaném textu vyskytuje častěji než v referenčním korpusu. Aplikace KWords pracuje s následujícím rozmezím: 0–85 klíčová slova s nejmenší prominencí; 85–95 klíčová slova se střední prominencí; 95–97 klíčová slova s vysokou prominencí; 97–100 klíčová slova s nejvyšší prominencí.

Na základě analýzy klíčových slov a jejich vazeb jsme zvýraznili témata textů obou médií, způsoby pojmenování osob a události, se kterými jsou tyto aktéři spojováni. Podrobná analýza dalších klíčových slov nám může rovněž posloužit i ke zhodnocení výskytu topoi v textu.

Kvalitativní analýza se soustředila mj. i na topos jmenné interpretace, který odpovídá způsobu, jakým jsou pojmenováváni aktéři zpráv, a zda je prostřednictvím označování osob vytvářeno dichotomické dělení společnosti na my vs. oni. Výsledky kvantitativní analýzy rovněž korespondují s tvrzením o polarizaci společnosti prostřednictvím zvýrazňování národnosti cizinců – mezi klíčovými slovy obou médií se vyskytly výrazy *Pákistánec; Slovák* (Česká televize), nebo *Tunisan; Syřan; Pákistánec; kazašský* (TV Nova). Při popisu osob mohou na recipienty významně působit i charakteristiky, se kterými jsou národnosti spojovány. Ty lze vyčíst z bezprostředních vazeb Keyword Links, v případě TV Nova byly nalezeny bezprostřední vazby např. mezi lemmaty *Pákistánec* a *podezřelý*, mimo to se výraz *podezřelý* pojil s klíčovými slovy *zadržen; Tunisan*. V komunikátech České televize byla nalezena bezprostřední vazba mezi lemmatem *Pákistánec* a klíčovými slovy *zadržený* a *třiadvacetiletý*. Bezprostřední vazby mezi klíčovými slovy svědčí o negativní prezentaci osob v médiích a rovněž jsou i důkazem důležitosti, kterou obě média národnosti osob přisuzují. S tím úzce souvisí i topos kultury, který taktéž slouží ke zvýraznění odlišností.

Mimo topos jmenné interpretace stanovila kvalitativní analýza jako druhý nejčastěji užívaný topos nebezpečí a hrozby. Tomu odpovídají i výsledky analýzy kvantitativní. O výhradní přítomnosti výše uvedeného toposu svědčí například již zmíněné výsledky tematické koncentrace textu a frekvenčního slovníku lemmat, z nichž je rovněž patrné zaměření příspěvku na bezpečnostní tematiku, např. *útok; policie; policista* (TV Nova), příp. *bezpečnostní* (ČT). Pocity nebezpečí a hrozby mohou v recipientech způsobit i klíčová slova *bezpečný; hrozit; samopal; teroristický; terorismus; útok; zadržet*, která byla použita v obou médiích. Pouze v České televizi jsme zaznamenali výskyt klíčových slov *bezpečnostní; dohled; hrozba; obava; ozbrojený; ozbrojenec; stupeň; varovat*, která se k toposu nebezpečí a hrozby vztahují. Oproti výše uvedeným příkladům z České televize volila TV Nova lexémy se silnějšími negativními konotacemi, např. *atentát; atentátník;*

demonstrant; deportace; komando; kriminalista; mříž; podezírat; pochybovat; popírat; razie; zastřelit; zastrašit. Všechny výše uvedené příklady obou médií byly systémem interpretovány jako klíčová slova s nejvyšší prominencí, pouze lemmata *bezpečnostní; hrozba a obava*, užitá Českou televizí, byla hodnocena jako slova s prominencí vysokou.

S pocitem nebezpečí a neustále přítomné hrozby se pojí i topoi čísel a zátěže, které jsou reprezentovány např. klíčovými slovy *stovka* (TV Nova) a *desítka* (užila obě média). Lemma *stovka* se v komunikátech TV Nova vyskytlo při vyčíslování posil policistů, jež budou povolány do služby kvůli zvýšení bezpečnostních opatření v České republice, ke kterému došlo v souvislosti s uskutečněnými teroristickými útoky v Evropě. Klíčové slovo *desítky* se v případě TV Nova vyskytlo při vyčíslování počtů záchranářů a policistů, jež zasahují na místě teroristického útoku v Berlíně. Rovněž bylo lemma použito jako nepřesný časový údaj (*desítky hodin; desítky minut*). V České televizi se vyčíslení *desítky* pojí s toposem zákona a práva (*dvě desítky trestů*). Ten byl v obou médiích reprezentován zejména představiteli veřejných, politických a výkonných funkcí a byl často realizován synekdochou, např. *Turecko* (obě média), nebo *Babiš; Ankara; Juncker; kancléřka; Merkelová; Německo; prezidentův; Zemanův* (TV Nova).

Z uvedených příkladů je patrné, že recipient může situaci kolem vyšetřování útoku v Berlíně a migrační krize obecně vnímat i jako zátěž pro sociální, ekonomický a bezpečnostní systém státu, jelikož si celá situace vyžaduje nasazení většího počtů policistů, záchranářů apod. Výše uvedené výsledky analýzy klíčových slov jsou v souladu s naším předchozím tvrzením o prezentaci uprchlíků zejména v souvislosti s negativními událostmi. V přímé opozici s takovou prezentací osob je topos humanitářství, jehož výskyt v obou médiích byl na základě analýzy kvalitativní hodnocen rovnocenně. Na základě klíčových slov, sekundární tematické koncentrace a frekvenčního slovníku se zdá, že reprezentantem humánnějšího přístupu k prezentaci uprchlíků je Česká televize. O tom svědčí například výsledky tematické koncentrace a frekvenčního slovníku lemmat. V případě České televize se na prvním místě mezi slovy nesoucími tematickou koncentraci umístilo lemma *člověk*, které bylo současně i prvním autosémantikem ve frekvenčním slovníku lemmat. S tím kontrastují výsledky TV Nova, kde nejvyšší

příčku v tematické koncentraci a frekvenčním slovníku lemmat obsadilo lemma *útok*. Topos humanitářství je v obou médiích reprezentován lemmatem *mírový odkazující* k ukončení války v Sýrii. Mezi klíčovými slovy se v případě České televize vyskytly rovněž výrazy *civilista; evakuace; evakuovaný; příměří* a *aleppský* rovněž odkazující k válce v Sýrii. U TV Nova byla nalezena např. klíčová slova *Aleppo; příp. shodnout*, vztahující se k válce v Sýrii a lemma *pochod*, odkazující k organizované akci související s migrační trasou. Domníváme se, že je to právě odlišný způsob zobrazení osob, tedy jako uprchlíků válečných a nikoli ekonomických, co může ovlivnit mínění recipientů a současně i přispět k jejich vyváženější prezentaci v médiích.

Na základě analýzy klíčových slov lze zčásti posoudit i lexikální a syntaktickou výstavbu komunikátů obou médií. O tendenci TV Nova volit příznakové, expresivní a hodnotící lexikum svědčí klíčová slova *odporný; strašný; zármutek* a *hodlat*. Rovněž se mezi klíčovými slovy vyskytlo i lemma *doufat*, které odkazuje na problematiku humantouch a personalizace zpravodajství. Z hlediska syntaxe se mezi klíčovými slovy České televize vyskytlo lemma *pravděpodobný*, které odkazuje na časté užívání epistémické modality.

Kvantitativní analýza tedy ukázala tendence k odlišné intepretaci totožné události ve veřejnoprávní a komerční televizní stanici. Na základě výsledků tematické koncentrace a frekvenčního slovníku lemmat je u TV Nova patrné zvýrazňování nebezpečí a hrozby. Z vygenerovaných klíčových slov je zřejmé, že médium záměrně volí slova se silnějšími negativními konotacemi a události popisuje příznakovým a expresivním lexikem. Rovněž jsme u komerční televizní stanice zaznamenali i nižší výskyt klíčových slov vztahujících se k tématu války v Sýrii. Oproti tomu tendence k humánnějšímu způsobu zpracování událostí a rovněž k větší tematické nevyhraněnosti jsme zaznamenali u České televize. U obou médií ale stále platí, že jsou uprchlíci spojováni především s negativními tématy a událostmi.

Závěr

Výsledky kvalitativního výzkumu prokázaly, že uprchlíci byli v České televizi i TV Nova nejčastěji uváděni v souvislosti s tématy a událostmi týkajícími se terorismu, bezpečností hrozby a ohrožení.³⁹ S volbou témat souvisí i způsob, jakým byli uprchlíci prezentováni – v médiích mohou být zobrazeni buď jako osoby snažící se maximálně využít štědrý evropský sociální a ekonomický systém a usilující rozvrátit místní kulturu teroristickými útoky, nebo v opačném případě mohou být vnímáni jako migranti váleční, přicházející do Evropy proto, že se v jejich zemi válčí. V analyzovaném materiálu převažoval první způsob prezentace.

Lze tedy říci, že obě média upřednostňují spojování migrantů především s negativními událostmi. V médiích absentuje snaha o vyváženou prezentaci těchto osob, a to vede ke vzniku negativního postoje, který společnost vůči uprchlíkům zastává. Rovněž v popisu osob dochází ke zvýrazňování některých atributů – v případě, že se jedná o migranty, je v první řadě vždy uvedena národnost. Dále je v obou médiích patrná polarizace společnosti na my versus oni.

Jednostrannou prezentaci migrantů podporuje mnohdy až schematická volba zdrojů, které pocházejí pouze z politického sektoru, zcela chybí vyjádření expertů armádních složek, protiteroristických úřadů, případně sociologů, arabistů apod. Nedostatečné využití zdrojů vede k jednostrannému náhledu na situace, schematicnosti a šablonovitému způsobu, jakým je téma zpracováno.

Mediální vyobrazení migrantů je podpořeno i lexikálním a gramatickým ztvárněním komunikátů, kterým lze ovlivňovat recipienta a preferované čtení textu. Obě média inklinovala k poměrně častému užívání příznakových výrazových prostředků, které porušují informativní funkci komunikátů, jako jsou např. obrazná pojmenování, expresivní výrazy, frazémy, nepřesná označení, případně výrazových prostředků, které nepodporují kultivaci jazykového prostředí, např. výrazy nespisovné a sociálně příznakové. K porušení zpravodajské normy rovněž docházelo i na rovině syntaktické, a to využitím subjektivního slovosledu, deagentních a pasivních větných struktur, případně elips predikátu. Silný potenciál

---

³⁹ Jsme si vědomi, že analyzované ukázky pocházejí z období teroristických útoků, závěry ale potvrdil i výzkum na širším vzorku (viz níže).

k porušení zpravodajské normy v syntaxi má modalita, jejíž užití bylo v komunikátech obou médií časté. Problematická je především modalita epistémická, a to v případě, kdy je využívána pro manipulaci s recipientem za použití rétoriky vzbuzující v divácích strach a obavu. S tím souvisí i její užití k tvorbě prognóz o nežádoucím a negativním vývoji událostí, které má nejvýraznější manipulativní potenciál.

Využitím výše zmíněných lexikálních a syntaktických prvků dochází k výraznému snížení informativní funkce zpravodajského sdělení a naopak je naplňována funkce persvazivní a získávací, která zpravodajskému žánru nenáleží. Informační charakter výpovědi rovněž narušuje i personalizace zpravodajství a prvky řečnického projevu.

Výše uvedené závěry analýzy kvalitativní potvrdila i analýza kvantitativní, kterou jsme soustředili zejména na analýzu klíčových slov, jež ukazují, co je v textu zdůrazňováno a čemu je přikládána váha. Získaná lemmata lze jednoznačně zařadit k hypertématům vymezeným analýzou kvalitativní a taktéž odpovídají i stanoveným událostem, se kterými jsou osoby uprchlíků spojovány. Mezi klíčová slova systém zařadil i některé typy pojmenování osob a u obou médií navíc tato lemmata vykazovala vždy nejvyšší prominenci ve srovnání s referenčním korpusem.

Tematické propojení klíčových slov a atributy, které jsou aktérům analyzovaných komunikátů nejčastěji přisuzovány, jsme posuzovali pomocí funkce Keyword Links. I zde analýza potvrdila negativní prezentaci osob v médiích a důležitost, kterou obě média přisuzují národnosti osob. Zhodnotit tematickou zaměřenost příspěvků a jejich rámování nám umožnila funkce tematické koncentrace a sekundární tematické koncentrace. Na základě vygenerovaných lemmat se ukázalo, že Česká televize coby médium plnící veřejnou službu zastává k uprchlíkům humánnější a střízlivější přístup, oproti tomu komerční TV Nova preferuje silný slovník s negativními konotacemi strachu, obav a nebezpečí, kterým se snaží diváka přilákat. Tematická váha lemmat taktéž ověřila naše předchozí tvrzení o výrazném bezpečnostním a policejním rámování odvysílaných komunikátů a domněnku, že způsob zpracování témat je v analyzovaném materiálu výrazně ovlivněn homogenní volbou zdrojů.

Výsledky obou výzkumů tedy prokázaly tendence k odlišné interpretaci totožné události ve veřejnoprávní a komerční televizní stanici, kdy TV Nova při popisu událostí záměrně volí neobjektivní rétoriku s potenciálem v recipientech vzbuzovat pocity strachu a hrozby a upřednostňuje bezpečnostní a policejní hledisko před hlediskem humanitárním. Oproti tomu v příspěvcích České televize je dosaženo větší tematické nevyhraněnosti a humánnějšího způsobu zpracování událostí. U obou médií ale stále platí, že jsou uprchlíci spojováni především s negativními tématy a událostmi a že komunikáty obou televizních stanic mají potenciál porušit normu zpravodajských textů a přibližují se spíše textům publicistickým, pro něž je typická funkce persvazivní a získávací.

Pokud srovnáme výsledky výše uvedené analýzy s výsledky výzkumu provedeného na základě materiálu z roku 2015 (Hinková, 2016), lze konstatovat, že v českých médiích dlouhodobě převažuje negativní prezentace migrantů a jejich spojování s negativními událostmi či tématy. Od roku 2015 jsme ovšem zaznamenali posun na rovině diskriminačního diskurzu a užitých argumentačních strategií, kterými je odůvodňováno, proč uprchlíky přijímat, případně nepřijímat. V komunikátech z roku 2015 se nejčastěji vyskytovala topoi nebezpečí a hrozby, dále zatěžování, financí, zákona a práva a zneužívání. Častým argumentem bylo, že přijímání uprchlíků je pro náš ekonomický a sociální systém příliš zatěžující a v médiích byl opětovaně vyčíslován počet uprchlíků, v souvislosti se kterým bylo upozorňováno na finanční náročnost, kterou s sebou nese výstavba uprchlických center a táborů, policejní hlídky, ale i výše humanitární pomoci, kterou Česká republika poskytla nejvíce postiženým zemím. Navzdory tomu se ale v příspěvcích z roku 2015 ve větší míře vyskytoval topos humanitářství, kterým se argumentovalo proti diskriminaci a rasismu.

Při komparaci výsledků obou výzkumů je patrný posun a přetransponování způsobu, jakým je na migranty nahlíženo a jak jsou v médiích prezentováni, a to z původní optiky vnímající uprchlíky jako čistě ekonomické migranty, na optiku chápající uprchlíky jako spojence teroristických organizací ohrožujících především naši bezpečnost a evropskou kulturu. V komunikátech z roku 2016 již zcela absentuje argument finanční náročnosti, zvýrazňovány jsou především nebezpečí

a hrozba teroristického útoku. Nově dochází i k častému zvýrazňování kulturních rozdílů.

Výsledky analýzy a komparace s dalšími výzkumy (Tkaczyk, Pospěch, Macek, 2015 příp. Machová, 2017) potvrdily, že česká média k negativní prezentaci uprchlíků inklinují dlouhodobě, a to především prezentací migrantů výhradně v souvislosti s negativními událostmi, dále zvýrazňováním jejich národnosti a s tím souvisejících kulturních rozdílů a polarizace společnosti na my versus oni. Problematické je rovněž i nerovnoměrné rozložení zdrojů a jednotvárnost v jejich volbě. Negativní obraz migrantů je umocněn i volbou příznakového lexika a specifických syntaktických prvků. Kombinace všech těchto faktorů může podle našeho názoru ovlivnit recipienta, jeho hodnocení a názory na migrační krizi i na uprchlíky samotné. K vyváženější prezentaci migrantů v médiích by vedlo důsledné dodržování zpravodajské normy jak v lexiku, tak syntaxi, pestřejší tematické zpracování a rozšíření zdrojů.

Anotace

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

Jméno: Bc. Barbora Hinková

Název práce: Kritická analýza vybrané mediální kauzy. Srovnání interpretace události ve veřejnoprávní a komerční televizní stanici.

Vedoucí práce: Mgr. Jindřiška Svobodová, Ph.D.

Anotace: Cílem práce je na základě kritické analýzy vybrané mediální kauzy srovnat interpretaci totožné události ve veřejnoprávní a komerční televizní stanici. Na pozadí mediální kauzy teroristického útoku v Berlíně jsme zhodnotili zejména způsob, jakým jsou v českých médiích zobrazováni uprchlíci, s jakými tématy a událostmi jsou spojováni, jakými způsoby jsou pojmenováni a jaké atributy jsou jim přisuzovány. Při analýze jsme kombinovali kvalitativní analýzu podle Ruth Wodakové a Normana Fairclougha s metodami analýzy kvantitativní, a to zejména s korpusovým nástrojem KWords doplněným o vybraná data programu Quita.

Klíčová slova: analýza diskurzu, kritická analýza diskurzu, Ruth Wodak, Norman Fairclough, Česká televize, TV Nova, KWords, Quita

Počet znaků: 181 928

Počet stran: 97

Počet použitých zdrojů: 35 knižních publikací, 49 internetových zdrojů

Počet příloh: 10 (na CD)

Resumé

The aim of this thesis is to compare the interpretation of the same events in the public and commercial TV station based on a critical analysis of selected media records. On the background of a media case of the terrorist attack in Berlin, we evaluated the way in which the refugees are depicted in the Czech media, which topics and events they are associated with, the ways in which they are named and which attributes are attributed to them. In the analysis, we combined qualitative analysis by Ruth Wodak and Norman Fairclough with quantitative analysis methods, especially with the KWords corpus tool supplemented with selected Quita data.

Seznam použité literatury a internetových zdrojů

Knižní publikace

BEDNÁŘOVÁ, Anna: *Katastrofa v Americe: kritická diskurzivní analýza hurikánu Sandy v českých médiích*. 2013. 78 s. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Katedra elektronické kultury a sémiotiky. Vedoucí diplomové práce Martin Švantner.

ČECH, Radek, POPESCU, Ioan-Ioviț ALTMANN, Gabriel: *Metody kvantitativní analýzy (nejen) básnických textů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, 135 s. Qfwfq, sv. 4. ISBN 978-80-244-4044-6.

ČECHOVÁ, Marie, KRČMOVÁ, Marie, MINÁŘOVÁ, Eva: *Současná stylistika*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.

ČERMÁK, František, HRONEK, Jiří a kol.: *Slovník české frazeologie a idiomatiky 2*. 1. vyd. Výrazy neslovesné. Praha: Nakladatelství LEDA, 2009. ISBN 9788073352172.

ČERMÁK, František, HRONEK, Jiří a kol.: *Slovník české frazeologie a idiomatiky 3*. 1. vyd. Výrazy slovesné. Praha: Nakladatelství LEDA, 2009. ISBN 9788073352189

ČERMÁK, František, HRONEK, Jiří a kol.: *Slovník české frazeologie a idiomatiky 4*. 1. vyd. Výrazy slovesné. Praha: Nakladatelství LEDA, 2009. 978-80-7335-219-6

FAIRCLOUGH, Norman: *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press, 1992.

FAIRCLOUGH, Norman: *Language and Power*. Harlow: Longman Group UK, 1989.

FILIPEC, J. a kol.: *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. 4. vyd. Praha: Academia, 2015. ISBN 978-80-200-1446-7

GREPL, Miroslav, KARLÍK, Petr: *Skladba spisovné češtiny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, 474 s.

HINKOVÁ, Barbora: *Srovnání mediálního zpracování identické kauzy ve veřejnoprávní a soukromé televizní stanici*. 2016, 102 s. Bakalářské práce. Univerzita Palackého, Katedra bohemistiky. Vedoucí práce Jindřiška Svobodová.

HOFFMANNOVÁ, Jana: *Stylistika a--: současná situace stylistiky*. Praha: Trizonia, 1997, 200 s. ISBN 8085573679.

JÍLEK, Viktor, BEDNAŘÍKOVÁ Božena, SVOBODOVÁ Jindřiška: *Jazyk moderátorů Událostí, hlavního zpravodajského pořadu České televize*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016, 1 CD-ROM (256 stran). Monografie. ISBN 978-80-244-5125-1.

JÍLEK, Viktor, BEDNAŘÍKOVÁ Božena: *Jazykové prostředky s potenciálem porušit normu v oblasti mediálního zpravodajství*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, 1 CD-ROM (233 stran). ISBN 978-80-244-4896-1.

JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara: *Masová média*. Praha: Portál, 2009, 413 s. ISBN 9788073674663.

JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbora: *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 207 s. ISBN 9788073672874.

JURKA, Michal, MARTINKOVÁ, Petra, ROUBÍNKOVÁ, Michaela: *Konverzní analýza (nejen) po česku*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, 67 s. Qfwfq, 22. svazek. ISBN 978-80-244-4355-3.

KARLÍK, Petr, NEKULA, Marek, PLESKALOVÁ, Jana: *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, 604 s. ISBN 807106484X.

KRAUS, Jiří: *Jazyk v proměnách komunikačních médií*. V Praze: Karolinum, 2008, 172 s. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze, 15. ISBN 978-80-246-1578-3.

KUBÁT, Miroslav: *Kvantitativní analýza žánrů*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2016, 141 s. ISBN 978-80-7464-868-7.

LAPČÍK, Marek: *Televizní zpravodajství jako paradox: jak (ne)rozumět zpravodajství*. [Díl I, Televizní zpravodajství jako komplexní komunikát]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 333 s. Kultura, média, komunikace. ISBN 978-80-244-3326-4.

MACHOVÁ, Tereza: *Proměna mediálního obrazu migrantů ve vysílání ČT*. 2017, 95 s. Bakalářské práce. Olomouc: Univerzita Palackého, Katedra bohemistiky. Vedoucí práce Vladimír Polách.

OSVALDOVÁ, Barbora, HALADA, Jan a kol.: *Praktická encyklopedie žurnalistiky*. 2. vyd. Praha: Libri, 2002. ISBN 8072771086.

POŘÍZKA, Petr: *Tvorba korpusů a vytěžování jazykových dat: metody, modely, nástroje*. Olomouc: Vydavatelství Filozofické fakulty Univerzity Palackého, 2014, 288 s. Lingvistika, sv. 1. ISBN 978-80-87895-17-7.

PROKOPOVÁ, Kateřina, ORSZÁGOVÁ, Zuzana, MARTINKOVÁ, Petra: *Metodologie výzkumu v oblasti kritické analýzy diskurzu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, 76 s. ISBN 978-80-244-4344-7.

RUß-MOHL, Stephan: *Žurnalistika: kompletní průvodce praktickou žurnalistikou*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 8024701588.

SEDLÁKOVÁ, Renáta: *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada, 2014, 539 s., [4] s. obr. příl. *Žurnalistika a komunikace*. ISBN 978-80-247-3568-9.

SCHNEIDEROVÁ, Soňa: *Analýza diskurzu a mediální text*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015, 164 s. ISBN 978-80-246-2884-4.

SVOBODOVÁ, Jindřiška, HAMRUSOVÁ, Šárka, HINKOVÁ, Barbora: *Kritické čtení mediálních textů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2018 (v tisku).

SVOBODOVÁ, Jindřiška: *Manipulace a argumentace v politickém a mediálním diskurzu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016, 214 s. ISBN 978-80-244-4923-4.

TRAMPOTA, Tomáš, VOJTĚCHOVSKÁ, Martina: *Metody výzkumu médií*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-683-4.

TRAMPOTA, Tomáš: *Zpravodajství*. 1.vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 8073670968.

URBAN, Lukáš, DUBSKÝ, Josef, MURDZA, Karol: *Masová komunikace a veřejné mínění*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing a.s., 2007. ISBN 978-80-247-3563-4.

WODAK, Ruth, MEYER, Michael: *Methods of Critical Discourse Analysis*. 1. publ. London: SAGE Publication, 2001. ISBN 0 7619 6153 4.

ZIMA, Jaroslav: *Expresivita slova v současné češtině*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1961.

Seznam internetových zdrojů

16 let hledaného podvodníka dopadli náhodou, [online], Televizní noviny, 29. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.anopress.cz/anopress>. [cit. 07-15-2017].

42 migrantů skončilo v nemocnici v Chorvatsku po otravě oxidem uhelnatým, [online], Události, 18. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.anopress.cz/anopress>. [cit. 07-18-2017].

5 000 obětí migrace za letošní rok, [online], Televizní noviny, 23. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.anopress.cz/anopress>. [cit. 07-18-2017].

Aktivismem proti radikálům, [online], Události, 22. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.anopress.cz/anopress>. [cit. 07-21-2017].

Aktuální informace z Berlína, [online], Události, 20. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.anopress.cz/anopress>. [cit. 07-15-2017].

Asylum in the EU Member States, [online], Eurostat, 4. 3. 2016. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf/790eba01-381c-4163-bcd2-a54959b99ed6>. [cit. 03-01-2018]

Asylum quarterly report, [online], Eurostat, 12. 12. 2017. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_quarterly_report#Main_trends_in_the_numbers_of_a_sylum_applicants. [cit. 09-27-2017]

Berlínský útok: Německá policie pokračuje v razii, [online], Televizní noviny, 23. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.anopress.cz/anopress>. [cit. 07-17-2017].

Berlínský útok: Policie pátrá po podezřelém, [online], Televizní noviny, 22. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.anopress.cz/anopress>. [cit. 08-20-2017].

CVRČEK, Václav, RICHTEROVÁ, Olga (eds). '*cnk:syn2013pub*', [online], Příručka ČNK, 21. 4. 2017a. Dostupné z: <https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:syn2013pub>. [cit. 03-20-2018]

CVRČEK, Václav, RICHTEROVÁ, Olga (eds). '*cnk:syn2015*', [online], Příručka ČNK, 09. 09. 2016a. Dostupné z: <https://wiki.korpus.cz/doku.php?id=cnk:syn2015&rev=147670284>. [cit. 03-13-2018]

CVRČEK, Václav, RICHTEROVÁ, Olga (eds). '*manualy:keywords*', [online], Příručka ČNK, 09. 09. 2016b. Dostupné z: <http://wiki.korpus.cz/doku.php/manualy:keywords>. [cit. 02-28-2018]

CVRČEK, Václav, RICHTEROVÁ, Olga (eds). 'pojmy:typ', [online], Příručka ČNK, 24. 11. 2014. Dostupné z: <http://wiki.korpus.cz/doku.php?id=pojmy:typ&rev=1416825655>. [cit. 03-14-2018]

CVRČEK, Václav: *CORPUS-BASED VÝZKUM*. [online], 2017b, In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. Dostupné z: [https://www.czechency.org/slovník/CORPUS-BASED VÝZKUM](https://www.czechency.org/slovník/CORPUS-BASED_VÝZKUM). [cit. 03-13-2018].

CVRČEK, Václav: *CORPUS-DRIVEN VÝZKUM*. [online], 2017c, In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. Dostupné z: [https://www.czechency.org/slovník/CORPUS-BASED VÝZKUM](https://www.czechency.org/slovník/CORPUS-BASED_VÝZKUM). [cit. 03-13-2018].

ČERVENKA, Jan, PILECKÁ, Jarmila. *Postoj české veřejnosti k přijímání uprchlíků - únor 2017*. [online], Centrum pro výzkum veřejného mínění, 27. 3. 2017. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/mezinarodni-vztahy/4261-postoj-ceske-verejnosti-k-prijimani-uprchliku-unor-2017>. [cit. 03-01-2018]

Číňané opět objevují výhody kol, [online], Události, 26. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.anopress.cz/anopress>. [cit. 07-15-2017].

ČMEJRKOVÁ, Světlá: *Jazyk médií a jeho koverzacionalizace*, [online], 2008, Jazykovědné aktuality 45, č. 3-4, s. 87-100. Dostupné z: <http://www.jazykovednesdruzeni.cz/JA0834.pdf>. [cit. 04-12-2018]

DANEŠ, František: *Typy tematických posloupností v textu (na materiále českého textu odborného)*. [online], Slovo a slovesnost, ročník 29 (1968), číslo 2, s. 125-14. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=1615>. [cit. 07-20-2017].

ESIPOVA, Neli, FLEMING, John, RAY, Julia: *New Index Shows Least-, Most-Accepting Countries for Migrants*, [online], news.gallup.com, 23. 8. 2017. Dostupné z: http://news.gallup.com/poll/216377/new-index-shows-least-accepting-countries-migrants.aspx?g_source=World&g_medium=newsfeed&g_campaign=tiles. [cit. 03-01-2018]

Europoslanci velkou většinou podpořili zavedení kvót pro přijímání uprchlíků, [online], Český rozhlas, 17. 5. 2015. Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/europoslanci-velkou-vetsinou-podporili-zavedeni-kvot-pro-prijimani-uprchliku-201509171037-kbrezovska>. [cit. 03-01-2018]

Evakuace civilistů z Aleppo, [online], Události, 19. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.anopress.cz/anopress>. [cit. 07-21-2017].

FIDLER, Masako, CVRČEK, Václav: *KWords*. [online], ÚČNK, 2015, Dostupné z: <https://kwords.korpus.cz/>. [cit. 03-13-2018].

Grafy, [online], Česká televize, ©1996–2018b. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/sledovanost-a-spokojenost/grafy-divackeho-ohlasu-kolace/>. [cit. 07-01-2017].

Islamisté loni v EU připravili o život 135 lidí, uvádí zpráva o terorismu. [online], iDNES.cz, 16. 06. 2017. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/europol-terroristicke-utoky-islamiste-pocet-mrtvych-pc7-/zahranicni.aspx?c=A170616_065057_zahranicni_fka. [cit. 07-15-2017].

Juncker nechce měnit uprchlickou politiku, [online], Televizní noviny, 24. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.anopress.cz/anopress>. [cit. 08-17-2017].

K útoku v Berlíně se přihlásil Islámský stát. [online], Česká televize, 20. 12. 2016a. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1988407-nemecka-policie-siveni-jista-ze-ma-skutecneho-pachatele-utoku-v-berline>. [cit. 07-15-2017].

Kamion najel do vánočního trhu v Berlíně, dvanáct mrtvých. [online], Česká televize, 20. 12. 2016b. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1988284-kamion-najel-do-vanocniho-trhu-v-berline-devet-mrtvych>. [cit. 07-15-2017].

KARHANOVÁ, Kamila: *Norman Fairclough: Discourse and Social Change*. [online], Slovo a slovesnost, ročník 59 (1998), číslo 3, s. 225-228. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3793>. [cit. 04-18-2018].

LEHEČKOVÁ, Eva, HOŘEJŠÍ, Michal L.: *Ruth Wodaková*, [online], Studie z aplikované lingvistiky, 1. 6. 2015, svazek 6, vydání 2, s. 125 - 141. Dostupné z: <http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-ecacdf96-b918-4ce1-aebe-6109f810336e>. [cit. 04-16-2018]

Pátrání po pachateli, [online], Události, 20. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.anopress.cz/anopress>. [cit. 07-21-2017].

PEOPLE KILLED BY TERRORISM PER YEAR IN WESTERN EUROPE 1970-2015 [online], Datagraver, 22. 03. 2016. Dostupné z: <http://www.datagraver.com/case/people-killed-by-terrorism-per-year-in-western-europe-1970-2015>. [cit. 07-15-2017].

Pohled Čechů a Slováků žijících v zahraničí, [online], Události, 21. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.anopress.cz/anopress>. [cit. 07-15-2017].

Pochod aktivistů do Sýrie má projít i Českem, [online], Televizní noviny, 26. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.anopress.cz/anopress>. [cit. 07-21-2017].

Preambule a výklad pojmů, [online], Česká televize, ©1996–2018a. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/preambule-a-vyklad-pojmu/>. [cit. 07-01-2017].

Prezident Miloš Zeman ve vánočním projevu, [online], Události, 26. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.anopress.cz/anopress>. [cit. 08-01-2017].

Prezident Zeman pronesl tradiční vánoční poselství, [online], Televizní noviny, 26. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.anopress.cz/anopress>. [cit. 08-01-2017].

Předvánoční útoky v Evropě a v Turecku, [online], Televizní noviny, 20. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.anopress.cz/anopress>. [cit. 07-17-2017].

Připomeňte si největší teroristické útoky, spáchané v posledních třech letech v Evropě, [online], Český rozhlas, 17. 08. 2017. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/pripomente-si-nejvetsi-teroristicke-utoky-spachane-v-poslednich-trech-letech-v-1708172145_per. [cit. 03-03-2018]

Statistické zprávy o mezinárodní ochraně za jednotlivé měsíce v roce 2016. [online], Ministerstvo vnitra České republiky, 13. 01. 2017a. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/statisticke-zpravy-o-mezinarodni-ochrane-za-jednotlive-mesice-v-roce-2016.aspx>. [cit. 09-27-2017]

Statistika: Počty obětí teroristických útoků v západní Evropě v letech 1970-2015. [online], Eurodenik.cz, 15. 07. 2016. Dostupné z: <http://eurodenik.cz/zpravy/statistika-pocty-obeti-teroristicky-ch-utoku-v-zapadni-evrope-v-letech-19702015>. [cit. 07-15-2017].

STRAKA, Milan, STRAKOVÁ, Jana, HAJÍČ, Jan: *MorphoDiTa* [online], ufal.mff.cuni, June, 2014. Dostupné z: <http://ufal.mff.cuni.cz/morphodita>. [cit. 03-20-2018]

Terminologický slovník, [online], Ministerstvo vnitra České republiky, 21. 11. 2017b. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>. [cit. 11-21-2017]

Teroristický útok na berlínském vánočním trhu, [online], Televizní noviny, 20. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.anopress.cz/anopress>. [cit. 07-15-2017].

Ukončení šestileté války v Sýrii, [online], Události, 29. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.anopress.cz/anopress>. [cit. 08-17-2017].

V Sýrii o půlnoci zavládlo příměří, [online], Televizní noviny, 30. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.anopress.cz/anopress>. [cit. 08-17-2017].

Vánoční poselství prezidenta zítra ve 13:00 na Nově, [online], Televizní noviny, 25. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.anopress.cz/anopress>. [cit. 08-11-2017].

Varování před terorismem, [online], Události, 27. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.anopress.cz/anopress>. [cit. 07-15-2017].

Vyšetřování teroristického útoku v Berlíně, [online], Události, 28. 12. 2016. Dostupné z: <http://www.anopress.cz/anopress>. [cit. 07-21-2017].

Seznam příloh

Viz. přiložené CD.

Příloha č. 1

Excerpované příspěvky TV Nova

Příloha č. 2

Excerpované příspěvky Česká televize

Příloha č. 3

Frekvenční slovník lemmat TV Nova

Příloha č. 4

Frekvenční slovník lemmat České televize

Příloha č. 5

Frekvenční slovník slovních druhů TV Nova

Příloha č. 6

Frekvenční slovník slovních druhů Česká televize

Příloha č. 7

Tematická koncentrace TV Nova

Příloha č. 8

Tematická koncentrace Česká televize

Příloha č. 9

Sekundární tematická koncentrace TV Nova

Příloha č. 10

Sekundární tematická koncentrace Česká televize